

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ DEVÁTÝ ROČNÍK

9

Jak dále v rozvoji vojenského školství

Důkazem zájmu KSČ o otázky rozvoje a budování ČSLA je pravidelné projednávání těchto otázek v nejvyšších politických orgánech strany. V lednu 1979 projednalo předsednictvo ÚV KSČ zprávu o dalším rozvoji vojenského školství a přijalo usnesení, které je středně dobým programem pro další jeho rozvoj.

Podstatu přijatého usnesení tvoří úkoly, které ve svém souhrnu znamenají další oborovou integraci vojenských škol, zdokonalení jejich organizační struktury a institucionální oddělení vysokoškolské a středoškolské výuky. Splnění těchto a dalších uložených úkolů povede k vyšší efektivnosti pedagogické činnosti a vytvoří předpoklady k dalšímu zdokonalení organizačních struktur jednotlivých vojenských škol. Rozšíření sítě vojenských gymnázií kromě toho zlepší podmínky pro výběr posluchačů do vojenských vysokých škol.

Usnesení předsednictva ÚV KSČ z ledna 1979 je tedy programem, jehož splnění budou zejména pracovníci vojenského školství v nejbližších letech zabezpečovat a plnit.

Jak již jsem řekl, přijaté usnesení je programem středně dobým. Jeho platnost se předpokládá do poloviny příští pětiletky.

Vzniká otázka, zda je takový program na období čtyř pěti let z časového hlediska dostatečně perspektivní, zda vytváří předpoklady pro cílevědomé řízení rozvoje vojenského školství.

Vezmeme-li při hledání odpovědi na položenou otázku v úvahu předpokládané tempo rozvoje vědy a techniky, rozvoj vojenství i předpokládaný rozvoj života společností, nemůže být odpověď jiná, než negativní. Vojenské školství, stejně jako civilní školství, k cílevědomému řízení nezbytně vyžaduje mít program dlouhodobější. Existují názory, že časový předstih vědecky vypracovaných prognóz vzdělávací soustavy by měl být tři až čtyři desetiletí. Poněvadž naše civilní školství se zaměřilo na vypracování rozvojových programů kratších, a také proto, že rozvoj vojenství je obtížné prognosticky v podmínkách naší armády zpracovat na více než patnáct dvacet let, domníváme se, že i takový časový rozvojový program je dostatečný a jeho zpracování by bylo přínosem.

Kdyby velení armády mělo k dispozici program rozvoje vojenského školství na dobu patnácti až dvaceti let, umožnilo by to řešit otázky rozvoje a budování vojenských škol s maximální hospodárností, s potřebným předstihem v přípravě pedagogických kádřů, bez zbytečných a často velmi negativně působících organizačních změn v makrostruktuře vojenského školství. Samozřejmě za předpokladu, že vypracovaný dlouhodobý program by splňoval požadavky na vědeckou objektivitu a opíral by se o vědecké prognostické metody.

Vzniká otázka, zda jsou předpoklady pro zpracování prognostické studie o rozvoji vojenského školství v podmínkách ČSLA.

Odpovědi na tuto otázku musí předcházet úvaha o tom, z jakých analýz musí taková studie vycházet, jaké by mělo být její determinační schéma.

Domnívám se, že zpracovatelé takové studie by museli mít odpovědi na otázky o patnácti až dvacetiletém rozvoji tří základních oblastí:

- přírodních věd a techniky s důrazem na ty vědní obory, které zvláště ovlivňují rozvoj zbraňových systémů a hlavních druhů vojenské techniky,

- života společnosti s důrazem na takové oblasti jako je demografický rozvoj společnosti, způsob života, délka pracovní doby a úroveň společensko-politického uvědomění; nepostradatelným východiskem je prognóza o rozvoji civilního školství,

- vojenství, zvláště o rozvoji hlavních druhů vojsk, o zbraních a vojenské technice, o způsobech velení vojskům a alespoň v hlavních rysech o změnách ve způsobu vedení boje a operací.

Je pochopitelné, že vojenskovědecká základna ČSLA nemůže sama výše uvedená východiska vypracovat. Na druhé straně je však nesporné, že prognózy o rozvoji oblastí, které by tvořila východiska k prognostické úvaze o rozvoji vojenského školství, jsou nebo musí být vypracovány pro potřebu rozvoje celé naší společnosti. Na rozvoji civilního vysokého školství se pracuje a práce je ve finální etapě zpracování. Pracoviště Československé akademie věd, podle dostupných informací, zpracovává některé dlouhodobé studie o rozvoji společnosti. Informace o dlouhodobém rozvoji přírodovědních a humanitních věd jsou běžně publikovány. A co je zvláště důležité, existují vědecky propracované prognostické metody a ČSLA má v této oblasti odborníky.

Aby zpracovaná prognostická studie o rozvoji vojenského školství splnila svůj cíl, musela by dávat odpovědi na tyto otázky:

1. V první řadě by musela určit potřebu školených žáků a posluchačů na všech typech škol a ve všech oborech. Potřeba školených příslušníků ČSLA je základním předpokladem pro určení makrostruktury vojenského školství. Tato potřeba by nemohla být vyjádřena obecně, ale po příslušných studijních oborech, z nichž některé budou zřejmě obory nové, dosud neškolené (např. mikroelektronika, laserová technika, nauka o kosmu, robotismus, nauka o sběru, třídění a využívání informací ve vojenství, nauka o plasech a jejich využití ve vývoji a výrobě vojenské techniky apod.).

Stanovení potřeby absolventů jednotlivých škol a oborů by vytvořilo předpoklady nejen pro tvorbu organizace jednotlivých vojenských škol, ale dalo by možnost cílevědomě připravovat vědeckopedagogické kádry pro potřebu vojenských škol. Vybudovat katedru, obsazenou graduovanými odborníky na potřebné vědecké úrovni a s potřebnými pedagogickými zkušenostmi trvá ne

méně než osm až dvanáct let. Budeme-li takové katedry na našich vysokých školách potřebovat v roce 1990—2000, musíme k jejich kádrovému, organizačnímu a přístrojovému vybavení přistoupit v průběhu 7. pětiletky.

2. Prognostická studie by měla dát doporučení k dalšímu organizačnímu zdokonalení nejen celého vojenského školství, ale také jednotlivých, zejména vojenských vysokých škol. Náklady na vyškolení jednoho absolventa vojenské vysoké školy nejsou malé. Cestou k jejich snížení je zefektivnění organizace školení. Optimalizace organizačních struktur, případná další integrace vojenských škol, určení poměru počtu posluchačů k počtu příslušníků vědeckopedagogického sboru i stanovení počtu posluchačů na jednoho pedagogického pracovníka, které v budoucnu doznají zřejmě změnu — to jsou úkoly, které by se měly řešit s potřebnou dlouhodobou perspektivou.

Také stanovení předpokládané délky studia na vojenských školách, což není úkol jednoduchý, ovlivňuje jejich organizační strukturu, počet učitelů, nároky na rozsah zabezpečení počtu žáků a posluchačů. Má-li být všem uvedeným nárokům vyhověno, musí být o délce studia rozhodováno s delším časovým předstihem.

3. Organizace vzdělávání příslušníků společnosti je již dnes proces, který nekončí absolvováním vysoké školy. Není pochyb o tom, že za dalších 15—20 let časové schéma poskytování vzdělání příslušníků ozbrojených sil dozná změn. Zřejmě se zvýší požadavky na postgraduální, ale také rekvalifikační školení. Frekvence doplňování a obnovování vědomostí, získaných základním středoškolským i vysokoškolským školením, se zvýší. To bude nový úkol vojenských škol. Vypracování schématu poskytování vzdělávání po celou dobu aktivní činnosti vojáků z povolání se musí také opírat o dlouhodobou prognózu.

4. Dlouhodobá prognóza o vojenském školství by měla velký význam a znamenala by velký přínos pro zpracování dlouhodobého plánu investiční výstavby v celém vojenském školství i v jednotlivých školách. Výhodnost takového dlouhodobého plánování vyplyne zejména pod zorným úhlem potíží, které existují ve výstavbě některých vojenských vysokých škol v současné době.

To jsou hlavní argumenty, které podporují záměr přistoupit k vypracování dlouhodobé prognózy rozvoje vojenského školství. Vypracováním by musel být pověřen pracovní tým, který by tvořili odborníci z oblasti teorie prognostiky, sociologové, pracovníci vojenského školství, pedagogové a odborníci z oblasti tvorby organizačních struktur armády.

Předpokládám, že doba, potřebná na vypracování prognostické studie, by vyžadovala asi tři let, včetně přípravných a studijních prací.

V podmínkách ČSLA by nejsložitější otázkou bylo vypracování vojenské části studie.

Rozvoj moderní společnosti se neobejde bez modelování a předvídaní, založených na vědeckém základě. To platí i pro vojenství, zejména pro ty jeho oblasti, které musí pracovat s dlouhodobou perspektivou. K nim vojenské školství bezesporu patří. Úplný vzdělávací cyklus příslušníka ozbrojených sil trvá dnes 12—16 let. Zásahy do struktury vzdělávání v jeho průběhu jsou velmi nežádoucí a vždy sebou přinášejí celou řadu problémů. V našem vojenském školství bylo období, kdy jedna vojenská škola vyučovala odborníky stejného profilu podle dvou i více učebních plánů. Jak to je pro školu obtížné, ví příslušníci vojenských škol, ale také absolventi tohoto období, kteří na sobě takto organizovanou výuku pocítovali.

Úloha výuky předmětu »operační umění« na VA AZ

RMNO pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1978—79 stanoví pro vojenské školy mimo jiné úkol: „Rozvíjet komunistickou výchovu a zvyšovat její účinnost v jednotném úsilí všech výchovných činitelů s důrazem na výchovu správného vztahu posluchačů a žáků k vojenskému povolání a na upevňování kázně. V souladu s rozvojem vojenství, požadavky vojskové praxe a na základě nejnovějších poznatků sovětských vojenských škol zkvalitnit obsah, metody a formy výchovně vzdělávacího procesu...“

Cílem článku je ukázat na vytváření předpokladů ke splnění tohoto úkolu při výuce předmětu »operační umění« v podmínkách VA AZ.

Vliv výuky předmětu »operační umění« na formování marxisticko-leninského světového názoru

V politické linii, kterou přijal XV. sjezd KSČ, má klíčové místo další rozvoj výchovy a vzdělání. „Projekt dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy“, hlava 9 stanoví, že výchovně vzdělávací a vědecká činnost vysokých škol vychází z marxisticko-leninského světového názoru, z jednoty vědy, vzdělání a výchovy, z těsného sepětí se společenskou praxí.

Jedno z rozhodujících míst v celém systému vojenského školství v ČSLA zaujímá Vojenská akademie Antonína Zápotockého v Brně, která za poměrně historicky krátkou dobu trvání připravila pro vojska a vojenská zařízení tisíce kvalifikovaných velitelských a inženýrských kádrů. Výchovně vzdělávací činnost VA AZ se neustále zdokonaluje v souladu s rozvojem vědy a techniky. Významné místo v její modernizaci patří katedrám, které při výuce svých předmětů naplňují v podstatné

míře výchovnou i obsahovou stránku cílů přípravy posluchačů příslušných studijních oborů. Každá katedra při tom vychází z úlohy a místa vyučovacích předmětů v učebních plánech školy. Každý ze studijních oborů klade kromě obecných požadavků na výuku jednotlivých předmětů vlastní specifické požadavky, které ovlivňují jejich obsahovou skladbu, metody i formy výchovného působení a výuky předmětů.

Stěžejní úlohu při výchově posluchačů má výuka marxismu-leninismu a ostatních společenskovědních předmětů. Jsou teoretickou a metodologickou základnou pro vytváření vědeckého světového názoru a formování odborného profilu absolventů VA AZ.

Katedra operačního umění při výuce svého předmětu navazuje na výuku společenskovědních předmětů a v souladu s plánem komunistické výchovy poslucha-

čů uplatňuje výchovné cíle předmětu „operační umění“.

Výuka operačního umění vychází ze základů marxisticko-leninské vojenské vědy, která sama o sobě je třídní a stranická. Uplatňování jejích poznatků a požadavků je základním metodologickým východiskem při zkoumání teoretických otázek, které souvisí s realizací cílů výchovně vzdělávacího procesu na straně jedné a se správným zaměřováním účinnosti a efektivnosti teoretické a politické práce na katedře operačního umění na straně druhé.

Při výuce a studiu předmětu dochází k obohacování poznání posluchačů o charakteru a podstatě možné příští války, o soudobé bojové činnosti v podmínkách použití i bez použití zbraní hromadného ničení. Zaměření výuky na koaliční vedení příští možné války utvrzuje u posluchačů internacionální chápání významu, nutnosti a důležitosti spojeneckých s ostatními socialistickými armádami v rámci Varšavské smlouvy a především se Sovětskou armádou.

Získané vědomosti ze studia marxismu-leninismu uplatňují posluchači především při praktické výuce operačního umění. Uplatňování zákonů a zákonitostí dialektického materialismu, které nacházejí široké uplatňování ve vojenském umění a operačním umění jako jeho součástí, pomáhá v boji proti dogmatickému a šablonovitému chápání všech jevů v ozbrojeném zápasu.

Ve skupinových cvičeních a hlavně pak při velitelско-штабních cvičeních vystupuje využívání zákonitostí dialektického materialismu do popředí nejen v procesu přípravy podkladů pro rozhodnutí velitele a zabezpečení operace, ale i při řešení situací v dynamice boje. Metoda všestranné analýzy úkolu, situace nepřítelů a vlastních vojsk, terénu, času a dalších faktorů v procesu přípravy optimálního rozhodnutí vytváří podmínky k tomu, aby posluchači postupně získávali pevné návyky i meto-

du posuzování všech jevů a procesů v ozbrojeném zápasu v celém komplexu z hlediska požadavků marxisticko-leninské dialektiky.

Úzká součinnost katedry operačního umění se společenskovědními katedrami při těchto zaměstnáních směřuje především k tomu, aby aplikace získaných teoretických znalostí z marxismu-leninismu nebyla násilná a samoučelná, ale aby byla logickým vyvrcholením dosavadního výchovného a výukového procesu.

Významným faktorem při splnění tohoto cíle je i konkrétní, praktická pomoc učitelů společenskovědních kateder posluchačům při přípravě informační zprávy náčelníka politického oddělení armády a náčelníka skupiny speciální propagandy v průběhu plnění cvičných funkcí.

Plné uplatňování vlivu předmětu „operační umění“ na formování marxisticko-leninského světového názoru chápou příslušníci katedry operačního umění jako komplex všech činitelů a prvků ve výchovně vzdělávacím procesu, především metod, forem, prostředků a samotné osobnosti učitele, který tyto činitele a prvky ve výchově a výuce cílevědomě využívá.

Soudobost učebního fondu katedry, ve kterém se odrážejí nejnovější poznatky teorie i praxe operačního umění, dává předpoklady spolu s vybudovanou učebně výcvikovou základnou k uplatňování nejnovějších požadavků vojenské pedagogiky. Při jeho tvorbě příslušníci katedry využívali a využívají v plné míře zkušenosti sovětských vojenských vysokých škol.

Zkušenosti, které zahrnují nejen otázky uplatňování sovětské vojenské vědy při řízení výcviku a výchově vojsk, unifikaci hlavních druhů výzbroje a bojové techniky, ale i otázky morálně politické výchovy a oddanosti všech příslušníků armády komunistické straně, hrají proto rozhodující úlohu v metodologii výuky předmětu a jeho všestranného působení při výchově posluchačů.

Vliv výuky předmětu „operační umění“ na formování vojenskoteoretického myšlení posluchačů VA AZ

Mezi vlastnostmi, které jsou nezbytné pro absolventy VA AZ pro úspěšnou praktickou činnost, zaujímají důležité místo jejich schopnost dovedně řídit vojska jak v době míru, tak především v bojové situaci.

Umění řídit vojska se projevuje především v dovednosti jistě se orientovat v situaci, přijímat včas reálná rozhodnutí a důsledně je uvádět do života. Úspěchu

v boji [operaci] dosahuje ten velitel, který je schopen rychle analyzovat situaci, z četných a někdy i protikladných údajů a informací dovést vyčlenit to hlavní a rozhodující — předvídat vývoj boje a operace.

Základem umění jistě se orientovat v situaci jsou zaměstnání v metodice hodnocení situace. Posluchači se na těchto zaměstnáních učí porovnávat údaje o situaci,

zobecňovat a vyvozovat závěry. Zvláštní pozornost zasluhují ty úlohy, v nichž posluchači analyzují neznámou operačně taktickou situaci a pro její řešení se jim nedostává osvojených způsobů a návyků, a proto musí hledat nové způsoby řešení.

Myšlenkový postup posluchače začíná v tomto případě analýzou problémové situace, zjištěním těch údajů, které zná a které může posuzovat jako pomocné. Potom, když našel nedostávající se údaje, zjišťuje nové vazby a vztahy. Tento případ můžeme ve skupinovém cvičení dobře připravit při rozeběru nepřítelů v průběhu útočné operace, kdy se při hodnocení situace nepřítel setká posluchač s útvary a svazky, které zná z předchozího řešení situace, ale i s novými útvary a svazky nepřítelů na frontě. Pak podle úrovně znalosti dislokace a organizace zjišťuje o jaká vojska jde, hodnotí i jejich možnou bojovost a přijme k tomu své závěry.

Současná bojová činnost je charakteristická velkým prostorovým rozmachem a dynamičností. V souvislosti s tím roste i počet zdrojů a objem informací o situaci. Sběr informací probíhá převážně rádiem z pohyblivých míst velení, v podmínkách silného rádiového rušení. Z toho vyplývá také důvod, proč je důležité učit posluchače racionálními metodami sběru a analýze dat o situaci.

Příprava posluchačů k řízení vojsk předpokládá vypěstovat u nich dovednost přijímat zdůvodněná a reálná rozhodnutí. Přijetí rozhodnutí úzce souvisí s výběrem optimálního způsobu bojové činnosti, který musí odpovídat konkrétní bojové situaci. Bojová praxe je natolik bohatá a mnohostranná, že ve škole nemůžeme naučit posluchače všem postupům, které by jim mohly být potřebné v bojové činnosti. Z toho vyplývá požadavek naučit posluchače metodologií hledání neoptimálnějšího rozhodnutí. Posluchači úspěšněji zvládnou racionální metody rozhodnutí na operačním stupni, budou-li již na taktickém stupni důkladně znát ty obecné momenty, z nichž sestavují jakékoli dílčí bojové postupy, budou-li zvláštní využívat jako prostředek k osvojení si obecného.

Proto také při výuce operačního umění objasňujeme posluchačům při praktických zaměstnáních celý systém faktorů a podmínek, na nichž závisí úspěch, ale v takové formě, která je vhodná pro konkrétní řešení situací.

Dovednost přijímat včas zdůvodněná rozhodnutí — to je velmi důležitá a potřebná vlastnost velitelů všech stupňů. Avšak neméně důležité je naučit posluchače — budoucí velitele uvádět přijatá

rozhodnutí důsledně do života. Přitom v první řadě vystupuje požadavek rozvoje schopností pro organizátorskou práci u vojsk, v jejich přípravě pro bojovou činnost.

Velitel má k dispozici různé cesty a způsoby, jimiž může stanovit úkol kterémukoli podřízenému. Avšak tyto cesty a způsoby jsou z důvodu omezenosti času, lakoničnosti velitelské řeči mnohdy nedostačující pro předání celé hloubky zámyslu, vnitřní přesvědčenosti, způsobu řešení úkolu. Proto má velký význam osobní styk nadřízených velitelů s veliteli podřízených svazků (útvárů), zejména těch, které působí na hlavním, rozhodujícím směru. Naučit tomu posluchače můžeme jen v tom případě, kdy obsah i metoda zaměstnání zabezpečuje plánovitě školení posluchačů v metodách a způsobech práce s podřízenými veliteli v terénu, na plastickém stole a na mapách při organizaci bojové činnosti.

Řešení složitých úkolů, spojených s přípravou posluchačů k umění řídit vojska, vyžaduje pečlivě a zdůvodněně připravovat praktická zaměstnání, používat nejrationálnějších metod a způsobů výchovy a výuky.

Důležitým zdrojem nejnovějších poznatků a závěrů z rozvoje teorie i praxe operačního umění a jejich aplikace ve výuce operačního umění ve VA AZ jsou spojenecká operační cvičení a operační cvičení v ČSLA, kterých se zúčastňují učitelé katedry a obohacují tak nejen své poznání, ale realizují je bezprostředně ve výcvově a výuce posluchačů.

Všichni učitelé katedry jsou si vědomi toho, že požadavek výchovy posluchačů k upevnění jejich marxisticko-leninského světového názoru ve výuce předmětu „operační umění“ vyžaduje od nich hlubokou znalost zásad marxismu-leninismu a umění aplikovat je ve výcvově vzdělávacím procesu tak, aby splnili stanovené výchovné cíle. Všestranná příkladnost učitele je jednou z důležitých podmínek úspěšné výcvově vzdělávací práce. K zabezpečení tohoto požadavku je na katedře cílevědomě vedená stranickopolitická, vojensko-odborná, učebně metodická i vědeckovýzkumná práce.

K dosažení ještě vyšší účinnosti a efektivnosti při plnění těchto úkolů předpokládá katedra operačního umění udržovat ještě těsnější a organizovanější součinnost s katedrami společenských věd, zaměřit úsilí vědeckovýzkumné činnosti na řešení této problematiky a plně využívat bohatých zkušeností sovětských vysokých škol.

Válka a socialistický humanismus

(Pokračování z VM čís. 8/1979)

Jak válka, tak mír představují sociální jevy, jejichž společnou podstatou je, že jsou pokračováním politiky určitých tříd jen s tím rozdílem, že se mění formy, prostředky politiky, což je samo o sobě velmi významné, ovšem nemění nic na třídním obsahu, smyslu a sociálně politických funkcích, které válka a mír plní.

Problém použití či nepoužití válečného násilí marxisté vždy řešili konkrétně historicky, vždy pečlivě uvažovali o jeho míře, proti komu, za jakých historických okolností, v čí prospěch a za jaké cíle má být použito. To jsou věci dostatečně známé jak z proletářských revolucí, tak i válečných zápasů, které proletariát nebo socialistické státy vedly na svou obranu.

Marxisté vždy varovali před neuvážejícím používáním násilných metod v revoluci: "... pro skutečného revolucionáře je největším nebezpečím — snad dokonce jediným nebezpečím — přehánět revolučnost, opomíjet hranice a podmiňky pro vhodné a úspěšné používání revolučních metod. Skuteční revolucionáři si nejvíce lámali vaz na tom, když začali psát „revoluci“ s velkým písmem, povyšovat „revoluci“ na cosi bezmála božského, ztrácet hlavu, pozbývat schopnost naprosto chladnokrevně a střízlivě přemýšlet, uvažovat a zkoumat v jaké situaci, za jakých okolností a v jakém oboru činnosti je třeba umět si počínat revolučně.“ (Lenin V.I.:

O významu zlata, Spisy, sv. 33, Praha 1955, s. 103—104.)

Zakladatelé vědeckého komunismu vždy chápali válku v celé její složité protikladnosti. Nikdy se nedomnívali, že válka má jednoznačně pozitivní vliv na společenský život, řečeno jazykem etiky, že je jen a jen „dobrem“. Viděli i její nezanedbatelnou negativní stránku, spočívající v destrukci materiálních a kulturních hodnot, lidských životů i její nechtěné možné průvodní demoralizující účinky jak na objekty, tak zejména na subjekty násilí. Při uvědomění si této negativní stránky násilí byli však vzdáleni názoru označit válku jako výlučné „zlo“.

Připomeňme si v této souvislosti Engelsův výrok: „Pro pana Dühringa je násilí absolutní zlo, první akt násilí je pro něj prvotní hřích, jeho celý výklad je jen bédování nad tím, že celé dosavadní dějiny se nakazily tímto dědičným hříchem, nad tím, že všechny přírodní a společenské zákony byly hanebně znetvořeny touto ďábelskou mocí, totiž násilím. Že však násilí hraje v dějinách i jinou úlohu, úlohu revoluční, že je podle Marxových slov porodní bábou každé staré společnosti, která je těhotná společností novou, že je nástrojem, jímž se prosazuje společenský pohyb a rozbíjí strnulé, odušmělé politické formy — o tom není u pana Dühringa ani slovo.“ (Engels, B.: Anti Dühring. Marx-Engels, Spisy, sv. 20, Praha 1966, s. 189.)

Obdobně v průběhu první světové války Lenin napsal: „Socialisté vždycky od-
suzovali války mezi národy jako něco
barbarského a bestiálního. Avšak náš po-
měr k válce je zásadně jiný než poměr
buržoazních pacifistů (stoupenců a hla-
satelů míru) a anarchistů. Od buržoazních
pacifistů se lišíme tím, že si uvědomuje-
me nevyhnutelnou souvislost válek s bo-
jem tříd uvnitř země, uvědomujeme si, že
nelze skoncovat s válkami bez odstraně-
ní tříd a vybudování socialismu; lišíme
se od buržoazních pacifistů také tím, že
plně uznáváme oprávněnost, pokrokovost
a nutnost občanských válek, tj. válek
utlačované třídy proti třídě utlačující,
otroků proti otrokářům, nevolníků proti
feudálním statkářům, námezdních dělníků
proti buržoazii. My, marxisté, se lišíme
jak od pacifistů, tak i od anarchistů tím,
že uznáváme za nutné historicky (z hle-
diska Marxova dialektického materialis-
mu) zkoumat každou válku zvlášť. V dě-
jinách nejednou docházelo k válkám,
které přes všechny hrůzy, zvěrstva, po-
hromy a útrapy, nevyhnutelně provázely
každou válku, byly pokrokové, tj. při-
spívaly k rozvoji lidstva...“ (Lenin V. I.:
Socialismus a válka, Spisy, sv. 21, Praha
1957, s. 301.)

Zakladatelé vědeckého komunismu ne-
byli politickými hazardéry, nikdy nevyžý-
vali k násilným akcím za radikální změ-
nu společenské struktury, dokud si masy
na základě svých vlastních politických
zkušeností neuvědomily nutnost použití
revolučního násilí. Vždy varovali před
zahráváním si s ozbrojeným povstáním.

Věrní humanistickému obsahu svého
učení nade vše cenili důstojný život člo-
věka, všestranný rozvoj všech jeho by-
tostných sil, odmítali všechny projevy
pseudohrdinství a s ním spjaté neopod-
statněné mystické sebeobětování. Poučení
dějinami třídních zápasů byli však ne-
zvratně přesvědčeni, že humanistických
cílů komunismu nelze dosáhnout bez tako-
vých prostředků jako jsou třídní boj, so-
ciální revoluce, diktatura proletariátu, že
humanismus komunistických cílů určuje
pro určitou historickou situaci i nejhu-
mánější prostředky k jejich dosažení,
mezi nimiž má za určité situace své místo
i revoluční sociálně spravedlivá válka.

Konsekvencí prohrěšků proti konkré-
tně historickému a třídnímu hodnocení
války je nutně abstraktně humanistický
nebo pacifistický přístup k tomuto soci-
álnímu jevu.

Bez uplatnění konkrétně historického
přístupu k fenoménu války před námi
válka vystupuje jako nerozlišitelné zlo.

Bez toho nemůžeme odpovědně rozhod-
nout o sociálním charakteru války, po-
krokové — reakční, revoluční — kon-
trarevoluční, emancipační — regresivní
atd., a s tím ani o sociálním smyslu vál-
ky, jako prostředku realizace politického
programu určitých sociálních tříd.

Kdybychom zůstali pouze v rovině ab-
straktních úvah o válce, bez analýzy je-
jích konkrétních, historických přechod-
ných podob, kdybychom zabsolutnili ně-
které negativní sociální funkce války
předsocialistických fází lidských dějin,
i současných nekomunistických politic-
kých hnutí a výsledky této generalizace
mechanicky přenesli na revoluční válku
třídy, která programově usiluje nikoli
o zvětšení válek, ale o jejich odstranění,
počinali bychom si, mírně řečeno, poli-
tický velmi neodpovědně nejen v oblasti
teorie, ale i revoluční praxe.

Paušální nediferencované útoky a od-
souzení adresované válce bez ohledu na
její třídní charakter a společenské poslá-
ní, mohou vést k ohrožení výsledků revo-
lučního úsilí, k odzbrojení revolučních
tříd a znemožnění realizace komunistické-
ho programu osvobození.

Žádná z abstraktně humanistických
konceptů minulosti či současnosti nezna-
mená sama o sobě, bez spojení s praktic-
kou revoluční aktivitou sociálních tříd,
popřípadě skupin, nic než pouhou slovní
proklamaci. Jedině ve spojení humanis-
tického programu se společnou praxí re-
volučních sociálních sil se může huma-
nistická teorie stát reálným humanismem.

Jak již nejednou v minulosti historic-
ké zkušenosti prokázaly, mravní apely,
výzvy a imperativy zůstaly v zajetí neú-
činného moralizátorství, nebylo-li jejich
uskutečňování záležitostí dějinných sub-
jektů, určitých revolučních společen-
ských tříd, sociálních skupin a jejich
sociálních institucí, angažovaných v mno-
hostranném třídním zápase.

Nepřítomnost revolučně praktické ak-
tivity v abstraktně humanistických kon-
ceptech, vyplývání veškeré energie hu-
manisticky zabarveným kazatelstvím a
karatelstvím, činí z abstraktního huma-
nismu neškodný jev pro dožívající třídy
a zaostalé společenské poměry, současně
demobilizuje a odzbrojuje nositele revo-
luční emancipace v úsilí o překonání spo-
lečenských struktur.

Jak jsem již uvedl, byla zakladatelům
marxismu-leninismu vždy cizí pragmatič-
ká apologetika používání válečného nási-
lí. Vždy nekompromisně hájili, politicky
a mravně ospravedlňovali použití války
jen v tom případě, kdy napomáhala pro-

sazování společenského progresu a jen v té míře, v jaké bylo nutné jeho pomoci zlomit kontrarevoluční odpor doživajících vykořisťovatelských tříd. Obhajovali revoluční válku jako prostředek sebeobranu před kontrarevoluční válkou.

Zakladatelé vědeckého komunismu nepovažovali revoluční spravedlivé války za samostatný prostředek a všelék na řešení společenských neduhů. Byli si vědomi mezi jejich dějinnotvorné funkce. Revoluce v jejich koncepci byla především tvořivým, konstruktivním společenským aktem, nikoli holou destrukcí a bezohlednou zkázou.

V projevu, věnovaném památce J. M. Sverdlova Lenin říká: „Není pochyby, že bez... — revolučního násilí — nemohl by proletariát zvítězit, ale stejně nemůže být pochyby ani o tom, že revoluční násilí bylo nutným a zákonitým prvkem revoluce jen v určitých momentech jejího vývoje... , zatímco daleko hlubší, stálou vlastností této revoluce a podmiňkou jejího vítězství byla a je organizace proletářských mas.“ (Lenin V. I.: Spisy, sv. 29, Praha 1955, s. 82.)

Marxisté ve veškeré své praktické politické činnosti sledují jak aktuálně, tak programově, jak v politickotaktickém, tak politickostrategickém rozměru tendenci k vyloučení násilí člověka nad člověkem. Věrní Leninovu odkazu, že násilí vůči lidem není našim ideálem, vědomi si toho, že definitivní vyloučení války ze společenské reality je především programový cíl komunistického zítřka, nikterak neponecháváme konečné řešení osudu války vzdálené budoucnosti.

Právě naopak i při respektování sociálně ekonomických determinant přítomnosti a nezbytnosti použití válečného násilí v politických zápasech současnosti, které zatím kladou překážky odstranění války ze života vnitrostátního i mezistátního, varuje marxismus před extenzivním uplatňováním násilí. Tomu odpovídá i jeho obezřetnost, citlivost, zdrženlivost a sebezapření v nakládání s tak krajním prostředkem jakým je válka.

Protože abstraktní humanismus předpokládá absenci a rezignaci dělnické třídy na revoluční boj proti jejím utiskovatelům, přestává být ideologií emancipace člověka, je naopak ideologií, která posvěcuje buržoazní poměry, usiluje o zachování statu quo, čímž se stává pseudo-humanismem.

Spojení socialistického humanismu s politickým třídním bojem je podle představ abstraktních humanistů úsilím

o spojení neslučitelného, vzájemně se ostře vylučujícího a popírajícího.

Abstraktní humanisté staví válku a humanismus jako vylučující se alternativy, mezi nimiž je nutné volit, pro jednu z nich se rozhodnout a současně druhou odmítnout. Na tomto stanovisku setrvávají navzdory tomu, že historie poskytuje ne jeden příklad, kdy humanismus sebehorlivěji proklamovaný a zdůvodňovaný zůstal bezzubým a sterilním, nestal-li se programem praktického revolučního politického hnutí.

Socialistický humanismus při realizaci všelidských humánních hodnot nemůže proti sociálním silám, které produkují dnes a denně nelidskost ve společenských vztazích, postupovat jinými zbraněmi než těmi, které zplodila třídní antagonistická společnost a jimiž i třídy s ní životně spjaté brání svá privilegia.

Socialistický humanismus je humanismem, který vychází z imperativu, že humánních cílů má být dosahováno co nejhumánnějšími prostředky. Nikterak však neskrývá, že v třídně antagonistických poměrech, bez třídního boje, sociální revoluce, proletářské státní moci, spravedlivé, osvobozené války není žádná naděje na překonání dobové a třídně omezených, historicky nižších stupňů humanismů, humanismem historicky vyšším, progresivnějším — komunistickým.

Socialistický humanismus je humanismem, který se v žádném případě nesmíruje s materiální a duchovní bídou, ekonomickým vykořisťováním, politickým otroctvím a společenskou nerovností, které jsou hlavními překážkami na cestě k všestrannému rozvoji osobnosti. Převyšuje své konkurenty nejen teoretickou důsledností, s níž rozvíjí program třídní a lidské emancipace člověka, ale i spojením teorie humanismu s praxí, s revolučním hnutím.

„Jednomyslně bylo opět vyjádřeno přesvědčení, že opravdová demokracie a skutečný humanismus jsou neslučitelné se zachováním hospodářské, sociální a politické nerovnosti, národnostní a rasové diskriminace. Pouze za socialismu je zajištěno respektování politických, občanských, hospodářských, sociálních, kulturních a jiných práv, svobodný přístup všech členů společnosti k práci, vzdělání, kultuře, vědě a k účasti v řízení státu. Samotný vznik nového společenského systému je spojen s úsilím o vytvoření reálného základního práva člověka — práva na důstojnou existenci bez vykořisťování, vytvoření podmínek pro všestranný rozvoj osobnosti. Prapor lidských práv a svobod je praporem

socialismu.“ [Deklarace členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo, 24. 11. 1978, s. 2.]

Dát člověku prostředky k rozvoji jeho bytostných sil, umožnit každému všestranný rozvoj jeho osobnosti znamená především osvobodit práci ze jha kapitálu, odstranit podmínky, za nichž permanentně dochází k vykořisťování člověka člověkem a vyhlazování člověka člověkem.

To nelze za určitých okolností uskutečnit jinak než cestou sociálního násilí, třídního boje, sociální revoluce, nastolení proletářské státní moci, osvobozené války, schopné překonat nelidskost světa. Zápas o lidství je dílo kolektivní, i když v jeho čele stojí třída, jejíž lidská důstojnost byla nejvíce zmrzačena a pošlapána — proletariát a jeho politický předvoj.

Při posuzování místa války v současném třídně rozděleném světě musíme respektovat sociálně ekonomické podmínky, v nichž se svět nachází, vzít v úvahu prostou skutečnost, že existence dnešních vykořisťovatelských společností klade za tím objektivně hranice pro odstranění sociálního násilí a válek ze života vnitrostátního a mezistátního.

Očekávat, že vytlačení války za hranice sociální reality může být záležitostí abstraktně humanistických traktátů, výzev a zapřísáhání sociálních reformátorů, filozofů, etiků znamená podlehnout iluzi, že jsou to prvořadě ideální faktory, které konečnou určí běh dějinného procesu.

Existence válek v dějinách není záležitostí ochoty nebo neochoty, dobré nebo ne dobré vůle vzdát se, zřeknout se tak autoritativního prostředku při řešení sociálních antagonismů, jímž je válka. Jsou to antagonistické společenské poměry, které ještě zdaleka nedávají vždy možnost nenásilného řešení sociálních antagonismů.

Nechce-li marxista upadnout do morálního utopismu, musí nade vše ctít fakta, dělat strážlivou a věcnou analýzu sociální reality a na jejím základě odmítnout od sociální reality odtržené nároky abstraktních humanistů a moralizujících kritiků, kteří odsuzují jakékoli války z pozic nějakých nadčasových, věčných ideálů humanitních.

Na rozdíl od romantizujících moralistů a abstraktních humanistů a pacifistů, se marxisté nikdy nedomnívali, že střídání sociálních tříd u moci je možné realizovat bez rozhořčených třídních bitev, svědčících o tom, že dožívající třídy se dobrovolně svých sociálních výsad nikdy nevzdávaly a pokud jim zbyla třeba i malá naděje na znovurestaurování revolucí odstraněných sociálních poměrů neváhaly znovu

postupovat zápas o jejich násilné konstituování.

Jestliže se tedy až dosud v politice používalo a používá za určitých podmínek různých forem sociálního donucení, včetně ozbrojeného násilí, potom zdroj toho je nutné spatřovat nikoli v nějaké imanentní atributivní tendenci a zálibě veškeré politiky a politických institucí v sociálním násilí, ale především v aktivizaci odporu dožívajících reakčních tříd, které bylo a je nutné zlomit adekvátními prostředky.

Reálná síla světa vykořisťování může být zlomena jen jinou reálnou silou, schopnou svrhnout všechny vztahy, za nichž je člověk ponižován, zotročován a opovrhován. Marxistický humanismus je humanismem radikálním, bojovým a integrálním. Jde mu především o všestranný rozvoj každé osobnosti i lidstva v celku.

Pokoušejí-li se abstraktní humanisté stavět před marxisty alternativu válka nebo humanismus, násilí nebo nenásilí, potom je třeba říci, že jde o falešnou alternativu.

Válka nemusí být ve své nejhlubší podstatě nelidská, nehumánní, znásilňující člověka a jeho všestranný rozvoj.

Naopak v rukou progresivních společenských sil vystupovala často jako prostředek nastolování historicky vyšších stupňů humanismu.

Uznáme-li výše uvedený závěr za obecně platný pro politiku pokrokových tříd před socialistických vykořisťovatelských řádů, tím více potom platí pro proletářskou politickou praxi, tím neudržitelnější se stává popírání a pochybovačství o možnosti proletářského sociálního násilí plnit v rámci komunistického hnutí humanistické poslání.

Tím vůbec není popřena skutečnost, že v určitých historických situacích válka plnila jako politický nástroj reakčních sil funkce antihumánní, že představovala jev odlidštěný, odcizený, který sloužil k porobení, ke znevolnění, k ovládnutí, k manipulaci a k reglementaci lidových mas.

Jinými slovy v jiném světle se nachází vztah mezi sociálně nespravedlivou válkou a humanismem a jinak je tomu v případě vztahu mezi sociálně spravedlivou válkou a humanismem.

Upíráme-li oprávněně jakoukoli humanistní hodnotu sociálně nespravedlivé válce, nemůžeme tak činit u války sociálně spravedlivé, která slouží sociální — třídní a lidské emancipaci.

Revoluční válka a skutečný humanismus se nikdy v historii navzájem nevylyčovaly. Tento závěr se plně vztahuje jak na

epochu buržoazní, tak na epochu světové proletářské revoluce.

Tvrdíme-li že sociálně spravedlivá válka se nikterak nevylučuje se socialistickým humanismem, nikterak tím ještě neříkáme, že taková válka je pro nás žádoucím sociálním jevem.

Naopak usilujeme programově, principiálně o zabránění vzniku všech válek, o jejich odvrácení, posíláme i o jejich vyloučení ze života společnosti vůbec. „Cílem komunistů je vybudování společnosti, ve které bude zajištěn blahobyt pro každého, rozkvět všech národů a věčný mír mezi národy. Socialistické země potřebují trvalý mír, aby vybudovaly takovou společnost. Právě proto není důslednějších nepřátel války, statečnějších bojovníků za mír, než jsou komunisté.“ [XXIV. sjezd KSSS. Praha 1971, s. 26.]

Sociálně spravedlivá válka pro nás přichází v úvahu jen jako krajní, mezní, výjimečný prostředek politiky, který souvisí obvykle s nutností odrazit vnější agresi, tedy z důvodů sebeobrány a sebezáchranných. „Válka na obranu socialismu se stává životní nutností. Politika neodporování agresí je politikou kapitulantství, vedoucí k likvidaci socialistického zřízení. Zastáváme stanovisko o nutnosti neprodlehně a tvrdě odrazit veškeré akty agrese a mezinárodní zvěle.“ [XXIV. sjezd KSSS. Praha 1971, s. 26.]

Kromě toho nemůžeme opomenout ani společenskou situaci, kdy porobené třídy či národy jsou po vyčerpání všech pokojných

politických prostředků nuceny použít ozbrojených válečných forem boje. Ani těmto válečným aktům, které mají obvykle charakter revolučních občanských válek, nemůžeme upřít jejich humanistický charakter.

Marxistickému pojetí odporuje nekritická glorifikace války i míru, neboť mohou být v závislosti na svém třídním charakteru a politickém smyslu prostředkem nejen revolučních, ale i kontrarevolučních změn.

Jednostranné negativní hodnocení spravedlivé, pokrokové války jako antihumanistického jevu, stejně tak jako jednoznačné pozitivní hodnocení míru a pokojných politických forem třídního boje, které využívají za určitých podmínek reakční třídy, a jejich označování za humanistické může být zdrojem nejrušnějších pacifistických iluzí, které odsuzují stamilióny lidí kapitalistického světa k námezdnímu otroctví, podlamují obranyschopnost národů socialistického společenství tváří v tvář hrozbě soudobého světového imperialismu.

„ÚV KSSS a sovětská vláda neochvějně uskutečňují politiku mírového soužití států s různým společenským zřízením. Je to naše pevná linie, kterou nám odkázal zakladatel našeho státu. Nechť však nikdo nezatožňuje naši houževnatost a důslednost v této otázce s pacifismem, s heslem „neodporovat zlu“ — onomu zlu, které přináší národům imperialističtí agresori.“ (Brezněv, L. I.: Projev a statí 1970—1972. Praha 1973, s. 37.)

Za zvyšování podílu ČSLA na rozvoji mezinárodní vědecké spolupráce a využívání výsledků sovětské vojenské vědy

Jedním ze základních předpokladů trvalého zefektivňování vojenské vědecké práce v ČSLA je prohlubování mezinárodní vědecké spolupráce s armádami členských států Varšavské smlouvy a stále intenzivnější využívání výsledků sovětské vojenské vědy. V minulosti a zejména v období této pětiletky ČSLA získala v tomto směru řadu dobrých zkušeností, které jsem zobecnil a uvádím v tomto článku jako možná východiska pro přípravu příští pětiletky.

Na základě zkušeností z přípravy minulé pětiletky přistupují v současné době orgány pro řízení vědecké práce v ČSLA s potřebným časovým předstihem k přípra-

vě návrhu pětiletého plánu vědecké práce MNO na období 1981 až 1985. Tím se současně vytvářejí příznivější podmínky pro plnění závěrů 11. a 12. jednání pléna ÚV KSČ, která požadují mimo jiné i zvýšení koncepčnosti a plánovitosti práce řídicích orgánů.

Neoddělitelnou součástí střednědobého plánování na úseku vědy se stává i plánování našeho podílu na rozvoji mezinárodní spolupráce. Mluvíme-li o této spolupráci, máme zpravidla na mysli její obsah, formy a způsoby rozvoje a přirozeně také využívání a uplatňování poznatků a výsledků sovětské vojenské vědy v podmínkách ČSLA.

Ze zkušeností v minulosti vyplývá, že základní podmínkou naší aktivní účasti na rozvoji mezinárodní vědecké spolupráce je její správné a účelné obsahové zaměření. V našich podmínkách to především znamená, že bychom měli k řešení dané otázky přistupovat z hlediska této rozvahy:

— předně si ujasnit, co můžeme v ČSLA v příštím období řešit ve prospěch Spojených ozbrojených sil,

— dále to, na čem bychom se mohli podílet v rámci řešení společných spojeneckých výzkumných úkolů,

— konečně vymezit i ty problémové oblasti, na jejichž řešení nemáme kapacity

a výsledky řešení bychom chtěli převzít od ostatních bratrských armád, zejména od Sovětské armády.

Při ujasňování toho, co můžeme řešit ve prospěch Spojených ozbrojených sil bychom měli vycházet především z toho, co je naší „silnou“ stránkou, kde má náš výzkum tradičně dobré výsledky. Domnívám se, že v oblasti vojenské vědy to mohou být některé otázky zabezpečení bojové činnosti, zejména topografického, hydrometeorologického, týlového zabezpečení, některé problémy z oblasti vojenského zpravodajství, dále z rozvoje mechanizace a automatizace velení. Do jisté míry dosahujeme dobrých výsledků i při řešení dílčích otázek bojového použití druhů vojsk. V oblasti společenských věd by to mohly být dílčí problémy komunistické výchovy, kritické analýzy buržoazní ideologie, ideologické diverze a i některých otázek společné vojenské historiografie. V oblasti lékařských a veterinárních věd rozpracování některých problémů ochrany vojsk a národního hospodářství před zbraněmi hromadného ničení a také problémů leteckého zdravotnictví.

Na čem bychom se mohli podílet v rámci společného plánu vědecké práce Spojených ozbrojených sil? Určité představy jsme si již učinili při přípravě společného plánu na období 1976 až 1980. Může to být zkoumání otázek přípravy, organizace a vedení společných operací uskupení vojsk spojeneckého složení, s důrazem na přechodná období na začátku i v průběhu bojové činnosti, řešení této problematiky z hlediska konkrétních podmínek a vazeb mezi štáby všech stupňů. Dále to může být řešení nejučinějších

způsobů odrazení agrese pozemních a a vzdušných sil nepřítelů za použití prostředků hromadného ničení a otázek velení uskupení vojsk spojeneckého složení, včetně zvyšování vědecké úrovně práce velitelů a štábů. Dílčím způsobem bychom se mohli podílet i na řešení otázek dalšího zvyšování bojové pohotovosti, ochrany vojsk a techniky před zbraněmi hromadného ničení, s důrazem na neutronovou zbraň. V neposlední řadě by to mohly být i vybrané problémy přípravy a výcviku vojsk k soudobému vedení boje a operace.

Z hlediska lidského činitele to mohou být otázky stranickopolitické práce v armádě, u vojsk a ve štábech, problémy zdokonalování forem a metod práce velitelů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací v bojové situaci, otázky psychologické přípravy a internacionální výchovy ozbrojených sil.

V oblasti lékařských věd to může být kromě hlubšího prozkoumání problematiky zvláštností zdravotnického zabezpečení společné bojové činnosti, zdravotnická ochrana a léčení vojsk zasazených zbraněmi hromadného ničení.

Pokud jde o to, co bychom mohli přebírat jako výsledky výzkumu od spojeneckých armád, zvláště od Sovětské armády, domnívám se, že by mělo jít především o přebírání výsledků vojenského základního výzkumu v plné míře a ze všech problémových oblastí, které se ČSLA týkají. Dále by to měly být i vybrané výsledky vojenského aplikovaného výzkumu, jejichž uplatnění v ČSLA vyplyne z podrobnějších analýz potřeb druhů vojsk a služeb ČSLA a to pro potřeby všech vědních oblastí.

Všeobecně známe, že z objektivních důvodů průkopníky rozvoje mezinárodní vědecké spolupráce se u nás stala oblast přírodních a technických věd na úseku technického rozvoje a oblast lékařských věd. Oblast přírodních a technických věd obohacuje naše zkušenosti zejména z hlediska centrálního řízení technického rozvoje. Víme, že tuto spolupráci již léta koordinuje společný spojenecký orgán Technický výbor Spojeného velení, který

ji usměrňuje v návaznosti na činnost Komise obranného průmyslu RVHP.

Oblast lékařských věd přispěla k obohacení zkušeností z hlediska volby vhodných forem a metod. V této oblasti byly prvně organizovány takové společné vědecké akce, jako vědecké konference, symposia, organizovány společné koordinační porady aj. Naše zdravotnické řešitelské kolektivy, anebo i celá pracoviště, byla již před lety této pětiletky koordiná-

tory nebo řídícími pracovními orgány vybraných společných výzkumných úkolů. Zkušenosti se předávají a plány výzkumu se upřesňují na pravidelných setkáních zdravotnických služeb spojeneckých armád.

Po celou dobu sedmdesátých let dochází k prohlubování vědecké spolupráce, zvláště se Sovětskou armádou v oblasti společenských věd. Byla organizována řada společných vědeckých akcí, získány dobré zkušenosti s vydáváním vojenskopolitické a historické literatury, zpracované mezinárodními kolektivy. S úspěchem se v této oblasti využívá možnosti přípravy vědeckých kádrů na školicích pracovištích Sovětské armády.

V posledních letech se postupně zintenzivňuje mezinárodní vědecká spolupráce i v oblasti vojenské vědy. I když je to především v důsledku zvýšené pozornosti a přijatých opatření ve štábu Spojených ozbrojených sil, není naše účast pasivní. Dobré zkušenosti byly získány s výměnou vědeckých poznatků, děl a projektů, zvláště na úseku mechanizace a automatizace a automatizace velení, topografického zabezpečení a vojenského zpravodajství. První pokusy byly učiněny s výzkumem vybraných problémů na společných cvičeních s vojsky a VŠC. Na úrovni generálních (hlavních) štábů se slibně rozvíjí konzultační činnost k problematice řízení a organizování vojenské vědecké práce. První ovoce přináší i účast našich funkcionářů na společných spojeneckých vědeckých akcích. Významným přínosem pro rozvoj naší vojenské vědecké práce byla pozvání sovětských vojenských lektorů a vědeckých pracovníků k přednesení referátů k rozvoji a struktuře marxisticko-leninské vojenské vědy.

Shrneme-li všechny tyto zkušenosti, vidíme, že v praxi rozvoje mezinárodní vědecké spolupráce jsme se až dosud setkávali s celou řadou forem a metod. Na základě těchto zkušeností můžeme předpokládat, že i v další pětiletce bude třeba v podmínkách ČSLA rozvíjet především tyto formy:

- všechny druhy konzultací (osobní, písemné, skupinové),

- z vědeckých akcí organizovat zejména vědecké konference,

- výměnu a společné vydávání vědeckých děl,

- kooperaci a dělbu práce při řešení společných vědeckých úkolů,

- vytváření společných dočasných řešitelských týmů zejména při zkoumání problémů v rámci VŠC a cvičení s vojsky,

- výpomoc při výchově vědeckých pracovníků.

Volba té či oné formy spolupráce není záležitostí přání, nýbrž je nutné ji podřizovat cílům a obsahu spolupráce, přičemž je třeba rozvíjet postupně všechny formy od jednodušších ke složitějším.

Pokud jde o otázku zabezpečování spolupráce a otázky procedurálního charakteru, zkušenosti ukazují, že spolupráce se rozvíjí úspěšně tam, kde je zajištěno v potřebné míře centrální řízení a usměrňování, vysoká závaznost a účelnost, pružnost vzájemných vztahů a styků, adekvátnost a reciprocita dosažených výsledků a vyváženost kvalitativních a kapacitních předpokladů spolupracujících stran. Současně je nutné přihlížet i k potřebám práce s utajovanými skutečnostmi. Ukazuje se, že všechny tyto požadavky nejlépe zabezpečuje konkrétní závazná smluvní forma.

Výsledky a poznatky sovětské vojenské vědy získáváme a uplatňujeme ve velké míře zprostředkovaně. Zejména tím, že přejímáme závěry sovětské vojenské doktríny, řády, předpisy, přejímáme je při společných cvičeních s vojsky, velitelско-štábních cvičeních, cestou realizace vojenské politiky KSČ, nákupem sovětské vojenské techniky a s tím spojené techno-

logie její obsluhy, údržby oprav apod. Zřejmě tato skutečnost pak vede některé naše vědecké pracovníky k tomu, že těžiště úsilí o přejímání výsledků sovětské vojenské vědy vidí rovněž jen v organizovaných formách tak, jak jsem o nich psal v předcházející části článku, anebo dokonce v jakési „kufříkové transformaci“. Někdy mají blízko k názoru, jakoby tako-

vě přejímání bylo závislé především na tom, v jakém rozsahu a termínech nám budou tyto poznatky poskytnuty.

Přejímání a uplatňování vědeckých poznatků je ovšem složitější a řídí se i jinými zásadami, než přejímání vojenských realit. Je pravda, že i v organizovaném přejímání poznatků máme určité rezervy. Nevyužíváme všech forem vědecké spolupráce v komplexu, počínaje vědeckými konzultacemi, přes společný výzkum a konče pomocí při výchově vědeckých kádřů (vyjma oblasti společenských věd), nevyužíváme v rámci přidělených limitů v plné míře návštěv a konzultací mezi příslušníky vojenskovědecké základny naší Sovětské armády, jejichž osobní styk je pro rozvoj vojenské vědy nevyhnutelný.

To ovšem nejsou jediné a také neúčinnější cesty, jak můžeme získávat vědecké poznatky sovětské vojenské vědy. Vědecká práce má totiž jedinečnou vlastnost, která spočívá v tom, že rozdělování její produkce má vysoce společenský charakter. Každý pracovník vědy si může bez omezení a prakticky bezplatně „přisvojovat“ a využívat poznatků, které objevili a zformulovali jiní pracovníci a které nalezneme v knihách, časopisech, studích, zprávách, člancích, rešerších a v řadě jiných prostředků komunikace vědecké informace. Tyto služby dokonce institucionalizují a zprostředkovávají systém VTEI. Domnívám se, že právě v tomto směru máme co zdokonalovat ve využívání výsledků a poznatků sovětské vojenské vědy a sovětské vědy vůbec. Sovětské teoretické knižní, časopisecké a ostatní vědeckoinformační fondy jsou nesmírně cenné a v tom-

to směru bychom přidělenými finančními limity neměli šetřit. Kde více je zkoncentrováno teoretické myšlení příslušníků Sovětské armády, než v její historiografii ve vojenských odborných časopisech, učebnicích, vojenských příručkách, ale i v běžném denním vojenském tisku. Přitom nám jsou tyto fondy v naprosté většině zcela dostupné. Je třeba vidět i to, že kromě sovětských autorů obsahují tyto prameny i překlady většiny závažných teoretických statí, úvah a děl vojenských odborníků ostatních armád, včetně kapitalistických, komentovaných přirozeně z pozic marxismu-leninismu.

Potřebu aktivnějšího a iniciativnějšího studia a sledování vojenskoteoretického a odborného tisku vyvolává ještě další okolnost. Soudobé změny ve vojenství a teoretické závěry ze zřejmých důvodů nejdříve ověřuje a uplatňuje Sovětská armáda. Po vyzkoušení a zobecnění se dostávají tyto zkušenosti a poznatky poměrně rychle do praxe i v naší armádě. Právě z těchto důvodů je potřebné, aby současně a včas docházelo k odpovídajícím změnám ve vojenskoteoretickém myšlení nejen našich velitelů, náčelníků štábů, politických orgánů, ale i příslušníků naší výzkumné a vývojové základny. V tomto směru mnoho užitečného může vykonat i zaměření a aktivita naší vojenské vědeckotechnické propagandy. Potvrzuje to příznivý ohlas na několik překladů sovětských autorů k problematice VTR ve vojenství, ke klasifikaci a předmětu marxisticko-leninské vojenské vědy, k její metodologii a jiné, které byly v posledním období u nás pořízeny z iniciativy GŠ ČSLA.

O potřebě zintenzivňování rozvoje mezinárodní vědecké spolupráce a využívání výsledků sovětské vojenské vědy se do nedávna u nás mluvilo spíše jen jako o nezbytném předpokladu zvyšování účinnosti naší vojenské vědecké práce, nebo jako o objektivním důsledku VTR ve vojenství. V posledních letech, kdy jsme tuto linii začali plnit konkrétními úkoly a opatřeními si uvědomujeme, že nejde jen o aktivní a vysoce potřebnou činnost pro efektivní rozvoj naší vědecké práce, ale součas-

ně o proces, v němž dochází k vzájemnému ovlivňování se spojeneckých vědních systémů a k jejich postupnému zapojování se do integrovaného společného vědního systému, rozvíjejícího jednotnou marxisticko-leninskou vojenskou vědu.

Základní ideje, obsah a strukturu jednotné marxisticko-leninské vojenské vědy tvoří sovětská vojenská věda. Tohoto výjimečného postavení a autority se jí dostává bezvýhradně a zcela přirozeně, protože její zdroje, zkušenosti a poznatky jsou ne-

vyčerpitelné. Kromě toho její síla a přínosy pro rozvoj vojenství byly nejednou prokázány v minulosti i v přítomnosti. Je zřejmé, že i v budoucnu bude v rozhodující míře ovlivňovat vojenské teoretické myšlení. Z objektivních důvodů může důsledky vědeckotechnické revoluce ve vojenství realizovat v plném rozsahu jen Sovětská armáda, protože jen ona má k tomu veškeré duchovní, politické a materiální předpoklady.

Přiznání této výjimečnosti a priority sovětské vojenské vědy nechápeme v ČSLA tak, jako bychom mohli od Sovětské armády dostat všechno, co potřebujeme. Nejde nám jen o to, že před naší výzkumnou a vývojovou základnou stojí k řešení naše vlastní specifické problémy, které vy-

plývají z poněkud odlišné materiálně technické základny, z jejího propojení na národní hospodářství ČSSR, které vyplývají i z toho, co ve vojenství nazýváme lidským činitelem (psychologie vojáka, jeho sociální a materiální zabezpečení výchova, systém vzdělání apod.) a z vojenskopolitických a vojenskogeografických podmínek předpokládaného středoevropského válčiště. Uvědomujeme si, že ani v oblasti vědy nemůže být základem našeho spojení se Sovětskou armádou i s ostatními armádami členských států Varšavské smlouvy jednostranná bratrská pomoc. I ČSLA může a bude přispívat v odpovídající míře svým vědeckým potenciálem a zobecňováním zkušeností k prohlubování teoretických poznatků naší společné marxisticko-leninské vojenské vědy.

VYTVÁŘENÍ PODMÍNEK PRO ROZVÍJENÍ ÚTOČNÉ OPERACE PO ODRAŽENÍ PROTIÚDERU NEPŘÍTELE

Pro úspěšné rozvíjení útočné operace má velký význam včasné ničení nepřátelských záloh a odražení protiúderů operačních záloh. Tyto budeme často odrazet ve střetném sražení, za složité situace a při nevýhodném poměru sil. Mnohdy bude nutné, aby část vojsk prvního sledu armády přešla na výhodných obranných čarách do dočasné obrany.

V takové situaci bude splnění cílů útočné operace záviset na schopnosti vojsk odrazit a zastavit protiúder nepřítelů a schopnostech velitelů a štábů vytvářet současně podmínky pro další rozvíjení útočné operace. Proto již v zámyslu velitele pro útočnou operaci a při vlastním plánování útočné operace musíme brát v úvahu možnou činnost operačních záloh nepřítelů a operační sestavu budeme volit tak, aby umožňovala odražení protiúderu nepřítelů v každém období útočné operace.

V článku se zabývám vytvářením podmínek pro rozvíjení útočné operace armády po odražení protiúderu nepřítelů za použití jaderných zbraní. To je v podmínkách, kdy útočnou operaci budeme rozvíjet zpravidla omezenými silami a prostředky. Budou to bojeschopné útvary, které zůstaly po jaderných a leteckých úderech nepřítelů v rámci jaderné přípravy k protiúderu.

Cílem útočné operace je kromě jiného úplné zničení nepřítelů v celém útočném pásmu armády. Odražení — zastavení protiúderného uskupení nepřítelů je tedy pouze částí ničení jeho sil. K úplnému zničení hlavních sil protiúderného uskupení je třeba rozvíjet rychlý útok, pronikat nepříteli do boků a týlu, rozdělit jeho sestavu a postupně ji ničit po částech. Složitost tohoto úkolu bude vyžadovat **rozhodné soustředění jaderných úderů, úsilí letectva a palb dělostřelectva k rychlému zničení protiúderného uskupení nepřítelů.** To bude také první podmínkou pro další rozvíjení útočné operace v co nejkratší době.

Druhou podmínkou bude rychlé vytvoření úderného uskupení armády **na nejvýhodnějším směru úderu.** Zde jako nejjednodušší způsob řešení je zasažení druhých sledů a záloh na nově zvoleném směru hlavního úderu armády

a výměna svazků (útvárů), které ztratily bojeschopnost. Při hromadném použití jaderných úderů nepřitelem bude však velmi obtížné uchránit druhé sledy a zálohy a mít je k okamžitému použití.

Třetí podmínkou úspěšného rozvíjení útočné operace po odražení protiúderu nepřítele bude **sladěné úsilí raketového vojska, letectva a dělostřelectva s údernou silou tankových a motostřeleckých a všech volných sil armády k rozvíjení operace.** Obnovou bojeschopnosti vojsk zasažených jadernými údery budeme vytvářet podmínky k postupnému narůstání úsilí úderného uskupení armády.

Podle polních řádů hlavních armád Severoatlantického paktu mají rozhodující význam pro vedení aktivní obrany zálohy a druhé sledy. V závislosti na druhu obrany a zámyslu vedení obranné operace vyčleňuje skupina armád do druhého sledu nebo jako vševojskovou zálohu 15—35 % sil. To představuje hodnotu 3—5 svazků, jejichž základním úkolem bude vést protiúder.

Protiúder u skupiny armád vede obvykle armádní sbor (uskupený do dvou sledů) v pásmu širokém 70—120 km. Množství jaderných úderů použitých v rámci jaderné přípravy protiúderu skupiny armád bude záviset na konkrétní situaci, zvolené variantě odstupňovaného použití jaderných zbraní a na vývoji operační situace na válčišti. V rámci jaderné přípravy protiúderu může být (podle Zprav-51-14) do útočného pásma jedné divize protivníka použito 5—7 jaderných úderů o síle do 20 kt. Pro zabezpečení taktické jaderné podpory protiúderu záloh armádního sboru může být vyčleněno 15—20 jaderných úderů ráže od 2 do 200 kt a pro zabezpečení protiúderu skupiny armád 45—60 jaderných úderů o síle do 300 kt.

Za těchto předpokladů je pravděpodobné, že dojde ke značným ztrátám a vševojsková armáda bude nucena vést další aktivní bojovou činnost omezenými silami a prostředky. Vysoké procento ztrát však bude na obou stranách. Proto pro rozvíjení útočné operace v takovéto situaci bude třeba:

- rychle odstranit následky jaderného napadení, obnovit bojeschopnost vojsk a zabránit nepříteli ve využití výsledků jaderných úderů jeho protiúderným uskupením,

- v krátkém čase obnovit celistvost a úpornost obrany na směru hlavního úderu protiúderného uskupení nepřítele,

- co nejrychleji dosáhnout bojeschopnosti druhých sledů a záloh, obnovit bojovou sílu vlastního úderného uskupení, nebo vytvořit podmínky pro tvorbu a zasažení nového jaderného uskupení,

- pro boj prvosledových svazků volit a použít nejúčelnější formy a způsoby bojové činnosti tak, aby odpovídaly změněným podmínkám situace,

- cílevědomě vytvářet podmínky pro nejnutnější přeskupení a současně učinit opatření pro všestranné materiální zabezpečení dalšího rozvíjení operace.

V důsledku ztrát obou bojujících stran se může situace změnit natolik, že původně plánované použití vojsk v operaci nebude zabezpečovat dosažení cílů operace. To si zpravidla vyžadá upřesnění plánu operace a rychlé stanovení změněných úkolů vojskům.

Nepřítel se bude snažit jadernými údery zničit především ta uskupení našich vojsk, která mu brání ve splnění stanovených cílů protiúderu. Proto ztráty prvosledových svazků budou různé. V důsledku toho ani operační sestava nemusí odpovídat celkovému zámyslu operace. Zpravidla z toho vyplývá potřeba přeskupit bojeschopné síly a často i neplánovaně zasadit druhé

sledy a zálohy k pokračování útoku ihned po vzájemném napadení jadernými údery. K tomu bude třeba učinit opatření pro přeskupení vojsk a pro zabezpečení zasazení druhého sledu armády.

Změny v celkové situaci budou mít za následek i změny ve způsobu vedení útočné operace. Jestliže před jadernou přípravou a protiúderem nepřítele bylo zámyslem operace vést údery na několika směrech, pak vzhledem k nedostatku sil a prostředků může armáda rozvíjet operaci na jednom směru v úzké součinnosti se sousedem. Rozvíjení operace omezenými silami bude ovlivněno i potřebou použití částí sil armády ke konečnému dokončení likvidace protiúderného uskupení nepřítele. Při stanovení úkolů svazkům musíme věnovat pozornost tomu, aby úkoly odpovídaly jejich možnostem a stupni jejich bojovschopnosti.

Hlavní podmínkou pro přijetí optimálního rozhodnutí velitele a stanovení reálných úkolů svazkům a armádním útvarům bude **objektivní zhodnocení bojovschopnosti vojsk a akceschopnosti** armádních týlových útvarů a zařízení a možností velení. To umožní především předpověď ztrát na živé síle, technice a materiálu vojsk a týlu, která bude podkladem pro zjištění skutečné situace v další fázi upřesňování rozhodnutí velitele armády.

Orientační posouzení bojovschopnosti vojsk armády uvádí předpis Oper-51-4 v hlavě 2. Uvádí, že s vyřazením vojsk z činnosti je možné orientačně počítat tehdy, jestliže bude vyřazeno nejméně 40 % osob a nejméně 60 % základních bojových jednotek (tankových a motostřeleckých praporů, oddílů řízených raketových střel, dělostřeleckých oddílů) a orgánů míst velení. Z toho můžeme vyvodit závěr, že velitel armády se bude pro rozvíjení operace po odražení nepřítele rozhodovat zpravidla na základě **částečné znalosti skutečné situace vojsk armády**. Při přijímání zámyslu musí vždy maximálně využít předpovědi ztrát po jaderných úderech nepřítele, kterou sestavuje vyhodnocovací skupina důstojníků štábu armády. Neúplné údaje o skutečné situaci budeme postupně konkretizovat údaji od průzkumu v ohniscích zasažení a z hlášení jednotlivých svazků.

Součástí zámyslu velitele armády k rozvíjení útočné operace po odražení protiúderu nepřítele bude tedy i rozhodnutí k obnovení bojovschopnosti a odstranění následků použití ZHN u vojsk a týlu armády. Zde platí zásada, že úspěchu dosáhne pouze ten, kdo operativněji a v kratší době obnoví bojovschopnost vojsk, dříve uskuteční další jaderné údery a rozhodně jich využije ke zničení dosud bojovschopných sil nepřítele. Kromě opakovaných jaderných úderů půjde i o palebné údery všech bojovschopných klasických prostředků ničení.

V důsledku snížení bojovschopnosti po jaderných úderech nepřítele budou jen některé svazky a útvary schopné pokračovat v bojové činnosti bez podstatného narušení. Jiné obnoví aktivní bojovou činnost po několika hodinách a některé svazky a útvary bude nutné vyvést z boje a nahradit bojovschopnými silami. Všechny bojovschopné jednotky musí však pokračovat v bojové činnosti byť i omezenými silami.

Rozhodující význam pro další rozvíjení operace po odražení protiúderu nepřítele za oboustranného použití jaderných zbraní bude mít včasné a organizované zasazení bojovschopných druhých sledů a záloh nejen armády, ale i svazků prvního sledu. Proto velitel armády musí ovlivnit rozhodování velitelů svazků v tom, že určí, které bojovschopné svazky a útvary mají použít k nahrazení vyřazených sil prvního sledu a které bojovschopné síly a jakým způso-

bem použít pro další rozvíjení útočné operace. Novou vševojskovou zálohu [popř. druhý sled] si bude často vytvářet až v dalším průběhu operace. Na směrech, kde z jakéhokoliv důvodu nebude možné pokračovat v útoku, bude účelné vést omezenou činnost zbylými bojeschopnými jednotkami a smíšenými oddády vytvořenými z jednotek, které obnovily bojeschopnost.

Raketové vojsko, dělostřelectvo a letectvo bude v souladu se změněnými podmínkami situace okamžitě plnit nové úkoly, které mají vytvořit předpoklady k dosažení konečného cíle operace. Budou to především úderý na směrech předpokládaného dalšího útoku armády, které budou ničit bojeschopná uskupení nepřítel tak, aby umožnily úspěšnou bojovou činnost nově utvořeného úderného uskupení armády.

Někdy další rozvíjení operace si vynutí rychlé přeskupení vojsk. Přeskupení vojsk bude zde sledovat dva cíle. Především bude zabezpečovat spolehlivé odrazení protiúderu nepřítel a současně přispívat k vytvoření výhodného poměru sil na směru úderu k rozvíjení operace armády. To mohou zabezpečit svazky druhého sledu, v některých případech i svazky prvního sledu, ale nejčastěji to budeme řešit kombinací a použitím vojsk prvního i druhého sledu armády. Ve všech případech to bude úkol velmi složitý. Bude vyžadovat nejen potřebné soustředění sil a prostředků, ale také manévry vojsky, jejich přesun na kratší i delší vzdálenosti, k frontě i podél fronty, začleňování posilových prostředků apod. K tomu bude nutné organizovat potřebnou součinnost a důsledně řešit otázky zabezpečení bojové činnosti, velení a řadu dalších opatření.

Úderné uskupení armády mají tvořit nejméně dvě divize, přičemž bude účelné, aby jedna z nich byla tanková. To bude zpravidla vyžadovat zasazení plnohodnotných sil. Jejich zasazení bude mít však svoji specifiku. Zpravidla nebudou zasazovány z dříve plánovaných čar. Často budou zasazovány i na novém směru úderu. Zde bude velkou úlohu hrát rychlost a všestranné zabezpečení zasazení těchto sil. Nové síly budou často zasazovány i bez zaujetí vyčkávacího prostoru, z chodu a přímo po předchozím přesunu. Vždy však bude nutné organizovat důsledný průzkum prostoru zasazení. Pro přesun zasazovaných svazků použijeme všechny možné komunikace, přičemž mnohé z nich si vyžádají úpravu. V každém případě si přesun a zasazení čerstvých sil vyžádá maximálního zabezpečení prostředky průzkumu, protivzdušné obrany a radioelektronického boje. Přesuny často budou probíhat i za denního světla, proto budeme zvlášť dbát na plné dodržování zásad operačního maskování.

Složitý a poměrně méně výhodný bude manévr silami a prostředky svazků prvního sledu. Takový manévr je časově náročný, vyžaduje organizační přípravu a nepřítel jej může lehce zjistit. V podmínkách použití jaderných zbraní to může vést ke zbytečným ztrátám. Proto požadavek jednoduchosti a účelnosti manévru prvními sledy nás bude nutit vyvarovat se přeskupení vojsk, která přešla do obrany k odrazení protiúderu nepřítel. Jejich druhé sledy je po obnově bojeschopnosti výhodné používat k ničení protiúderného uskupení nepřítel a k zabezpečení plnění úkolu nově vytvořeného úderného uskupení armády.

K dokreslení složitosti řešení otázek vytváření podmínek pro rozvíjení útočné operace po odrazení protiúderu nepřítel uvedu příklad ze cvičení spojeneckých ozbrojených sil NATO „Wintex-77“. V tomto cvičení byl průběh bojové činnosti vojsk charakterizován úpornou obranou divizí prvního sledu a rychlým zasazováním druhých sledů a záloh do protiztečí a protiúderů.

Vzhledem k tomu byla operační sestava Střední skupiny armád učeněna do jednoho sledu s vytvořením silných operačních záloh.

Zálohu skupiny armád tvořilo 6 divizí (12. td, 16., 17. a 18. md NSR, 2. od a 4. md USA). Z tohoto počtu byla 12. td v průběhu bojů použita jako jádro sborové protizteče. Střední operační hustota byla 1 divize na 26 km fronty. Vytvoření silných operačních záloh umožňovalo vést protiúder skupiny armád v pásmu 80 a více km hodnotou 4—6 divizí. Šesti divizemi za předpokladu připojení se dvou prvosledových svazků k protiúderu.

Hodnota tohoto protiúderného uskupení představovala přibližně do 1 450 tanků, 1 000 děl a minometů, 1 250 PT zbraní a přes 3 000 obrněných transportérů různého typu.

Při úspěšném soustředění tohoto množství sil a prostředků mohly být v pásmu protiúderu vytvořeny tyto operační hustoty sil a prostředků: do 17 tanků, 13 děl a minometů, 15 PT prostředků a 36—46 obrněných cílů (tanků a obrněných transportérů).

Odrazení protiúderu této síly předpokládalo přechod 3—5 divizí (podle bojeschopnosti) dočasně do obrany. Při vedení protiúderu do pásma jedné armády je zřejmé, že při složení vševojskové armády o 5—7 divizích (v operační hloubce) nebude tato mít mnoho sil k dalšímu rozvíjení útoku. Úkolem této armády může však být odrazit silný protiúder, volnými silami udeřit do boku protiúderného uskupení nepřítele a vytvořit podmínky pro zasazení dalších sil frontu a zabezpečit tak rozvíjení frontové operace.

Jiné možnosti však nastanou při vedení protiúderu nepřítele do pásma dvou armád prvního sledu frontu. Vzhledem k omezenému rozsahu článku nemohu však tyto možnosti rozebírat. Je však zřejmé, že odrazení silného protiúderu nepřítele a rozvíjení útočné operace nebude zpravidla záležitostí samotné vševojskové armády. Způsob jeho odrazení bude motivován jak cíli armádní útočné operace, tak i cíli útočné operace frontu. Proto se na plnění tohoto úkolu bude podílet svými prostředky i front. V každém případě si však řešení tohoto úkolu vyžádá důslednou součinnost prvosledových armád.

Závěrem chci uvést, že úkol rozvíjení útočné operace vševojskovou armádou po odrazení protiúderu nepřítele je vysoce náročný. Je charakterizován nedostatkem času na jeho zplánování, přípravu a organizaci. Každý případ realizace takového úkolu bude mít své zvláštnosti a neopakovatelné podmínky. Proto zde bude hrát velkou úlohu odborná připravenost velitelů a štábů.

PŘEKONÁVÁNÍ PROSTORŮ RADIOAKTIVNÍHO ZAMOŘENÍ, BOŘENÍ, ZÁPLAV A POŽÁRŮ

Rozvoj vědy a techniky změnil podstatným způsobem prostředky vedení ozbrojeného zápasu. Z hlediska soudobé moderní výzbroje se prioritní role přisuzuje jaderným zbraním a jiným prostředkům hromadného ničení, nosičům těchto zbraní a všem silám a prostředkům, které jejich činnost zabezpečují.

Jaderné zbraně a další prostředky hromadného ničení v rukou našeho pravděpodobného nepřítele vytvářejí tak stále nebezpečí jejich použití jak na začátku války, tak v průběhu kteréhokoli období operace, zahájené klasickými prostředky ničení.

Proto se velitelé a štáby musí učit udržovat bojeschopnost vojsk, po použití zbraní hromadného ničení nepřítelem ji v krátké době obnovovat a rychle odstraňovat následky. Obnovení bojeschopnosti vojsk a odstranění následků jaderných úderů je jedním z nejnáročnějších úkolů při velení vojskům. Jeho složitost spočívá v tom, že při přípravě operace a boje, dokonce s využitím nejdokonalejší výpočetní techniky, nemůžeme přesně odhadnout situaci, která se vytvoří v pásmu armády a jednotlivých divízií po hromadném použití jaderných zbraní. Tento úkol zahrnuje celý komplex otázek (Vševojsk-2-1, čl. 35), na jejichž řešení se podílejí všichni velitelé, příslušníci štábů, politické orgány a vojska. K důležitému opatření patří i překonávání prostorů radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů, jakož i vyvedení vojsk a týlů z těchto prostorů.

Použitím jaderných zbraní dojde totiž nejen ke značným ztrátám na živé síle, technice a materiálu, ale zpravidla se vytvoří i rozsáhlé prostory zamoření a zatarasení. Zvlášť charakteristické bude vytvoření těchto prostorů při použití většího počtu jaderných min nepřítelem v malých vzdálenostech od sebe. Cílem nepřítele bude dosažení maximální efektivity při jejich použití (stejně jako při používání jaderných úderů) a proto věnuje zejména pozornost pečlivému výběru míst jejich uložení vzhledem k jejich účinkům, správnému výběru ráže, hloubce uložení a vhodně volené době aktivace vzhledem k po-

stupu našich vojsk. Tím dojde ke vzniku optimálních prostorů zamoření a zatarasení, při možnosti současného ničení živé síly a techniky, která je v prostoru výbuchů:

Proto počítáme s tím, že takto nově vzniklá situace může v průběhu útočného boje **vážně ohrozit manévry a postup vojsk divize**. Vždyť terén, zejména poblíž epicenter výbuchů jaderných úderů a jaderných min, můžeme charakterizovat:

- velmi nebezpečným a vysokým radioaktivním zamořením,
- rozsáhlými překážkami jako jsou nálevky a jejich okolí, lesní závaly, závaly a zbcřeniny v zastavěném prostoru,
- zaplaveným a rozbahněným terénem,
- požáry, které v závislosti na povětrnostní situaci a hořících prostorech mohou být provázeny hustým kouřem, který zasahuje až do zájmového prostoru divizí.

Tyto prostory překonávají vojska tak, aby utrpěla minimální ztráty a uchovala si bojeschopnost pro další bojovou činnost. Podle konkrétní situace jsou možné tyto způsoby překonávání:

- **z chodu**, vedením bojové činnosti na původních směrech, manévrem mezi prostory boření, záplav, požárů a prostory silného radioaktivního zamoření, což zabezpečuje co nejmenší ozáření osob,
- **po poklesu** vysokých úrovní radiace a po odstranění překážek, závalů a zatarasů na směrech činnosti vojsk,
- **obejitím** takto zatarasěného a zamořeného prostoru,
- **kombinovaným použitím** uvedených způsobů.

Při všech způsobech překonávání těchto prostorů můžeme část vojsk přeprovázet vzduchem. Zejména můžeme předsunout průzkumné skupiny, předsunutý odřad, speciální odřady a další jednotky a útvary divize.

Při překonávání z chodu bude účelné přeskupit vojska s ohledem na ochranné vlastnosti techniky a do prvního sledu určit zejména tankové jednotky a útvary, z motostřeleckých pak přednostně jednotky (útvary) na bojových vozidlech pěchoty.

O způsobech překonávání rozhodne velitel divize s ohledem na situaci nepřítel, vlastních vojsk a uložený úkol. Základní podmínkou správného rozhodnutí o způsobu překonání těchto prostorů je kvalitně zpracované předběžné vyhodnocení účinků jaderných zbraní a co nejpodrobnější a nepřesnější průzkum vzniklých prostorů radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů.

Při překonávání **prostorů radioaktivního zamoření** se přesunujeme co nejrychleji, aby se zkrátil pobyt v zamořených prostorech. Zvětšujeme vzdálenosti mezi vozidly, aby nedocházelo ke zviřování prachu a zamořování vozidel. Přitom maximálně omezíme zastavování vozidel v prostorech radioaktivního zamoření, zvláště v prostorech C a D. Splnit tento úkol však předpokládá ještě před vstupem do těchto prostorů prověřit sjízdnost komunikací.

Na základě předpovědí dávek ozáření dosavadního stupně ozáření osob a úkolu, který má jednotka splnit, řešíme způsob překonání prostoru radioaktivního zamoření s ohledem na stanovený úkol tak, aby nebyly překročeny dávky ozáření. Přitom dodržujeme zásadu, že prostor

radioaktivního zamoření překonáváme na tancích do úrovní radiace 500 R/h, na OT do 2000 R/h. Prostor nálevky a prostor maximálního rozhazu zeminy budeme obcházet těsně po výbuchu jaderné nálože vzhledem k vysokým úrovním radiace pouze na tancích a to ne blíže jak 250 m od této hranice z návětrné strany. V sovětských materiálech se pro názornost udává, že např. u jaderné miny ráže 1 kt je tato vzdálenost asi 300—350 m a u 10 kt asi 600—650 m od epicentra výbuchu.

Při podání radioprotektivních látek před očekávaným ozáření osob se však mnohonásobně zvyšuje odolnost organismu proti radioaktivnímu záření. Ani při obdržení velmi vysokých dávek (500 R), které bez podání těchto látek vyvolávají u všech zasažených do dvou dnů nemoc z ozáření s velmi těžkým průběhem a úmrtnost dosahuje 80 %, nemoc z ozáření u většiny vojáků nepropukne anebo bude mít lehký průběh. Proto mohou velitelé při rozhodování o způsobech překonání prostorů radioaktivního zamoření v naléhavých případech, vyžaduje-li to situace, řešit po podání radioprotektivních látek překonání těchto prostorů z chodu i tehdy, bude-li vysoko překročena stanovená přípustná dávka ozáření. Přesné údaje o stupni zvýšené odolnosti organismu proti ionizujícímu záření však nejsou zatím v žádných pramenech uváděny.

Pásma rozsáhlých **lesních závalů** překonáváme především vytyčením a úpravou objížděk těchto prostorů. Jenom v nezbytných případech zřizujeme pro vojska úzké průchody (4—5 m) pro jednosměrný provoz. K tomu je nejvhodnější použít motorových pil a ženižní techniky. K odstraňování závalů používáme trhavin jen zcela výjimečně vzhledem ke zdouhavosti prací a jejich velké spotřebě. Na rychlost postupu má vliv i úroveň radiace v daném prostoru a nutnost pracovat v ochranných prostředcích a častěji střídat pracovní skupiny.

Závaly v sídlištích mohou dosahovat až několikametrové výšky a mohou tak částečně nebo úplně zatarasit pozemní komunikace. Zvláště složitá situace bude ve starších částech města, vhodnější možnosti objížděk jsou v moderních sídlištích.

Pro překonávání závalů můžeme vzhledem k času a materiálovým možnostem

- zával do 30 cm odstranit odhrnutím do stran,
- zával do výšky 1 m odstraňovat při dostatku času a možnostech odvozu materiálu,
- zával vysoký přes 1 m překonávat urovnáním povrchu.

Rozhodnutí o překonání závalu odstraněním nebo úpravou nivelity přímo na závalu vždy závisí na jeho velikosti, času a potřebné technice.

Krátery po výbuších jaderných min a jaderných úderech budeme překonávat jen výjimečně. Základním úkolem bude zabezpečit objezd i po méně výkonných cestách. Jen v těch případech (např. v horském a zalesněném terénu), kdy nemůžeme nalézt objezd a okolní terén neumožní postup mimo cesty, přistupujeme k úpravě přejezdu nálevky, popř. k částečnému přemostění normovanými prostředky, prostředky z místních zdrojů apod. Doba zahájení prací je podmíněna poklesem úrovně radiace, charakterem ochranných vlastností použité techniky, možnostmi těžby materiálu z místních zdrojů apod. Při tomto způsobu úprav rozrušeného terénu dochází v podstatě k zastavení postupu vševojskových jednotek. Časově jde totiž o velmi náročný úkol. Podle sově-

ských zkušeností bude třeba 9 až 24 hodin (podle použité kilotonáže jaderného výbuchu), ovšem při optimálním množství sil a techniky vzhledem k technologickým podmínkám postupu prací.

Použití jaderných min a úderů v zalesněných prostorech vyvolá i řadu menších a větších **lesních požárů**. Víme, že vznik požárů v důsledku jaderných výbuchů není adekvátní mohutnosti jaderné náplně. Předpověď vyjádřená zákresem na mapě podle předem připravených pomůcek a zjištěné mohutnosti úderu je jen zcela orientační. Při dešti, mlze a sněžení se poloměry lesních požárů značně snižují, při suchém a větrném počasí dochází naopak k rychlému rozšiřování zejména vysokého (korunového) požáru, který např. za větru postupuje rychlostí 20–25 km/h.

Prostory požárů budeme obcházet, pokud však nebude třeba učinit opatření k zabránění jejich šíření (lokalizaci) do prostoru rozmístění jednotek, materiálů či os přesunu. Likvidovat budeme pouze malá ohniska požárů, která brání uvolnění částečných závalů anebo osob a techniky zasažených účinky jaderných úderů a min.

K lokalizaci lesních požárů můžeme použít v podstatě tří metod:

- hašení pomocí vody, písku, zeminy a jiných výpomocných prostředků,
- zřizování protipožárních pásů a příkopů,
- lokalizace protipožářem.

Možným způsobem hašení požárů je také použití chemikálií z letadel a vrtulníků.

Hasit a lokalizovat požár musí všechny jednotky divize, v jejichž blízkosti požár vznikne. Do protipožárních skupin je vhodné začlenit ženijní jádro s potřebnou ženijní technikou a ženijní municí.

Použitím jaderných úderů a jaderných min na vodních tocích mohou vzniknout **záplavy**. Při ničení údolních přehrad a velkých rybníků se protržením hráze náhle uvolní velké množství vody. Průlomová vlna ničí poproudně jak mosty, tak i přilehlé objekty v blízkosti vodní překážky. Po poklesu vzduté hladiny, která se rozlévá mimo koryto vodního toku, nastane dlouhodobé rozbahnění terénu, v některých prostorech i dlouhodobé vytvoření rozsáhlých nádrží stojaté vody.

Při použití úderu (miny) do koryta řeky vznikne nálevka, při které se zpravidla na určitou dobu vytvoří hráz, která zabraňuje volnému průtoku vody. Zvýšením úrovně vodní hladiny bude postupně okolí vodního toku protiproudně ve značné vzdálenosti zatopeno a celková šířka volní překážky se v příhodných podmínkách výrazně zvětší. Důsledkem hydrostatického tlaku a nasycení zeminy na hrázi vzniklé nádrže dojde po částečném naplnění k jejímu protržení a tím k vylití vody z původního koryta, zaplavení a rozbahnění břehů poproudně, pod místem jaderného úderu. Může dojít i k vytvoření nového koryta řeky.

Průvodním jevem je také radioaktivní zamoření okolí výbuchu a vody. Při výšce hladiny spodní vody, která je větší než hloubka nálevky, dojde po výbuchu jaderné náložky k zaplavení nálevky vysoce radioaktivní vodou.

Prostory záplav jsou charakterizovány zatopeným územím, rozbahněním terénu, radioaktivně zamořenou vodou a budou velmi těžko překonatelné. Proto bude nutné při vzniku záplav po jaderných úderech či po aktivaci ja-

derných min organizovat podrobný jejich ženíjní a radiační průzkum a na základě konkrétní situace buď je obcházet a nebo překonávat různými způsoby přeprav. Při obejití bude prvním a rozhodujícím úkolem vyhledat vhodné objíždky devastovaného a radioaktivně zamořeného terénu. Po poklesu vodní hladiny bude nutné upravit zabahněné a zatarasené cesty a obnovit stržené mosty.

Rozbahněný terén po záplavách překonávají vojska v proudech po vytyčených a upravených osách s požadovanou únosností. Způsob úpravy závisí na rozsahu rozbahnění, na možnosti využití silnic nebo nutnosti zpevňování málo únosného terénu, čase, silách a prostředcích, které máme. Nejrychlejší způsob, který mohou použít všechny jednotky, je při možnosti využití dané silnice odstraněním bahna a odvodněním silnice, zřízením stružek a odvodňovacích příkopů.

I přes stručný rozbor tohoto problému je zřejmá vážnost a složitost dílčího úkolu obnovy bojeschopnosti vojsk, jakým je překonávání zamořených, rozrušených, zaplavených a zatarasených prostorů. Jeho splnění v krátkých časových lhůtách předpokládá, aby velitelé a štáby dobře zvládli jednotlivé otázky a k jejich řešení připravovali i podřízená vojska.

K ORGANIZACI OBRANY VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

V článku chci ukázat na některé problémy a zvláštnosti přípravy obranné operace vševojskové armády, které jsou spojeny zejména s uspořádáním obranného pásma v obraně **mimo dotyk** s nepřítelem.

V závislosti na situaci mohou vojska na taktickém i operačním stupni přecházet do obrany v dotyku nebo i **mimo dotyk** s nepřítelem. V soudobých podmínkách vedení operací bude v operačním měřítku více typický přechod do obrany v průběhu útočné operace nebo při jejím zahájení.

Podmínky přípravy obrany budou záviset především na způsobu vedení války, síle, složení, charakteru činnosti a zámyslu nepřítele, vlastních možnostech, zejména na množství sil a prostředků a stavu jejich bojeschopnosti, na konkrétní situaci vojsk, zámyslu vedení operace, charakteru terénu a povětrnostních podmínkách.

Na operačním stupni budou vojska přecházet do obrany **zpravidla v dotyku** s nepřítelem a pod jeho údery. K přechodu do obrany **mimo dotyk** s nepřítelem může dojít na operačním stupni **ve zvláštních případech**. Může tomu tak být **na začátku války** tehdy, jestliže bude účelné odrazit nepřátelskou agresi na některém směru obranou, způsobit nepříteli ztráty a vytvořit podmínky pro přechod do útočné operace. Do obrany **mimo dotyk** s nepřítelem může vševojsková armáda přecházet také po dosažení cíle operace, např. po ovládnutí mořského pobřeží, kdy vznikne nutnost organizovat obranu pobřeží nebo i k překrytí hranice neutrálního státu, vznikne-li nebezpečí zahájení ozbrojené agrese z území tohoto státu.

I při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem se podmínky přípravy a vedení obrany budou lišit v závislosti na tom, zda vševojsková armáda bude přecházet do obrany v dotyku **s hlavním uskupením** nepřítele a pod jeho údery, nebo v dotyku se slabšími silami nepřítele za situace, kdy jeho hlavní síly jsou soustředěny a připravují se k útoku v hloubce.

Podmínky přípravy a vedení obrany při přechodu do obrany v dotyku se slabšími silami nepřítele se budou značně přibližovat podmínkám přípravy a vedení obrany **mimo dotyk**. Je tomu tak především proto, že za těchto podmínek si vojska vševojskové armády mohou uchovat poměrně značnou volnost

manévru při přechodu do obrany a proto, že hlavní uskupení nepřítele budeme moci ničit jadernými údery, údery letectva, palbou dělostřelectva a často i bojovou činností vojsk ještě na přístupech k přednímu okraji obrany, do zahájení jeho zteče předního okraje hlavního pásma obrany.

Vševojsková armáda bude přecházet do obrany zpravidla v sestavě frontu v rámci frontové útočné, v některých případech i frontové obranné operace. Tím je dáno i **místo a úloha obrany** vševojskové armády v rámci frontové operace. V rámci frontové útočné operace bude vševojsková armáda **vždy v prvním sledu**, zpravidla na druhém směru frontu, na směru hlavního úderu nepřítele. Pouze za podmínek, kdy bude do obrany přecházet celý front, může být vševojsková armáda v sestavě frontu na směru hlavního úsilí frontu.

K uspořádání obranného pásma vševojskové armády

Obrana vševojskové armády zahrnuje uskupení sil a prostředků, systém paleb a ženijní úpravu terénu.

Způsob prostorového rozmístění sil a prostředků, jejich rozdělení a uskupení v souladu s jejich úlohou v rámci zámyslu vedení obranné operace spolu se systémem jaderných úderů a paleb, způsobem ženijní úpravy terénu a prostorovým členěním ženijně vybudovaných zařízení představuje **uspořádání obrany**.

Zkušenosti z vedení obranných operací sovětských vojsk v průběhu Velké vlastenecké války potvrzují, že útoku nepřítele, který byl v převaze, byla schopna odolat jen **hluboce členěná obrana** ve spojení s **úpornou a aktivní bojovou činností**. Při tom rozčlenění sil a prostředků i ženijních obranných zařízení do hloubky nesmělo být na úkor vzájemné součinnosti vojsk, zejména palebné. Muselo zabezpečit co nejúčinnější využití palebných prostředků, terénu a jeho ženijních úprav. Síly a prostředky se členily do hloubky po sledech tak, aby byly vytvořeny podmínky pro narůstání úsilí obrany. Přitom rozčlenění sil a prostředků nesmělo vést k jejich stejnoměrnému rozptýlení a tím k narušení schopnosti vést úpornou a aktivní bojovou činnost.

S přihlédnutím k bojovým možnostem moderních armád je nutné, aby uspořádání obrany zabezpečovalo účinné využití bojových možností vojsk, zejména raketového vojska, letectva a dělostřelectva, zabezpečovalo využití schopnosti vojsk vést manévrovou bojovou činnost, odpovídalo zásadám ochrany proti zbraním hromadného ničení a vytvářelo podmínky pro nepřetržité velení všem silám a prostředkům. Vedoucí zásadou při uspořádání obrany je vytvořit podmínky pro **narůstání sil a prostředků** a zejména palebného úsilí, způsobit útočícímu nepříteli ztráty a vytvořit podmínky pro jeho zničení.

V závislosti na podmínkách, zvláště na síle a složení útočného uskupení nepřítele, bojových možnostech vlastních vojsk, terénu, místě a úloze v operaci frontu může **šířka obranného pásma** vševojskové armády dosahovat 150 km, v některých případech i více.

Obranné pásmo vševojskové armády připravujeme a ženijně budujeme jako uspořádaný systém obranných zařízení a objektů, prostorů, komunikací, výbušných i nevýbušných zátarasů prostorově členěných v souladu se zámyslem vedení obrany a s ohledem na vlastnosti terénu a přirozené překážky.

Základní kostru uspořádání obranného pásma armády vytvářejí za sebou do hloubky organizovaná a budovaná **pásma obrany**, která umožňují rozčle-

nit síly a prostředky po sledech operační sestavy, vytvářejí hluboce členěnou obranu a zabezpečují podmínky pro narůstání úsilí obrany.

Pásma obrany divízi prvního sledu tvoří první a zpravidla hlavní pásmo obrany vševojskové armády. V tomto pásmu obrany se rozmísťuje většina divízi, v jeho prospěch a k jeho udržení se především připravují jaderné údery, organizuje systém paleb a připravuje zásah záloh i druhého sledu armády. V tomto pásmu divíze prvního sledu připravují a budují několik za sebou uspořádaných obranných postavení. Podle významu směru a v závislosti na množství sil a prostředků divíze prvního sledu připravují 3—5 obranných postavení na celkovou **hloubku až 25 km**.

Svazky druhého sledu nebo útvary vševojskové zálohy připravují v hloubce v součinnosti se ženijním vojskem k přehrazení pravděpodobného směru útoku nepřítel **druhé pásmo obrany**.

Podle situace budujeme v hloubce i **třetí pásmo obrany**. Vzdálenost mezi pásmy je v zásadě určována požadavkem přinutit nepřítel organizovat útok na každé pásmo obrany v hloubce vždy znovu a k tomu přeskupit síly. Kromě toho je třeba zabezpečit vzájemnou palebnou součinnost mezi pásmy obrany a vytvořit podmínky pro výhodné, skryté rozmístění sil a prostředků i jejich nutné rozptýlení z hlediska ochrany proti zbraním hromadného ničení. Hloubka rozmístění druhého sledu a záloh vševojskové armády v obraně nesmí být na úkor včasného vedení protiúderu nebo zaujetí obranných rajónů v hloubce.

S ohledem na tyto požadavky měli bychom dosáhnout toho, aby **vzdálenost mezi pásmy obrany** nebyla menší jak 15 km a nepřesahovala 25—30 km. Proto je účelné připravovat druhé pásmo obrany v hloubce kolem 40—50 km a třetí pásmo (bude-li) v hloubce 80—100 km od předního okraje obrany.

Obranu na druhém, popř. na třetím pásmu obrany budeme zpravidla připravovat jako obranu na široké frontě. V závislosti na množství sil a prostředků a na důležitosti směru bude proto druhé, popř. třetí pásmo obrany zahrnovat zpravidla 2—3 obranná postavení a jejich hloubka bude dosahovat kolem 15—20 km.

S ohledem na včasné zahájení protiúderu nebo zaujetí obranných rajónů v hloubce i vzhledem k požadavku výhodného rozmístění sil z hlediska OPZH je účelné umístit druhý sled nebo vševojskovou zálohu armády v hloubce kolem 60—80 km od předního okraje obrany.

Za těchto podmínek může celková hloubka obranného pásma armády dosahovat 100—150 km.

Při **přípravě obrany** je rozhodující otázkou včasné vytvoření co nejúčelnějšího uskupení sil a prostředků, organizace systému paleb a ženijní vybudování terénu. Při řešení těchto úkolů je důležitá otázka, kam soustředit hlavní síly obrany a kam uskupit většinu sil a prostředků. Na tuto otázku dává odpověď **cíl obrany**. Není to však problém jednoduchý. Cílem obrany je odrazit útok, oslabit a vyčerpat síly útočníka, způsobit mu velké ztráty, zmařit jeho útok a získat čas pro soustředění sil a prostředků. Tím vytvořit příznivé podmínky pro přechod do rozhodného útoku a pro dosažení rozhodného vítězství. Tohoto cíle musíme podřídit celé řešení uspořádání obrany a zámysl jejího vedení. Základní cíl obrany vyžaduje, aby danými silami a prostředky byl obránce schopen vyřadit z boje maximální množství těch prostředků nepřítel, které jsou rozhodující pro vedení útoku.

Podle zásad vedení bojové činnosti armád NATO je úspěch operace pozemních vojsk založen na **hromadných jaderných úderech a útoku tanků** podporovaných hromadnými údery letectva a dělostřelectva. Podle nového polního řádu ozbrojených sil USA se např. předpokládá, že k úspěšnému prolomení obrany je třeba vytvořit šestinásobnou převahu v silách a hlavních bojových prostředcích.

Uskupení sil a prostředků v obraně musí umožňovat co nejefektivnější využití jejich maximálního množství současně. Tak můžeme dosáhnout převahy palby nad nepřítelem v rozhodném momentu operace. Vzhledem k požadavku zmařit a odrazit útok nepřítele i vzhledem k dostřelu hlavních druhů zbraní, především protitankových, tanků a dělostřelectva, bude účelné mít většinu sil a prostředků v prostoru prvního pásma obrany. To je předpokladem k vytvoření **palebné převahy** nad nepřítelem ještě na přístupech k obraně a před jejím předním okrajem. Tím můžeme nepříteli způsobit ztráty již v boji o přední okraj obrany.

Na druhé straně musíme brát v úvahu i charakteristické vlastnosti obrany. Obrana je proti útoku charakterizována omezeným podílem manévru pohybem v bojové činnosti vojsk. Obránce je zejména na předním okraji vázán k důležitým terénním celkům a vybudovaným obranným rajónům. To usnadňuje nepříteli vedení průzkumu k zjištění uspořádání obrany a vedení palebných úderů k vyřazení klíčových objektů obrany. Nebezpečí vyřazení nejdůležitějších objektů ještě do začátku útoku na přední okraj obrany je zvlášť velké při vedení operace za použití jaderných zbraní.

Z těchto důvodů bude účelné v některých případech mít většinu sil a prostředků **v hloubce obrany**, na předním okraji ponechat pouze slabší síly. Bude to zejména v případech, kdy terén při předním okraji je pro obranu méně výhodný a výhodnější terénní podmínky pro organizaci obrany, skryté rozmístění sil a prostředků i odrazení útoku nepřítele jsou v hloubce.

V závislosti na terénních podmínkách bude v některých případech též výhodné organizovat obranu s předním okrajem na **odvráceném svahu**.

Výhody obrany s hlavním úsilím a většinou sil a prostředků **v hloubce** i obrany s předním okrajem na odvráceném svahu spočívají v tom, že ztěžují nepříteli vedení průzkumu, zjištění uspořádání a zámyslu obrany, **přípravu a řízení palby** zejména dělostřelectva a zbraní pro přímou střelbu. To umožňuje **klamat** nepřítele o skutečném průběhu předního okraje obrany, přimět ho k vedení palebné přípravy na slabší síly a neobsazené obranné úseky, vyčerpávat jeho síly a přinutit ho znovu organizovat útok na skutečný přední okraj obrany nebo na postavení hlavních sil v hloubce. Takové uspořádání obrany **umožňuje šetřit síly**, uchránit je před silným palebným úderem nepřítele při zahájení útoku a **využít překvapení** především vedením překvapivých mohutných palebných úderů k odrazení nepřátelské zteče a k vytváření prostorů palebného ničení soustředěním paleb.

Nevýhody takového uspořádání obrany jsou dány především tím, že je **ztížena možnost využít maximálního počtu zbraní** k ničení nepřítele na přístupech k obraně a při zteči předního okraje obrany. To se projevuje především v možnosti použít pouze menší počet protitankových zbraní při ničení nepřátelských tanků a ostatních obrněných cílů na přístupech k přednímu okraji obrany a při organizaci obrany s předním okrajem na odvráceném svahu i ve zkrácení doby pro boj s nepřátelskými obrněnými cíli v důsledku menší vzdálenosti, na kterou mohou vést palbu zbraně s přímou střelbou.

Z těchto důvodů bude účelné organizovat obranu s hlavními silami v hloubce nebo s předním okrajem na odvráceném svahu za podmínek vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Pak můžeme způsobit nepřátelskému údernímu uskupení ztráty jadernými údery ještě na přístupech k obraně i při rozvinování ke zteči předního okraje obrany a hlavní síly chránit před nepřátelskými jadernými údery v období jaderné přípravy útoku.

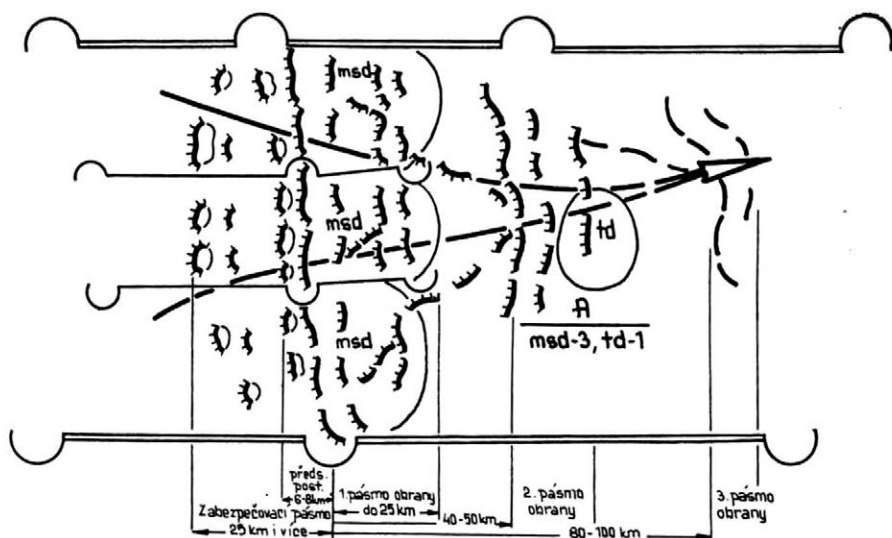
Položit hlavní úsilí obrany do hloubky bude ale zpravidla možné jen na taktickém stupni, především na stupni divize. V obraně vševojskové armády bude zřejmě pravidlem mít většinu sil a prostředků v prvním sledu a hlavní úsilí obrany soustředit k udržení prvního pásma obrany. Uskupení většiny sil a prostředků do hloubky by v rámci obrany vševojskové armády vedlo ke tříštění sil a ztěžovalo by rychlé soustředění úsilí ke zničení hlavního uskupení nepřítele. V každém případě je však nutné uchovat si možnost manévru palbou i širokého manévru silami a prostředky z hloubky i podél fronty na směr hlavního úderu nepřítele. Vytvořit tak podmínky k rozhodné změně poměru sil.

Při řešení uspořádání obrany na operačním stupni budeme řešit problém, jak klamat nepřítele o skutečném průběhu okraje obrany, uspořádání obranného pásma a zámyslu obrany i problém, jak vyčerpávat a ničit nepřítele na přístupech k obraně. Z těchto důvodů bude účelné vytvářet před předním okrajem zabezpečovací pásmo a předsunuté postavení.

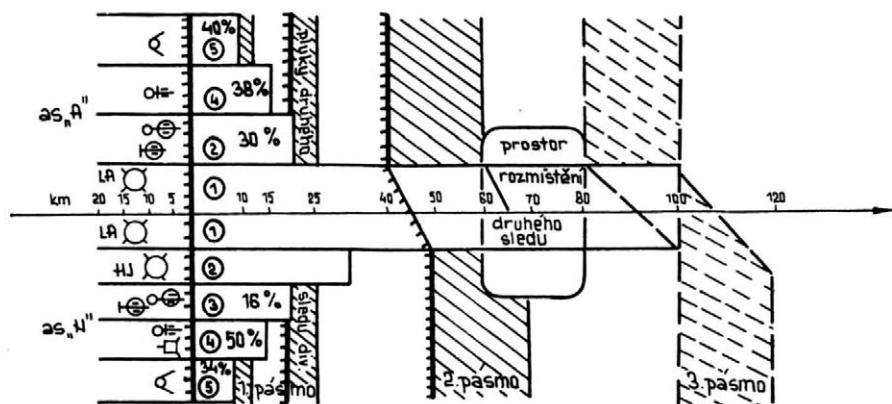
Zkušenosti z organizace a vedení obranných operací sovětských vojsk v letech Velké vlastenecké války Sovětského svazu potvrzují, že vytvoření zabezpečovacího pásma nebo předsunutého postavení mělo vliv na **zvýšení odolnosti obrany**. Předsunutým odřadům v zabezpečovacím pásmu a jednotkám v předsunutých postaveních se zpravidla dařilo donutit nepřítele k tomu, aby předčasně zasadil do boje velké síly, vyčerpávat je a způsobit jim ztráty, zjistit složení a uskupení nepřítele i jeho zámysl, zdržet jeho přiblížení k hlavnímu pásmu obrany a klamat ho o skutečném uspořádání obrany. Např. v obranné operaci 62. armády v červenci r. 1942 předsunuté odřady bojem v zabezpečovacím pásmu zadržely postup nepřítele k hlavnímu pásmu obrany o pět až šest dní. To umožnilo vojskům v obraně získat čas, upřesnit uskupení nepřítele, směr jeho hlavního úderu a zdokonalit obranu. V obraně 6. gardové armády u Kurska v červenci r. 1943 se jednotkám zesíleného bojového zajištění, které bránily postavení předsunuté na 2—3 km před předním okrajem obrany, podařilo přinutit nepřítele zasadit k ovládnutí předsunutých postavení hlavní síly divizí, způsobit jim ztráty a zdržet je na 8—15 hodin. To umožnilo upřesnit uskupení a zámysl nepřítele a zdokonalit obranu na směrech jeho útoku.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války tak potvrzují, že je účelné vytvářet **zabezpečovací pásmo vždy** při přípravě obrany **mimo dotyk** s nepřítelem. Často bude účelné organizovat je i za podmínek, kdy bude vševojsková armáda přecházet do obrany sice v dotyku s nepřítelem, ale v dotyku s jeho slabšími silami, mimo dotyk s jeho hlavním útočným nebo protiúderným uskupením.

O vytvoření zabezpečovacího pásma rozhoduje velitel armády. Může být ve vzdálenosti 25 i více km před předním okrajem a členit se do několika obranných postavení. Uspořádání a vzdálenost zabezpečovacího pásma od prvního pásma obrany se nesmí výrazně odlišovat od celkového uspořádání ostatních pásem obrany a vzdálenosti mezi nimi. Jen tak můžeme klamat nepřítele o skutečném průběhu předního okraje obrany. Pro přípravu zabezpečovacího pásma a vedení bojové činnosti v něm se vyčleňují předsunuté od-

Obr. 1

Obr. 2

Poznámka:

1. Prostředky jaderného napadení a dělostřelectva rozděleny podle dostřelu do skupin:
- 1 ŘS Lance,
- 2 dělostřelecká raketa Honest John,
- 3 víceúčelové dělostřelectvo,
- 4 děla a RM s dostřelem do 15–20 km,
- 5 děla a minomety s dostřelem 11 km a méně.
2. V % udán podíl na celkovém počtu dělostřelectva a minometů v as.

řady divizí prvního sledu. Předsunuté odřady brání nejdůležitější směry při širokém využití zátarasů všeho druhu. Jejich cílem je klamat nepřítele o skutečném průběhu okraje obrany, přinutit ho k rozvinutí a předčasnému zasazení hlavních sil, vyčerpávat ho, způsobit mu ztráty a zadržet jeho útok, zjistit jeho složení, uskupení a zámysl.

Před předním okrajem obrany se ve vzdálenosti 6—8 km může budovat předsunuté postavení s cílem klamat nepřítele o učenění obrany, odrazit jeho průzkum bojem, přinutit nepřítele rozvinout hlavní síly, zadržet jejich útok a zabezpečit vojska prvního sledu před překvapivou ztečí nepřítele.

Možnou variantu uspořádání obranného pásma vševojskové armády mimo dotyk s nepřítelem viz **obr. 1**, uspořádání obranného pásma ve vztahu k dostřelu nepřátelských palběných prostředků viz **obr. 2**.

K otázkám velení v obraně

Pro zabezpečení velení se na stupni vševojskové armády v obraně zřizují: velitelské stanoviště, záložní velitelské stanoviště a týlové velitelské stanoviště. Jsou připraveny prostředky pro vzdušné velitelské stanoviště a pohyblivé místo velení, která se aktivují v závislosti na situaci. Pro zabezpečení velení vojskům, která plní úkoly odtržené od hlavních sil, může být v některých případech zřízeno i pomocné velitelské stanoviště.

Jako hlavní místo velení je velitelské stanoviště, které se zřizuje ve vzdálenosti 50—70 km od předního okraje obrany na ploše 6—8 km². Jeho součástí jsou i prostředky pro pohyblivé místo velení, které obsazuje velitel s vyčleněnými příslušníky štábu při přemísťování VS nebo za situace, kdy je třeba přiblížit velení vojskům.

Ve vzdálenosti 15—20 km stranou nebo za VS se zřizuje záložní velitelské stanoviště podle stejných zásad jako VS tak, aby bylo připraveno převzít velení a umožnit rozmístění příslušníků velitelské štábu, kteří se na ně přesunou při přemísťování nebo vyřazování VS.

TVS se zřizuje pro zabezpečení řízení týlu ve vzdálenosti 20—30 km od VS, obvykle směrem k PAZ.

Organizace a umístění míst velení má umožnit organizovat nejvýhodnější systém spojení a zabezpečovat nepřetržité velení.

Pro zabezpečení velení dává obrana relativně výhodnější podmínky proti útoku, protože můžeme připravit dokonaleji ženičně vybudovaná místa velení předem. Systém spojení se může opírat o stabilnější, prostorově výhodněji rozmístěné a ženičně lépe vybudované spojovací uzly. Naproti tomu podmínky pro práci velitele a štábu jsou při přípravě a vedení obrany složitější. Kládou značné nároky na organizovanost a cílevědomost práce.

Velení vojskům v období přípravy i vedení obrany výrazně ovlivňuje faktor času. Pro práci velitele a štábu armády i pro činnost vojsk při přípravě i vedení bojové činnosti v obraně bude charakteristický nedostatek času, práce ve značně omezených časových lhůtách v podmínkách, kdy iniciativu má v rukou nepřítel. V těchto podmínkách vzrůstá význam centralizace velení, které umožňuje soustředit úsilí na řešení nejdůležitějších úkolů. Vzrůstá i význam iniciativy podřízených k dosažení včasného a co nejúčinnějšího využití sil a prostředků v duchu zámyslu velitele.

Proti velení za útoku se v obraně zvětší rozsah i objem práce velitele a

štábu. Při přípravě rozhodnutí pro obranu musí při hodnocení situace zhodnotit především větší množství variant možných způsobů použití vlastních vojsk. Má-li nepřítel iniciativu, je to nutné proto, aby byly zhodnoceny a připraveny možné nejúčinnější varianty bojové činnosti v závislosti na možnostech nepřítele. To se odrazí v rozhodnutí velitele a v úkolech vojsk. Úkoly vojskům je třeba stanovit na základě jednotného zámyslu operace a jednoznačně. Při tom je však třeba stanovit úkoly v **možných variantách** v závislosti na možném vývoji situace. Úkoly vojskům je třeba stanovit na celou operaci vzhledem k předpokládaným obdobím operace a úkolům vojsk v nich. To se odrazí i v plánování operace. Na rozdíl od plánování a stanovení úkolů vojskům v útočné operaci po úkolech a dnech operace, plánuje se obranná operace podle úkolů vojsk a pravděpodobných směrů nepřátelského útoku. Plánování po úkolech a po dnech se uplatní částečně pouze v oblasti týlového zabezpečení vzhledem k očekávaným ztrátám, spotřebě a přísunu.

Roste význam požadavku co nejdříve usměrnit úsilí vojsk k přípravě příští bojové činnosti. Tím roste i význam **předběžných nařízení** vojskům v průběhu přípravy rozhodnutí velitele a plánování operace. Velitel a štáb armády se však musí vystříhat vydávání ukvapených předběžných nařízení, která by v dalším byl nucen měnit. Kromě toho by to ztěžovalo přípravu vojsk k odrazení nepřátelského útoku.

Požadavek dát co nejvíce času na práci podřízeným stupňům velení a přípravu vojsk se v postupu práce velitele a štábu projeví zpravidla tím, že součinnost pro obranu bude organizovat ihned po vydání rozhodnutí velitele. Zpravidla půjde o direktivní formu na jednotlivých směrech, na rozhodujícím směru za řízení velitele, na dalších směrech za řízení hlavních funkcionářů štábu za přítomnosti odborných náčelníků oddělení (nebo jejich zástupců), za účasti podřízených velitelů vojsk na daných směrech. Tím můžeme v nejkratší době usměrnit práci podřízených stupňů velení a dát co nejvíce času na přípravu vojsk.

Nedostatek času se projeví i ve způsobu **plánování** obranné operace. Základními plánovacími dokumenty pro obranu budou zpravidla: **grafické rozhodnutí** velitele s potřebnými textovými přílohami a **pracovní mapy** odborných náčelníků. Teprve v závislosti na čase budou tyto dokumenty doplňovány a budou ve svém souhrnu vytvářet plán obranné operace. Jako samostatný dokument bude grafický plán obranné operace s textovými přílohami zpracován zpravidla výjimečně a to jen bude-li dostatek času.

Příprava obranné operace může probíhat za různých podmínek, které zvláště ovlivní postup i obsah práce velitele a štábu armády. V každém případě je však třeba, aby velitel a štáb při přípravě operace zaměřil úsilí především k udržení stálé bojové pohotovosti vojsk k odrazení nepřátelských úderů, zahájení vlastních jaderných úderů a ostatních palebných úderů a k využití jejich účinků.

Rozhodující význam pro úspěšné vedení obranné operace bude mít včasné vytváření co nejúčelnějšího uskupení sil a prostředků, systému paleb a zahájení ženíšního budování obrany.

Závěrem chci zdůraznit, že obrana i v soudobých podmínkách vedení ozbrojeného zápasu zůstává jedním ze základních druhů bojové činnosti. Příprava obranné operace bude probíhat za složitých a obtížných podmínek pro práci velitelů a štábů i činnost vojsk. To vyžaduje, abychom v přípravě velitelů, štábů i vojsk této problematice věnovali značnou pozornost.

NIČENÍ

PROTITANKOVÝCH PROSTŘEDKŮ

NEPŘÍTELE DĚLOSTŘELECTVEM

Podle názorů velení NATO disponují státy Varšavské smlouvy na evropském válečném mohutnými tankovými silami, k jejichž odražení je nutná silná a dobře organizovaná protitanková obrana. K organizaci protitankové obrany předpokládají využít všech prostředků, schopných ničit obrněné cíle: raketové jaderné zbraně, všechny druhy protitankových prostředků, dělostřelectvo, tanky i letectvo. Za rozhodující prostředky v systému protitankové obrany považují protitankové prostředky a tanky.

Do systému protitankové obrany podle názorů velení NATO patří: rotní opěrné body a praporeční rajóny obrany s protitankovými prostředky, které jsou v nich rozmístěny, protitankové zálohy rozvinované na předem připravených čarách, tankové zálohy, dělostřelectvo rozmístěné na tankových směrech, protitankové zátarasy a další prostředky.

K boji s tanky se široce využívají ženíjní zátarasy všeho druhu (zejména minové pole a jaderné miny), letectvo, bitevní vrtulníky a polní dělostřelectvo, které vede střelbu ze zakrytých palebných postavení.

Pro vojska v útoku představuje systém protitankové obrany států NATO velmi vážnou překážku, k jejímuž úspěšnému překonání je nutné vyřadit nejméně 50—60 % protitankových prostředků a tanků rozmístěných v tomto systému.

Při ničení objektů protitankové obrany nepřítele dělostřelectvem vycházíme z těchto obecných požadavků:

- protitankové prostředky nepřítele ničíme nepřetržitě po celou dobu bojové činnosti, počínaje dělostřeleckou přípravou (přepadem) a splněním bojového úkolu konče;
- protitankové prostředky nepřítele ničíme nejen před útočícími vojsky, ale i na jejich bocích a v hloubce nepřátelské obrany;
- protitankové prostředky budeme napadat palebně s předstihem, dříve než jsou schopny zahájit boj.

Hlavním úkolem pozemního dělostřelectva při ničení protitankových prostředků nepřítele je přispět k vytvoření příznivého poměru sil mezi protitankovými prostředky a vlastními tanky a tím i vhodných podmínek pro úspěšný průběh útoku vlastních vojsk.

Pravděpodobnost úspěšného útoku vlastních tanků v závislosti na dosaženém (vytvořeném) poměru sil mezi protitankovými prostředky nepřítele a vlastními tanky — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Poměr sil: PT prostředky k tankům	Pravděpodobnost	
	úspěšnosti útoku	odrazení útoku zbylými PT prostředky
1 : 1,5	0,02	0,98
1 : 2	0,10	0,90
1 : 2,5	0,30	0,70
1 : 3	0,50	0,50
1 : 3,5	0,65	0,35
1 : 4	0,75	0,25

Pozemní dělostřelectvo může ničit protitankové prostředky nepřítele těmito způsoby:

- střelbou ze zakrytých palebných postavení,
- přímou střelbou.

Oba způsoby mají své přednosti i zápory. Vzájemně se však doplňují a proto je používáme zpravidla společně, ve vzájemné kombinaci. Vhodnost použití jednotlivých způsobů vyplývá z konkrétní situace.

V útočném boji (operaci) ničí pozemní dělostřelectvo protitankové prostředky nepřítele za dělostřelecké přípravy útoku, za dělostřelecké podpory útoku a dělostřeleckého doprovodu.

V období **dělostřelecké přípravy útoku** ničí protitankové prostředky nepřítele rozmístěné v opěrných bodech čet nebo v mezerách mezi nimi, zpravidla na hloubku praporů prvního sledu. Část těchto prostředků můžeme pozorovat. Budou to zejména protitankové prostředky rozmístěné v sestavě prvosledových rot.

Protitankové prostředky druhosledových praporů umlčujeme spolu s těmito prapory, zpravidla s nižší hustotou umlčování. Brigádní, divizní a sborové protitankové zálohy nepřítele ničíme údery raketového vojska a letectva nebo palbami dalekonosného dělostřelectva.

Pozorované protitankové prostředky nepřítele ničíme přímou střelbou bez ohledu na to, zda jsou umístěny v opěrných bodech nebo mimo ně. Aby bylo zabezpečeno spolehlivé pozorování výsledků přímé střelby i v průběhu dělostřelecké přípravy, můžeme ničit na jednom kilometru úseku průlomu maximálně 15—20 pozorovaných protitankových prostředků současně.

Na každý protitankový prostředek k ničení přímou střelbou vyčleňujeme potřebný počet vlastních prostředků (děl, PTŘS, tanků nebo BVP). Přitom dodržujeme tyto zásady:

— každému prostředku, vyčleněnému pro přímou střelbu, stanovíme 1—2 cíle;

— na zvlášť odolné cíle (tanky a stíhače tanků ve věžových postaveních) vyčleňujeme až dva prostředky na každý cíl;

— protitankovým řízeným střelám přidělujeme cíle, které vyčnívají nad okolní terén nejméně 0,9—1 metr;

— na tanky a stíhače tanků ve věžových postaveních je účelné používat 100mm PTK z divizní protitankové zálohy nebo 122mm SHD baterií motostřeleckých pluků;

— k ochraně prostředků vyčleněných pro přímou střelbu a k ničení nově zjištěných protitankových prostředků nepřítele vyčleňujeme po jednom prostředku na 2—3 vlastní děla, tanky, PTRS nebo BVP;

— operačně můžeme počítat s potřebou prostředků pro přímou střelbu, která se rovná 1,5 násobku pozorovaných cílů;

— ke zničení jednoho protitankového prostředku nepřítele průměrně potřebují: PTRS 3 střely na jeden cíl a ostatní zbraně 5 střel na jeden cíl.

Nepozorované protitankové prostředky nepřítele rozmístěné v opěrných bodech čet nebo mimo ně v průběhu dělostřelecké přípravy ničíme palbou ze zakrytých palebných postavení, zpravidla se spotřebou **norma**. Přitom protitankové prostředky rozmístěné v opěrných bodech jednotlivých čet postřelujeme spolu s opěrnými body, kdežto protitankové prostředky rozmístěné mimo opěrné body postřelujeme samostatně, jako jednotlivé cíle. Dále ničíme protitankové zálohy rozmístěné ve vyčkávacích prostorech v hloubce obrany nepřítele.

Po skončení dělostřelecké přípravy (před zahájením dělostřelecké podpory) můžeme očekávat tento stupeň vyřazení protitankových prostředků:

— u protitankových prostředků rozmístěných v opěrných bodech rot
1. sledu 30 %;

— u protitankových prostředků rozmístěných mimo opěrné body a u protitankových záloh 50—60 %;

— u protitankových prostředků rozmístěných v opěrných bodech rot
2. sledu 25 %.

Za **dělostřelecké podpory útoku** umlčujeme protitankové prostředky nepřítele palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení.

Protitankové prostředky rozmístěné v opěrných bodech umlčujeme dvojtým postupným soustřeďováním palby spolu s opěrnými body čet.

Protitankové prostředky rozmístěné mimo opěrné body můžeme umlčovat buď v rámci dvojitého postupného soustřeďování palby (jsou zahrnuty do úseků PSP), nebo na ně plánujeme a podle potřeby i vedeme soustředěnou palbu jednotlivých baterií mezi čarami postupného soustřeďování palby.

Při dvojitém postupném soustřeďování palby vede dělostřelectvo palbu současně na dvou čarách. První skupina (část) dělostřelectva vede palbu na cíle zahrnuté do čáry, která probíhá bezprostředně před útočícími vojsky. Druhá skupina (část) dělostřelectva vede palbu na následující čáru. Čáry postupného soustřeďování palby určujeme podle uspořádání nepřátelské obrany a jejich vzdálenost může být 300 až 1 000 metrů.

Možnosti prostředků vyčleněných pro přímou střelbu jsou za dělostřelecké podpory značně omezeny. Většinu úkolů splnily v dělostřelecké přípravě a

- překonávání jednotlivých obranných postavení z chodu,
- zasazování druhých sledů,
- překonávání vodních překážek z chodu apod.

Útok vojsk v těchto fázích bojové činnosti podporuje dělostřelectvo zpravidla **palebnými přepady** živé síly a palebných prostředků (včetně protitankových), rozmístěných v opěrných bodech i mimo ně.

Palebný přepad zahájíme v době, kdy hlavní síly útočících vojsk se přiblíží na dostřel protitankových zbraní, a končí v době, kdy vojska dosáhnou bezpečnostní vzdálenosti od výbuchů střel vlastního dělostřelectva. Charakteristickým rysem tohoto přepadu je, že (na rozdíl od dělostřelecké přípravy) je veden menším počtem dělostřelectva a nižší spotřebou munice.

Počet dělostřelectva použitého k přepadu je limitován uskupením dělostřelectva v daném prostoru a omezenými možnostmi manévru ostatního dělostřelectva. Spotřeba střel pro palebný přepad je omezena stanovenou denní spotřebou střeliva a výši pohyblivých zásob. Proto protitankové prostředky v tomto přepadu zpravidla nemůžeme ničit plnou normou spotřeby. Namísto je však požadavek, aby hustota palby byla nejméně taková, jako při vedení postupného soustřeďování palby. To znamená, aby zabezpečovala spolehlivé umlčení protitankových prostředků nepřítele nejméně na dobu, kterou potřebují vojska k překonání bezpečnostní vzdálenosti a ovládnutí prostoru cíle.

Propočty ukazují, že minimální spotřeba střel se v závislosti na době trvání přepadu může pohybovat v mezích od 1/4 do 2/5 normy. S touto hustotou umlčení můžeme očekávat, že po přepadu bude pravděpodobně vyraženo 10 až 15 % postřelovaných protitankových prostředků.

Vzhledem k tomu, že tento stupeň vyřazení protitankových prostředků je poměrně nízký a nemusí ani při spěšně zaujaté obraně na široké frontě zabezpečit dosažení potřebného poměru sil, budeme široce využívat přímé střelby a zadýmování.

K tomu, abychom splnili požadavky ničení protitankových prostředků nepřítele i v období dělostřeleckého doprovodu útoku, musí štáb RVD divize v každé konkrétní situaci přijímat příslušná opatření na základě podrobných propočtů.

Závěrem chci zdůraznit, že včasné a spolehlivé ničení protitankových prostředků nepřítele je důležitou podmínkou pro úspěšné rozvíjení útočné operace. Je nedílnou součástí úsilí o získání a udržení palebné převahy. Na ničení protitankových prostředků nepřítele se rozhodující měrou podílí i pozemní dělostřelectvo. Jeho úkolem je vytvářet příznivý poměr sil mezi nepřátelskými protitankovými prostředky a vlastními tanky a vhodné podmínky pro úspěšný průběh útoku vlastních vojsk. Tento úkol plní nepřetržitě po celou dobu bojové činnosti.

Významný úkol při organizaci ničení nepřátelských protitankových prostředků plní náčelníci a štáby raketového vojska a dělostřelectva. Rozhodnutí, která k tomuto účelu přijímají, musí být všestranně zdůvodněná, musí se opírat o znalost konkrétní situace, o zvládnutí zásad ničení protitankových prostředků o podrobné propočty. Nezbytným předpokladem k tomu je neustálé studium objektivních zákonitostí soudobého boje.

K ČINNOSTI FRONTOVÉHO LETECTVA V HROMADNÝCH ÚDERECH

V počátečním období války, vedené bez použití ZHN, narůstá důležitost činnosti letectva v hromadných úderech vzdušné operace. Úlohou a cílem vzdušné operace je rozbít uskupení letectva a raketových jaderných prostředků protivníka a tím vybojovat raketovou jadernou a vzdušnou nadvládu na válčišti.

Z úlohy a cíle vzdušné operace vyplývá požadavek, aby vyčleněné letectvo na operaci, tj. síly dálkového letectva, leteckých armád frontů i ostatní vyčleněné síly, vedly činnost proti velkému počtu cílů na široké frontě hromadnými údery do maximální hloubky.

Dálkové letectvo ničí prostředky jaderného napadení, letouny na letištích, sklady jaderné munice, leteckých pohonných hmot a letecké munice. Důležitým cílem jsou i velitelství svazů a systém velení a navedení letectva. Tyto úkoly plní dálkové letectvo především v hloubce mimo dosah frontového letectva.

Účast frontového letectva v hromadných úderech ve vzdušné operaci zabezpečuje nejen průlet dálkového letectva při jeho činnosti k vybojování raketové jaderné a vzdušné nadvlády, ale též i jeho podíl na ní. Stíhací bombardovací a bombardovací letectvo v hromadných úderech ničí zejména prostředky jaderného napadení, letectvo na letištích, systém jeho velení a navedení a prostředky PVO protivníka.

Frontové stíhací letectvo ve vzdušné operaci se většinou sil používá k přímé obraně úderných skupin proti stíhačům protivníka, kteří se zúčastní odrážení našeho hromadného úderu nebo i k ničení a umlčování některých prostředků PVO.

Průzkumné letectvo zabezpečuje průzkum cílů a zjišťuje výsledky hromadného úderu.

Hromadné údery vede frontové letectvo i samostatně.

Neméně důležitou je hromadná činnost frontového letectva při účasti v jaderných úderech. Oboustranné použití jaderných zbraní klade zvýšené požadavky zejména na přípravu a vedení hromadných úderů.

V období vedení boje bez jaderných zbraní vyžaduje splnění úkolů v hromadných úderech značného úsilí letectva v důsledku relativně nízké účinnosti klasických prostředků ničení. Pro srovnání uvádím, že k úderu na letiště protivníka, na němž je rozmístěno jedno letecké křídlo, je při použití jaderné pumy třeba 2—4 letounů, kdežto při použití klasických prostředků ničení nejméně 2—3 letek, tj. 24—36 letounů. Přitom výsledky činnosti jsou nesrovnatelně nižší, poněvadž jsou ničeny jen nejdůležitější cíle, a ne letiště jako celek.

Použití klasických či jaderných prostředků ničení v hromadných úderech letectva ovlivní některé důležité faktory činnosti letectva, např. prolamování PVO protivníka, sestavu za letu, způsob ničení cílů apod.

Činnost letectva v hromadných úderech se vyznačuje soustředěním jeho sil v krátkém čase do určených prostorů k ničení rozhodujících objektů protivníka. Hromadná činnost frontového letectva je vynucována mezi jiným i podmínkami bojové činnosti. Jsou to zejména prostředky radiolokačního průzkumu vzdušných cílů protivníka a systém jeho protivzdušné obrany. Prostředky radiolokačního průzkumu protivníka budou ovlivňovat volbu ráží, výšek, velikost skupin, sestavu, taktickou stránku vedení úderů v prostorech cílů apod.

Nenarušeným nebo málo narušeným systémem PVO protivníka může frontové letectvo pronikat jen za cenu značných ztrát. Optimálně nejvýhodnější podmínky můžeme stěží vytvořit postupnou činností proti cílům na bojišti, ale soustředěným úsilím frontového letectva v hromadných úderech. Při hromadných úderech můžeme maximálně využít všech prostředků pro komplexní a optimálně účinné zabezpečení bojové činnosti frontového letectva.

Jako příklad mohu uvést činnost letectva USA ve Vietnamu. V posledních letech války byla vedena na silně bráněné cíle převážně formou hromadných úderů. Tím se dařilo americkému letectvu snižovat ztráty při úderech na cíle, které byly silně bráněné PLŘS.

Zbraňové systémy PVO se stále zdokonalují. Zvyšuje se jejich mobilnost, palebné možnosti a zkracuje se čas bojové připravenosti k palbě. Zdokonaluje se automatizace řídicích a palebných systémů. Můžeme předpokládat, že význam činnosti frontového letectva v hromadných úderech neustále poroste. Dalším závažným důvodem je, že se stále zvyšuje nasycenost bojiště prostředky PVO.

Bereme-li v úvahu kvalitativní a kvantitativní zvýšení prostředků PVO na bojišti, situace si vynucuje v podmínkách hromadného použití prostředků PVO, zejména PLŘS, hromadné činnosti letectva. Hromadné nasazení letectva skýtá výhodu iniciativy a aktivity a zatlačuje protivníka do defenzivy. Dosáhneme překvapení na určitých směrech a nad určitými prostory. Protivník je nucen na tuto iniciativu dodatečně reagovat v komplexu bez znalosti zámyslů a cílů. Hromadné nasazení frontového letectva nutně vyvolává určitou dezorganizaci protivníka, narušuje jeho řídicí a palebné systémy, snižuje a omezuje jeho možnosti. Mohu to uvést na jednoduchém příkladu palebných možností baterie PLŘS Hawk. Baterie Hawk může současně navádět na různé cíle tolik PLŘS, kolik je u baterie ozařovacích radiolokátorů. Tzn., že samohybná baterie může současně navádět na 3 cíle a tažená baterie na 2 cíle. Přenos palby na jiný cíl v rámci baterie trvá asi 15 sekund. Za předpokladu, že prostorem palebné účinnosti baterie prolétává 8 letounů na výšce 400 m nad terénem, rychlostí 800 km/h a vzdušný cíl zjistí RL oddíl na vzdálenosti 62 km, může být čára upřesnění cíle ve vzdálenosti 52 km od baterie a čára přidělení cíle baterií ve vzdálenosti 48 km. Čára odpálení první PLŘS je pak

na 45 km a čára výbuchu ŘS na 34 km. Za těchto předpokladů můžeme počítat se sestřelením 2 letounů taženou baterií a 3 letounů samohybnou baterií Hawk. Na odpálení dalších 2 či 3 střel zbývá vzdálenost 34 km. Po odečtení hluchého prostoru nad baterií je to vzdálenost 32 km. Pro zjednodušení si dejme na základě takticko-technických údajů předpoklad, že na vzdálenost 32 km může baterie tažená sestřelit 2 letouny a samohybná baterie 3 letouny. Nepočítám s použitím našich prostředků radioelektronického boje, letouny nemanevrují proti PLŘS atd. Pak se ukazuje, že 2—4 letouny mají matematickou naději proletět nad baterií Hawk. V případě, že by 8 letounů letělo ve dvou skupinách 4 letounů např. s 10minutovým intervalem, nemá ani jeden z letounů matematickou naději průletu za stejných podmínek.

Při použití palebného přikrytí jednotlivých protiletadlových komplexů, činnosti prostředků radioelektronického boje manévrem proti PLŘS dojde ke snížení ztrát vlastních letounů při jejich průniku systémem PVO protivníka. Princip uvedeného příkladu však zůstává v platnosti, je pouze našimi opatřeními korigován. Stupeň korekce je dán účinností našich protipatření.

Složitost situace průniku systémem PVO zvyšují i prostředky PVO, které jsou organicky začleněny do útvarů, svazků a svazů vojsk protivníka. Tyto prostředky mohou ničit i prostředky RVD do hloubky svého maximálního došlehu.

Systém PLŘS Hawk protivníka je členěný do hloubky. Postavení jednotlivých baterií jsou umístěna tak, aby se prostory účinnosti PLŘS sousedních oddílů navzájem překrývaly. Důraz je při tom položen na hlavní náletové směry. V průběhu bojové činnosti se bude protivník snažit zásady komplexnosti, hloubky a překrytí systému PLŘS po úderech trvale obnovovat a udržovat. Získání volnosti činnosti letectva stěží může zabezpečit činnost letectva po sledech, ale hromadná činnost letectva, při níž můžeme vyčlenit zvláštní síly a prostředky pro boj s PVO protivníka.

Jinými slovy řečeno, jde o prolomení PVO protivníka. Mnohdy tento pojem zužujeme jen na fyzické ničení. Prolomení PVO má význam poněkud širší. Zahrnuje v sobě všechna opatření, která mají za cíl vyřadit PVO v určitých prostorech a časech. Patří mezi ně opatření jak fyzického ničení, tak i radioelektronického boje. Dále do nich počítáme jak údery letectva, tak i pozemních vojsk, tj. palby raketového vojska a dělostřelectva.

S pojmem prolomení PVO protivníka, s důrazem na PLŘS, jsou úzce spojeny otázky, zda prolomit PVO na široké frontě nebo na směrech. Zda má činnost frontového letectva v hromadných úderech probíhat na široké frontě, nebo jen na směrech. Na tyto otázky není jednoznačná odpověď. Jejich řešení závisí na mnoha faktorech, mezi jinými na síle PVO protivníka, rozmístění prostředků PVO, rozmístění objektů úderů, na vážnosti úhrozy letectvu a na síle a možnostech prostředků, které můžeme vyčlenit k prolomení PVO. Konkrétní situace budou vyžadovat konkrétní způsoby řešení. Všechny situace budeme řešit s ohledem na snížení ztrát frontového letectva v hromadných úderech. Proto musíme efektivnost průletu PVO protivníka variantně srovnávat.

Nejvýhodnější bude vést hromadný úder frontovým letectvem na „široké frontě“ s prolomením jeho PVO též na „široké frontě“. Tím můžeme dosáhnout mezi jiným určité dezorganizace systému PVO protivníka, snížit jeho početní hodnotu řídicích a palebných systémů. I v případě prolomení PVO protivníka

na směrech bude výhodné vést hromadný úder frontového letectva letem na široké frontě až k úsekům prolomené PVO, protože i tak můžeme dosáhnout výhod, ovšem s menší efektivností. Jaký způsob zvolíme, záleží na správném zhodnocení konkrétní situace a možnostech letectva.

Při úderech letectva bez použití ZHN je prolamování PVO protivníka složitější a náročnější zejména pokud jde o výši potřebného úsilí. Ničení prostředků PVO jadernými pumami je efektivnější, než konvenčními prostředky. Kromě toho při použití ZHN některé prostředky PVO může ničit ve prospěch letectva raketové vojsko a dělostřelectvo. Tyto okolnosti kladně ovlivňují podmínky prolamování PVO protivníka.

a) **Plánování činnosti frontového letectva v hromadných úderech** probíhá centrálně na VS leteckého svazu. Jde o složitou činnost zpravidla pod značným časovým tlakem. Složitost centrálního plánování vidíme z toho, že VS svazu zpracovává plán s časy vzletů, tratěmi, výškami, velikostmi skupin, rychlostmi, s časy úderů, s objekty úderů a s časy přistání. Plán hromadného úderu je základním dokumentem velení. Musí maximálně odrážet danou skutečnost, protože jakékoliv zásadní změny v určitém období před vzletem a v průběhu hromadného úderu nejsou žádoucí, protože mohou narušit organizační strukturu hromadného úderu a tím i bezpečnost letectva.

Důležitou úlohu při přípravě plánu hromadného úderu hrají přesné údaje o rozmístění cílů a prostředků PVO. Proto je součástí plánování hromadného úderu i vzdušný průzkum cílů. Složitost tohoto problému narůstá při předávání průzkumných zpráv z letounů průzkumného letectva zájemcům. Nejvýrazněji se to projevuje při účasti frontového letectva v jaderných úderech. Vzdušný průzkum upřesňuje cíle pro několik zájemců, např. pro RVD frontu, armád i pro vlastní potřebu. Je limitován časem. V jaderném úderu má frontové letectvo pro svoji činnost zpravidla vyhrazenou dobu mezi první a další salvou raket. V této době musí vést i vzdušný průzkum cílů pro všechny zájemce. Průzkumné letectvo, které je součástí prvního sledu, je při vysílání zpráv vzdušného průzkumu omezeno časem. Budou-li např. průzkum vést jen dvě průzkumné letky, tj. 24 letounů jednotlivě, znamená to při průměrném určení dvou objektů průzkumu na průzkumný letoun nutnost vyslat 48 zpráv o cílech. Jestliže na vyslání jedné zprávy potřebujeme jen 20 sekund, pak potřebujeme celkem asi 16 minut. To je jen teoretický závěr. V praxi víme, že k tak ideálním podmínkám nemůže nikdy dojít a že čas by byl daleko větší.

Tuto situaci můžeme řešit diferencováním zpráv jednotlivým zájemcům. V praxi půjde o určení různých rádiových frekvencí pro ně. Obdobně můžeme řešit i situaci v hromadném úderu frontového letectva diferencováním zpráv vzdušného průzkumu na jednotlivé svazky újerného letectva.

Složitost plánování si můžeme ukázat na několika údajích. Má-li např. LA ve své sestavě dvě stíhací bombardovací letecké divize s 240 letouny a bere-li průměrnost skupin 8 letounů, dojdeme k číslu 30 skupin. Počítáme-li dále s 30 průzkumnými letouny a 10 letouny REB, které působí jednotlivě, pak bude ve vzduchu do 70 vlastních vzdušných cílů. Pro tento počet cílů musí VS LA zplánovat tratě, výšky, rychlosti a ostatní letové údaje. Zplánování takového množství údajů je pracné a obtížné. Při tom bezpečnost letů jednotlivých skupin je navzájem podminěna přesným a konkrétním rozpracováním všech uvedených letových údajů, zejména tratí, výšek, rychlostí a doby vzletů jednotlivých skupin frontového letectva. Současně s tím, taktická stránka

tratí letů, výšek, prostorů prolamování PVO, letů speciálních letounů REB musí být v souladu s celkovým operačním zámyslem hromadného úderu. Nej-složitější a značně náročná na čas je volba tratí a výšek letů. Situace si vy-nucuje zavést určité organizační předpoklady a to zplánovat několik variant tratí a výšek pro jednotlivá letiště operační sestavy frontového letectva SBOL, PzL, popř. BOL, je-li v sestavě. Zplánované varianty tratí musí být včas pře-dány svazkům a útvarům a trvale při změnách situace upřesňovány. Jinými slovy, po stránce základních letových údajů musí být LA připravena k plá-nování hromadného úderu. Přitom při přípravě těchto opatření se musíme vy-stříhat stereotypnosti a šablonovitosti. Jen tak můžeme kvalitně plánovat a při tom uspořít čas.

Vidíme, že plánování hromadného úderu řeší značně složitou situaci, která při hromadném úderu může vzniknout. Počítáme-li s další možností součas-ného hromadného úderu letectva protivníka a jeho odrážení stíhacím letec-tvem, bude vzdušná situace ještě složitější. V této situaci bude ve vzduchu naše i nepřátelské letectvo, frontové stíhací letectvo, stíhací letectvo PVOS, stí-hací letectvo protivníka, které odráží náš hromadný úder. Značný počet vzduš-ných cílů obou stran ovlivní přehled o vzdušné situaci, velení letounům ve vzduchu, bezpečnost vlastních letounů apod. Přesto, že činnost stíhacího le-TECTVA bude plánována v určených prostorech proti předpokládaným náleto-vým směrům, v určitých výškách, jeho činnost bude v konečné fázi závislá na manévru kursem a výškou vzdušných cílů protivníka. Tím vzniká nebezpečí vzniku nejasností, zvláště v podmínkách rychlého časového průběhu bojové činnosti. Nejasnosti ve vzdušné situaci musí velitelské stanoviště a naváděcí stanoviště řešit mnohdy v průběhu několika desítek sekund. Abychom tak ča-sově náročný úkol zvládli, musíme v příslušných plánech (hromadného úderu i odrážení hromadného úderu protivníka) vytvořit předpoklady určitého zjed-nodüšení pro řešení nejasných situací a k zamezení jejich vzniku. Tyto pře-dpoklady můžeme zjednodüšeně vytvořit horizontálním rozdělením mezi je-dnotlivé stupně řízení letectva. Např. při vletu do prostoru musí se letouny hlásit příslušnému VS či NS. Obdobným způsobem můžeme řešit i vertikální rozdělení prostoru mezi jednotlivé druhy frontového letectva. Např. určením rozdílných výšek pro jednotlivé druhy letectva. Každý letoun či skupina, která je nucena porušit vertikální prostor, musí porušení ohlásit příslušnému VS, NS, které za prostor zodpovídá.

Tato opatření zvýší přehled o vlastním letectvu a jeho bezpečnost v hro-madných úderech. Celkový přehled o vzdušné situaci na válčišti bude zabez-pečovat Hlavní velení.

b) Řízení frontového letectva v průběhu hromadných úderů a řešení sou-činnosti s PVO vojsk s cílem zajistit jeho bezpečnost.

VS LA zabezpečuje včasné proniknutí signálů k hromadnému úderu na VS podřízených leteckých svazků a samostatných útvarů a kontroluje jejich po-chopení. Řídí vzlety letectva a rozhoduje o případných změnách. Změny ne-mají být takového rázu, aby ovlivnily organizační strukturu hromadného úde-ru a narušily bezpečnost letounů.

VS LA při řešení otázek součinnosti s PVO pozemních vojsk vyžaduje do-držovat zásadu, že všechny lety vlastních letounů přes prostory paleb PVO po-zemních vojsk mohou se uskutečnit až po jejich oznámení. Údaje o letech pře-dává VS LA na místa velení PVO nejpozději v době, která je nutná pro uvědo-

mění vojsk PVO. Jinak nemůže být zajištěna bezpečnost letectva v prostorech palby prostředků PVO. V praxi to znamená, že požadavky na lety, signály o skutečných vzletech a údaje pro sledování vlastních letounů předává VS LA:

- na VS PVO frontu cestou SBV SL LA;
- na VS PVO armád cestou SBV LA;
- na místa velení PVO divizí cestou SkBV;
- na VS protiletadlových raketových brigád (pluků) cestou NS.

Na základě požadavků a údajů o letech všechna VS PVO zabezpečují proniknutí údajů k palebným prostředkům a přijímají opatření pro zajištění bezpečnosti letů vlastního letectva v prostorech bojové činnosti vojska PVO.

Středisko bojového velení stíhacího letectva LA uskutečňuje součinnost s prostředky PVO frontu s cílem zabránit postřelování vlastních letounů. Podle údajů VS LA upřesňuje včas všechny změny a nejasnosti ve vzdušných situacích v prostorech účinné palby PLRS frontu. Za hlavní dokument SBV SL LA slouží výpis z plánu hromadného úderu, který obdrží včas z VS LA.

Střediska bojového velení LA u armád jsou hlavními články řízení letectva a zabezpečování součinnosti s prostředky PVO vojsk. Hlavním dokumentem k tomu jsou výpisy z plánu hromadného úderu letectva, které prolétávají jejich prostorem odpovědnosti. Výpisy obsahují časy vzletů, velikosti skupin, typy letounů, tratě letů, výšky, rychlosti letů, cíle úderů a časy úderů a časy předpokládaného přistání. Výpisy z plánu hromadného úderu mají být dodány střediskům předem, v čase potřebném pro proniknutí údajů o letounech k prostředkům PVO armád. Jedině takto mohou zajistit bezpečnost průletu prostory palby prostředků PVO.

S řízením bojové činnosti je úzce spjata nepřetržitě upřesňování součinnosti mezi středisky a PVO vojsk armád. Je to jedním z hlavních úkolů středisek bojového velení v průběhu řízení bojové činnosti vůbec, zvláště pak při hromadném úderu. Proto je velmi důležité, aby letouny přesně dodržovaly stanovené tratě a výšky letů a stanovené časy vzletů.

SBV LA upřesňuje s VS náčelníků PVO armád pohyb letounů ve vzduchu s cílem zabránit jejich případnému postřelování prostředky PVO armád. Včas předávají diferencované údaje o letech z výpisu plánu hromadného úderu na VS a SkBV. Tato diferencovanost spočívá v tom, že pořízeným prvkům velení předává jen ty údaje o letech, které jdou přes prostory paleb PVO, nebo přes pásma vševojskových divizí.

Naváděcí stanoviště SBV LA (NS) se zúčastňuje řízení letectva v prostoru odpovědnosti. Navádějí letadla na pozemní a vzdušné cíle a zabezpečují bezprostřední součinnost letectva s protiletadlovými raketovými útvary armád. Ke splnění součinnostních úkolů se rozmísťují zpravidla společně s VS protiletadlových raketových svazků (útvary). Při řízení letectva v hromadných úderech vystupuje do popředí řešení úkolů součinnosti a přehledu NS o pohybu letounů ve vzduchu. NS sledují, zda letouny dodržují plánované tratě, výšky i ostatní letové parametry. Tím zajišťují bezpečnost skupin letounů ve vzduchu mezi sebou navzájem i bezpečnost letů přes prostory paleb PVO. Kromě toho NS uvědomují včas SkBV u msl (td) o průletu vlastního letectva nad bojovými sestavami vojsk a přiletu letectva protivníka. Po zhodnocení kapacitních možností NS i jejich počtu můžeme předpokládat, že budou zabezpečovat navádění jen na důležité pozemní cíle protivníka.

Za hlavní dokument pro řízení bojové činnosti a upřesňování součinnosti s PVO vojsk naváděcím stanovištěm slouží výpis z plánu hromadného úderu, který obdrží od SBV LA.

Skupiny bojového velení (SkBV) u msd (td) řídí bojovou činnost letectva v hromadných úderech nad svými vyhrazenými prostory, tj. pásmy msd (td) a upřesňují součinnost s prostředky PVO divizí. Jejich řízení spočívá ve sledování plánovaných tratí výšek a dodržování ostatních letových parametrů podle předaných údajů z výpisu plánu hromadného úderu, který obdrží od SBV LA. Údaje o průletu vlastního letectva nad bojovými sestavami vojsk, které dostávají od NS, předávají na VS náčelníka PVO. Hlavní náplní řízení letectva v průběhu hromadných úderů je přehled o letu vlastních letounů a upřesňování součinnosti s PVO msd (td). Do řízení aktivně zasahují jen v případě, že může dojít k postřelování vlastních letounů prostředky PVO msd (td).

V samotné metodice řízení frontového letectva v hromadných úderech musí všichni dodržovat zásadu jednoduchosti, včasnosti a krátkosti při vydávání informací a rozkazů. To platí pro všechny prvky řízení letectva, zejména v rádiové síti velení letectva ve vzduchu. Jde o formu krátkých signálů. I těchto krátkých signálů budeme moci použít zpravidla jen v omezeném rozsahu, a to jen u letounů a skupin, které narušily stanovené parametry režimu letu a za nejasné vzdušné situace nad prostory paleb prostředků PVO.

Základním předpokladem při řízení letectva vůbec a v hromadných úderech zvláště je rozpoznávání vlastních letounů. Hlavním prostředkem zjišťování vlastních letounů je systém radiolokačního rozpoznávání. Není-li systém radiolokačního rozpoznávání zabudován, rozpoznávají se letouny dle siluet, rozlišovacích znaků a speciálních vizuálních signálů.

Proto je velmi důležité včasné proniknutí údajů o letech vlastních letounů i všech případných změn v nich až do jednotlivých palebných prostředků PVO.

Vojska frontu mohou ve prospěch letectva plnit tato opatření:

- zúčastňovat se radiotechnického rušení prostředků velení a navedení letectva protivníka a systém PLRS;
- působit proti stanovištím RL v přifrontovém pásmu dělostřelectvem;
- ničit stanoviště PLRS raketami a dělostřelectvem;
- ničit postavení PLRS a narušovat jejich systém velení a řízení výsadky.

Při součinnosti s prostředky PVO pozemních vojsk a PVOS k zabezpečení činnosti letectva v hromadných úderech ve vzdušné operaci jsou upřesňovány způsoby průletu dálkového i frontového letectva prostorem činnosti prostředků PVO pozemních vojsk a PVOS, obrana stíhacím letectvem a PLRS PVO vojsk a PVOS, signály součinnosti a rozpoznávání.

Vliv činnosti letectva v hromadných úderech na podporu pozemních vojsk

Činnost frontového letectva v hromadných úderech snižuje možnosti podpory pozemních vojsk. Projevuje se to omezením podpory v čase a ve výši úsilí.

Má-li např. LA úkol zúčastnit se vzdušné operace v prvním dnu ve 2 hromadných úderech úsilím 2 armádních vzletů, nutně se musí snížit úsilí podpory pozemních vojsk. Vzhledem k tomu, že vzdušná operace může trvat více dní, musíme s touto objektivní skutečností počítat.

Obdobná situace, i když kvalitativně odlišná, nastává účastí frontového letectva v prvním a dalších jaderných úderech.

Musíme vidět, že činnost letectva v hromadných úderech bude i rozhodujícím způsobem ovlivňovat bojovou činnost pozemních vojsk kladně. Tento vliv se neprojeví bezprostředně, ale s určitým časovým zpožděním. Tím dochází ke zdánlivé rozpornosti, protože každého velitele v první řadě zajímá, jaké síly a prostředky, frontové letectvo nevyjímaje, budou bezprostředně ovlivňovat realizaci jeho zámyslu.

Při hlubším rozboru však zjistíme, že výsledky vzdušné operace zásadním způsobem ovlivní i bojovou činnost pozemních vojsk. Praxe to potvrdila v obou izraelsko-arabských konfliktech. Letectvo té strany, která vybojovala nadvládu ve vzduchu, mohlo i podporovat pozemní vojska. Bez obrany a podpory pozemních vojsk byla zejména egyptská pozemní vojska do značné míry zbavena možností vést útočnou činnost.

Druhý omezující faktor je časový. Po dobu hromadných úderů, kdy vzlétá všechno frontové letectvo, nelze podporu pozemních vojsk realizovat. Toto časové období sestává ze tří částí a sice z

- přípravy k hromadnému úderu,
- činnosti letectva v samotném hromadném úderu,
- přípravy letectva k opakovanému vzletu po přistání z hromadných úderů.

Vzhledem k důležitosti podpory pozemních vojsk je snahou všech leteckých velitelů a štábů zkrátit období přípravy k hromadným úderům na možné časové minimum a zajistit postupné narůstání sil podpory pozemních vojsk urychlenou přípravou frontového letectva ke vzletu.

K PLÁNOVÁNÍ PROTIVZDUŠNÉ OBRANY STÁTU

Přes veškerou snahu Sovětského svazu a ostatních socialistických států o zastavení horečného zbrojení a snížení ozbrojených sil ve střední Evropě státy NATO, zvláště USA, pokračují ve zvyšování úderné síly svých ozbrojených sil. Modernizace letectva USA v tomto desetiletí, především v Evropě, a vývoj nových prostředků vzdušného napadení zvyšuje bojové možnosti uskupení taktického i strategického letectva NATO.

Ve státech NATO přijatá politická strategie pružné reakce má svůj odraz i v zásadách řízení ozbrojeného boje. Předpisy armády USA požadují plánovat a vést bojovou činnost podle konkrétních podmínek, nepřipustit šablonovitost a využívat všech možností k taktickému i operačnímu překvapení protivníka.

Poznatky z taktických a operačních cvičení i z lokálních válek ve VDR a na Středním východě potvrzují, že tyto zásady štáby vojsk NATO v praxi uplatňují. Můžeme uvést příklady, kdy vzdušný úder byl veden zcela jinak než předchozí nebo než bylo očekáváno. Při agresi Izraele proti Sjednocené arabské republice v roce 1967 vedly izraelské vzdušné síly první hromadný úder ze severního směru od moře, což velení PVO SAR neočekávalo a systém PVO byl organizován proti východnímu náletovému směru. Další příklady známe z činnosti letectva USA ve Vietnamu, kde docházelo ke změnám v organizaci vzdušných úderů.

Dislokace, letištní síť a bojové možnos-

ti taktického, palubního a strategického letectva nepřítele spolu s možným poslepním jeho uskupení dovolují vést v případě rozpoutání agrese hromadné úderly na objekty na území státu s těžištěm z různých náletových směrů v různých variantách uskupení útočícího letectva. Obecně přijatá mechanika prvního a dalších hromadných úderů vzdušného nepřítele jak z hlediska směru, hustoty, trvání a taktiky nemusí být při rozpoutání války použita. Nepřítel může volit různé varianty napadení a to nejen z hlediska denní doby. Již samo vedení hromadného úderu jadernými nebo obyčejnými zbraněmi vytváří natolik rozdílné podmínky pro systém PVO, že můžeme hovořit o variantách bojové činnosti, které ještě mohou být kombinovány různou organizací jeho vedení.

Tato situace si vynucuje zvyšovat efektivnost „Jednotného systému PVO“ k ničení nejmodernějších prostředků vzdušného napadení i při všech taktických způsobech vedení jeho bojové činnosti. Jedním z komplexu opatření, která zvyšují efektivnost systému PVO, je nepřetržitě zdokonalování organizace vedení bojové činnosti.

Úkol stanovený k PVO jednotlivých bráněných míst, objektů nebo vojsk požaduje nedopustit jeho napadení za jakékoliv situace. To vyžaduje plánování vedení bojové činnosti na operačním i taktickém stupni podle možných variant napadení. Ani celokruhové uspořádání bojové sestavy kolem bráněných míst automaticky nezaru-

čuje maximální efektivnost PVO bez dovedně zorganizované a řízené bojové činnosti v závislosti na činnosti nepřítele.

Požadavek variantnosti je zvláště naléhavý při organizaci PVO v přifrontovém pásmu, kde mohou být použity všechny prostředky vzdušného napadení včetně vojskového letectva, dělostřelectva a taktických raket k ničení prostředků PVO.

Z hlediska svazu (svazku, útvaru) PVOS můžeme hovořit o variantě bojové činnosti vzdušného nepřítele tehdy, když charakter použití prostředků vzdušného napadení (pilotovaných i bezpilotních) v hromadném úderu vyžaduje změny ve způsobu vedení bojové činnosti daným svazem, svazkem nebo útvarem PVO.

Základním kritériem pro volbu varianty vedení hromadného úderu (úderu na objekt) je cíl, jehož chce vzdušný nepřítel dosáhnout. Proto bude volit takovou variantu, která v daných podmínkách zabezpečí:

- způsobení maximálních ztrát zvoleným objektům úderu s vynaložením minimální sil;

- prolomení PVO a uchránění maxima vlastních letounů před zničením ve vzduchu.

K tomu se bude maximálně snažit dosáhnout překvapení a to i klamnou činností a využití slabých míst v systému PVO.

Z hlediska bojové činnosti uskupení vojsk PVOS můžeme předpokládat tyto základní varianty hromadného úderu vzdušného nepřítele:

- s těžištěm z různých náletových směrů;

- s průlomem PVO na úzké frontě nebo činností rozptýlených skupin;

- s použitím jaderných nebo obyčejných prostředků ničení;

- s těžištěm v různých výškách letu.

Při plánování PVO je jedním z prvořadých úkolů štábu svazu PVOS formulovat možné varianty úderu vzdušného nepřítele. Štáb je zkoumá v procesu zhodnocení situace při hodnocení nepřítele a při hodnocení geografických podmínek prostoru bojové činnosti svazu PVOS. Hloubka zkoumání jednotlivých možných variant bojové činnosti vzdušného nepřítele závisí na množství informací, které má štáb o nepříteli k dispozici, a času, který má pro plánování PVO na daném stupni velení.

Možné varianty hromadného úderu nepřítele mohou být ovlivněny:

- geografickou polohou bráněných míst a systémem jejich PVO;

- konfigurací terénu na jednotlivých náletových směrech;

- letištní sítí, kterou má nepřítel k dispozici;

- možností prostředků vzdušného napadení, které má nepřítel k dispozici;

- povětrnostními podmínkami v prostoru bojové činnosti.

Při hodnocení možností jednotlivých variant hromadného úderu nepřítele analyzujeme:

- operační uskupení vzdušného nepřítele;

- očekávaný počet prostředků vzdušného a kosmického napadení nepřítele, který bude působit do prostoru bojové činnosti svazu PVOS;

- možnosti působení prostředků vzdušného a kosmického napadení proti jednotlivým bráněným objektům a prostorům;

- cíle, zámysl a způsob vedení vzdušného úderu nepřítelem;

- varianty vedení hromadného úderu a v nich náletové směry, hranice vypouštění raket vzduch-země, způsob velení, způsoby zabezpečení bojové činnosti vzdušného nepřítele a jadernou situaci.

Při analýze údajů v každém bodu postupujeme metodicky takto:

- vyhodnocování zjištěných informací;

- zkoumání analogií;

- kvantitativní analýza;

- logicko-analytická optimalizace.

Činnost vzdušného nepřítele při jednotlivých variantách uspořádání hromadného úderu popisujeme do těch detailů, které mají vliv na změnu bojové činnosti vojsk PVOS, a uvádíme je v textové části plánu PVO ve stíti „závěry ze zhodnocení vzdušného nepřítele“.

Na základě vyhodnocení možných variant bojové činnosti vzdušného nepřítele štáb svazu PVOS hledá na základě stanoveného úkolu k PVO bráněných míst a objektu nejefektivnější způsoby bojové činnosti vojsk PVOS i součinnostních sil PVQ ke splnění úkolu při každé variantě hromadného úderu vzdušného nepřítele. Formulujeme varianty bojové činnosti sil a prostředků PVO vzhledem ke každé variantě bojové činnosti vzdušného nepřítele.

Variantou bojové činnosti systému PVO (ve smyslu plánování PVO) rozumíme určení úsilí a organizaci vedení bojové činnosti a součinnosti na jednotlivých náletových směrech vzhledem k projevivšímu se charakteru bojové činnosti vzdušného nepřítele.

Varianty bojové činnosti tvoří štáb svazu PVOS při formulaci zámyslu bojové činnosti.

nosti a při pracích na zdokonalení operační (bojové) sestavy na základě závěrů ze zhodnocení situace a ujasnění úkolu, především

- ze zhodnocení bojových možností vlastních vojsk PVOS a součinnostních sil a prostředků PVO;

- ze zhodnocení možností variant bojové činnosti vojsk svazu PVOS.

Štáb připravuje kvantitativní a kvalitativní analýzu a modelování bojové činnosti nepřítelů i vojsk svazu PVOS na počítači pro každou variantu. Optimalizuje tak bojovou činnost svazu PVOS a na základě jejího výsledku popíše bojovou činnost každého svazu a útvaru při každé variantě bojové činnosti.

Varianty bojové činnosti svazu PVOS se na základě optimalizačních výpočtů odráží:

1. Ve změnách v operační sestavě sil a prostředků PVO i bojových sestav divizí PVOS, svazků a útvarů druhů vojsk tak aby mohly v takto změněné sestavě realizovat s maximální efektivností bojové možnosti sil a prostředků PVO při každé variantě bojové činnosti.

2. V organizaci a zplánování bojové činnosti vojsk PVOS jmenovitě v:

- rozdělení úsilí stíhacího letectva a protiletadlového raketového vojska po jednotlivých směrech a časových etapách;

- stanovení čar střetnutí stíhacího letectva;

- vytváření sledů vstupu prostředků PVO do boje na jednotlivých směrech;

- rozložení protiletadlových řízených střel a přípravě manévru s nimi;

- přípravě manévru stíhacím letectvem;

- organizaci skrytého systému RTV;

- organizaci systému navedení stíhacího letectva;

- přípravě manévru zálohami.

3. V organizaci součinnosti. Při plánování činnosti vojsk PVOS s frontovým stíhacím letectvem, vojskem PVO frontu a vojenských okruhů řešíme jak otázky změn v operační a bojové činnosti s obsahem uvedeným v bodě 2.

Při organizaci součinnosti se sousedními spojeneckými svazy a svazky PVO řešíme především organizaci společné bojové činnosti při variantě činnosti vzdušného nepřítelů, vede-li hromadný úder s průlomem PVO na styku státních hranic se spojenci.

4. V zabezpečení bojové činnosti. Přitom řešíme:

- varianty radioelektronického boje;

- rozložení dílenských prostředků a záloh agregátů a náhradních dílů k zabezpečení všech plánovaných variant bojové činnosti vojsk PVOS;

- letovodské zabezpečení pro každou plánovanou variantu bojové činnosti stíhacího letectva.

Rozpracování a zabezpečení variant bojové činnosti svazu PVOS a součinnostních sil a prostředků PVO uvedeme v textové části „Plánu PVO“ a v těchto přílohách:

- grafické rozhodnutí velitele svazu PVOS;

- bojový rozkaz;

- plán průzkumu a plán radiolokačního zabezpečení;

- plán radioelektronického boje;

- plán součinnosti.

V textové části „Plánu PVO“ ve druhé stati „nepřítel“ popisujeme jednotlivé možné varianty vedení hromadného úderu vzdušného nepřítelů. Ve třetí stati „zámysl PVO“ formulujeme zámysl jednotlivých variant bojové činnosti svazu PVOS a součinnostních sil a prostředků PVO.

Uvedu možnou formulaci zámyslu pro dvě varianty bojové činnosti sil a prostředků PVO při úderu vzdušného nepřítelů z různých náletových směrů: „Bojovou činnost s prostředky vzdušného napadení nepřítelů vést“:

Variant A I.

Při úderu ze západního náletového směru ničit prostředky vzdušného napadení v prvním sledu stíhacím letectvem dPVOS a sls LA v součinnosti s protiletadlovými raketovými útvary frontu a v druhém sledu v pásmu protiletadlovou raketovou brigádou a v pásmu stíhacím letectvem dPVOS. Třetí pásmo vytvořit zasazením stíhacího letectva dPVOS do boje z čáry

Při vyřazení protiletadlových raketové obrany v prostoru působit stíhacím letectvem dPVOS již od čáry

Při vyřazení letišť v prostorech posílit stíhací letectvo ... dPVOS letkou (ami) od dPVOS a v pásmu zasazovat stíhací letectvo na čáře Při vyřazení letišť v prostorech zasazovat stíhací letectvo dPVOS již od čáry

Variant A II.

Při úderu současně ze západního a jižního náletového směru ničit prostředky vzdušného napadení nepřítelů na západním náletovém směru v prvním sledu stí-

hacím letectvem... dPVOS se sníženým úsilím a stíhacím letectvem.... sls ... LA s plným úsilím v součinnosti s protiletadlovými raketovými útvary.... frontu. V druhém sledu v pásmu..... ničit vzdušného nepřítele.... protiletadlovou raketovou brigádou a v pásmu..... stíhacím letectvem.... dPVOS. Třetí sled vytvořit zasazením pouze omezených sil stíhacího letectva.... dPVOS.

Na jižním náletovém směru v pásmu.... dPVOS působit v prvním sledu stíhacím letectvem.... dPVOS a částí sls... dPVOS z čáry....., v druhém sledu v pásmu.... protiletadlovými raketovými útvary.... frontu a v pásmu..... protiletadlovou raketovou brigádou. V pro-

ků PVO a dosažení maximální bojové efektivity systému PVO;

— je návodem k jednání velitelům svazků a útvarů PVOS i součinnostních sil PVO k řízení bojové činnosti podle zámyslu velitele svazu i při ztrátě spojení;

— při vysoké dynamice soudobého boje, kdy máme omezenou možnost připravovat operačně taktické propočty, umožňuje veliteli svazu i svazku PVO přijmout odůvodněná rozhodnutí.

V šesté statí „organizace součinnosti“ uvádíme rozpracované způsoby organizace součinnosti s obsahem podle bodu 3. Popis způsobů součinnosti je vhodné uvést v tabulce. Příklad viz **tabulka 1**.

Tabulka 1

Varianta bojové činnosti vojsk PVO	Druh bojové činnosti	Způsoby součinnosti		
		vojska PVOS	 LA	vojska PVO frontu

storu bojové činnosti.... dPVOS v prvním sledu v pásmu uskupením PLRV u bráněného místa..... V druhém sledu stíhacím letectvem.... dPVOS od čáry.....

Při vyřazení protiletadlové obrany u bráněného místa.... působit v prvním sledu stíhacím letectvem od čáry..... a vycházet z boje na čáře..... V druhém sledu působit stíhacím letectvem sousední.... dPVOS. Stíhací letectvo.... LA k odrážení náletů vzdušného nepřítele na jižním náletovém směru nepoužívat.

Podrobný popis činnosti vojsk svazu PVOS při každé plánované variantě bojové činnosti svazu PVOS uvádíme v páté statí „vedení bojové činnosti“. Podrobně popisujeme činnost každého stíhacího letectvého a protiletadlového pluku (brigády) při každé variantě.

Podrobnost popisu způsobu vedení bojové činnosti závisí na množství času, které máme pro plánování PVO. Máme-li dostatek času, vypracujeme úplnou analýzu všech faktorů, které ovlivňují vedení bojové činnosti. Každou variantu pak důkladně promyslíme a podrobně popíšeme. Význam této činnosti spočívá v tom, že:

— je projevem jednotné vůle velitele svazu PVOS;

— zabezpečuje zvolit takový způsob vedení bojové činnosti, kdy při daných úkolech jsou vytvořeny předpoklady pro maximální využití možností daných prostřed-

V sedmé statí „zabezpečení bojové činnosti“ uvádíme pouze úkoly po variantách v oblastech podle bodu 4.

Samotným zplánováním variant bojové činnosti vojsk PVO a doporučením úkolů podřízeným svazkům a útvarům však plánovací činnost pro štáb svazu PVOS nekončí. Volba variant bojové činnosti závisí přímo na způsobu vedení hromadného úderu vzdušným nepřítelem a na bojových možnostech vlastních sil a prostředků PVO, které podléhají nepřetržitým změnám.

Zásadní vliv na změny variant bojové činnosti svazu mají:

— změny v uskupení vojenských vzdušných sil na válčišti;

— zavedení nové výzbroje u nepřítele;

— změny v taktice a operačním umění u nepřítele;

— změny ve výzbroji, sestavě a počtech sil a prostředků vlastních vojsk PVO.

Štáb svazu PVOS sleduje neustále tyto změny ve vlastních a součinnostních vojskách PVO i ve vojenských vzdušných silách nepřítele a na jejich základě systematicky upřesňuje „Plán PVO“. Změny v bojové činnosti upřesňuje včas u podřízených a součinnostních svazků a útvarů.

Podstatné změny u nepřítelů i vlastních vojsk mohou mít vliv na změnu variant bojové činnosti.

Zdokonalování organizace PVO a v ní i variant bojové činnosti je nepřetržitý proces, který tvoří hlavní obsah činnosti štábu svazu PVOS.

Za situace, kdy pro zplánování PVO a tedy i modelování a zkoumání jednotlivých variant bojové činnosti máme málo času, zplánujeme protivzdušnou obranu stanovených bráněných míst a objektů vzhledem k nejpravděpodobnější variantě úderu vzdušného nepřítelů. Změny v bojové sestavě, způsob vedení bojové činnosti a organizace součinnosti nejdříve učiníme u vojsk a pak přistoupíme k podrobnému zkoumání jednotlivých variant bojové činnosti. Dosažené dílčí výsledky rychle předáme vojskům tak, až postupně dosáhneme žádoucího stavu, optimálních variant vedení bojové činnosti.

Jedním ze základních úkolů štábu na velitelském stanovišti svazu PVOS při řízení bojové činnosti je připravit pro velitele svazu zdůvodněný návrh na rozhodnutí k odražení úderu vzdušného nepřítelů a volbu varianty bojové činnosti svazu PVOS.

Varianty činnosti vzdušného nepřítelů se projeví teprve při zahájení hromadné-

ho úderu. Operační skupina proto nepřetržitě hodnotí situaci s cílem rozpoznat zámysl vzdušného nepřítelů a odhadnout, podle které z předpokládaných variant úder vede, respektive která plánovaná varianta je nejbližší jeho skutečné bojové činnosti. Na základě toho velitel svazu volí variantu bojové činnosti vojsk PVOS a stanoví úkoly svazkům PVOS ke zničení vzdušného nepřítelů.

Nemůžeme-li úder vzdušného nepřítelů ztotožnit ani přibližně s žádnou z předpokládaných variant jeho činnosti, nebo změní-li se podmínky pro bojovou činnost vlastních vojsk PVOS (značné ztráty), velitel svazu PVOS se rozhoduje podle konkrétní situace s maximálním využitím zplánovaných a procvičených variant bojové činnosti vojsk.

Varianty činnosti vzdušného nepřítelů se mohou v průběhu úderu měnit (přenesení úsilí na jiný náletový směr, přechod k použití jaderných zbraní). Úkolem operační skupiny a velitele svazu je tuto změnu včas rozpoznat a přijmout rozhodnutí, které odpovídá nové situaci. I při řízení bojové činnosti podle předem zplánovaných variant bojové činnosti zůstává rozhodující úloha při odražení hromadných úderů veliteli svazu a jeho pružnému řízení bojové činnosti podle konkrétní situace.

Závěrem chci uvést, že variantní plánování bojové činnosti vojsk PVOS je zákonitým důsledkem rozvoje prostředků vzdušného napadení a zvýšení bojových možností vojsk PVO. Je dokladem stále se rozvíjejícího sovětského operačního umění a odpovídá současné etapě rozvoje automatizovaných systémů velení a zavedení počítačů do procesu plánování PVO. Stává se významným činitelem, který umožňuje veliteli svazu PVOS přijmout výpočty zdůvodněné rozhodnutí jak v období plánování PVO, tak i při odražení úderů vzdušného nepřítelů.

PŘEDPOVĚĎ ZTRÁT HLAVNÍCH DRUHŮ VÝZBROJE PO POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Náš pravděpodobný nepřítel — vojska Severoatlantického paktu — mají k dispozici velké počty jaderných zbraní a nosičů k jejich dopravě na cíl. Víme, že po hromadném použití jaderných zbraní dojde ke značným ztrátám na živé síle, výzbroji, technice a materiálu. Ztráty mohou podstatně ovlivnit vedení bojové činnosti vojsk a práci týlu. Hlavním úkolem velitelů a štábů všech stupňů bude na základě všestranného hodnocení situace přijmout v krátké době rozhodnutí k dalšímu vedení bojové činnosti, obnovení bojeschopnosti a odstranění následků použití jaderných zbraní nepříteli.

V první fázi přípravy rozhodnutí velitele, tj. do doby přijetí zámyslu k řešení

situace, bude hlavním jeho podkladem předpověď ztrát na živé síle, výzbroji, technice a materiálu s ohodnocením předpokládané bojeschopnosti vojsk.

V článku chceme ukázat na pravděpodobnou strukturu a velikost ztrát hlavních palných prostředků po použití jaderných zbraní na základě soudobých poznatků a na konkrétním vyjádření průměrných ztrát u divize na hlavním směru i na druhém směru. Zdůraznit jejich velikost, která se musí projevit v zámyslu velitele k vedení další bojové činnosti. Dále chceme věnovat pozornost obnovení bojeschopnosti výzbroje a raketových technických útvarů po jaderném napadení.

Odolnost výzbroje vůči ničivým faktorům jaderných zbraní

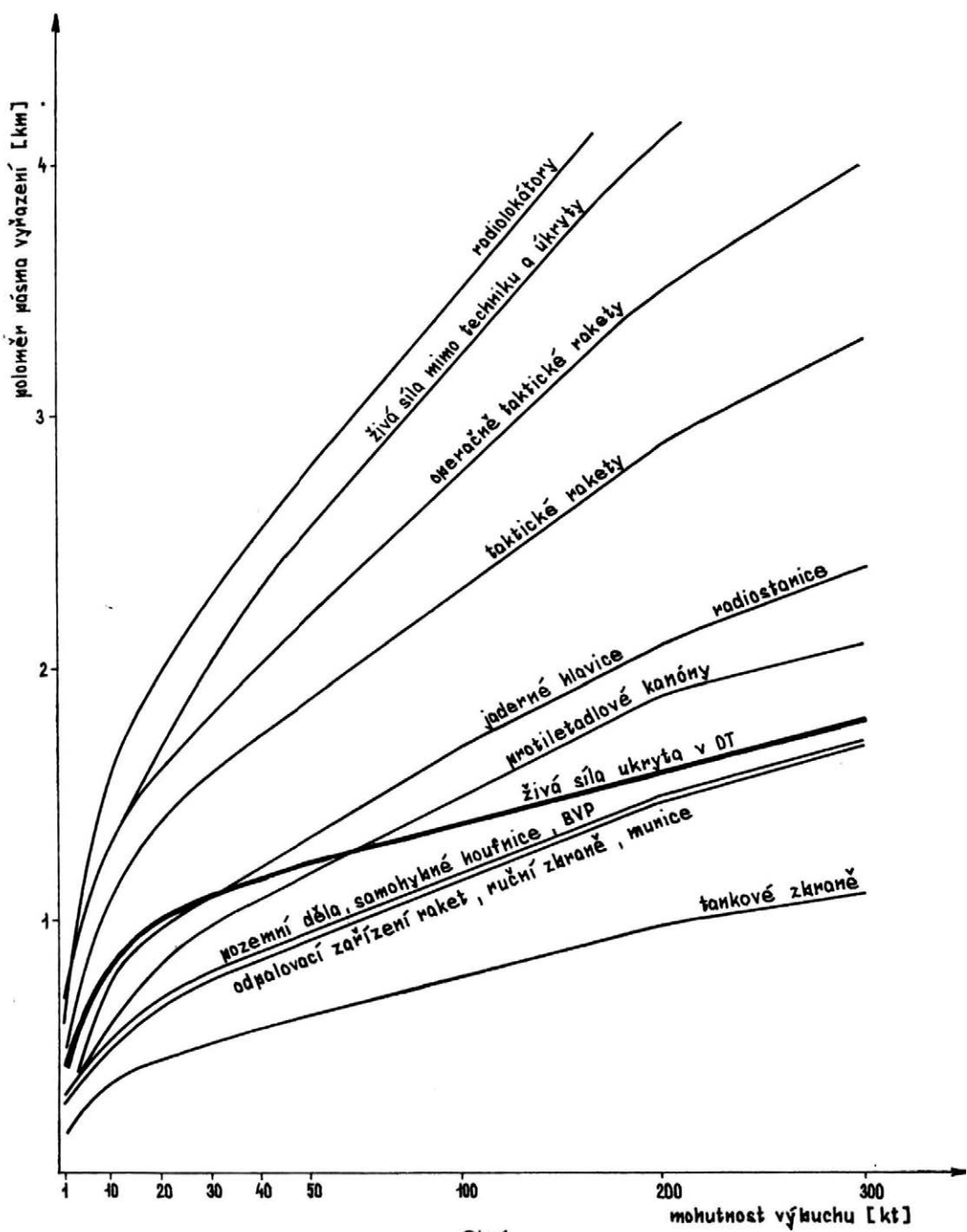
Při posuzování struktury ztrát výzbroje (raket, dělostřeleckých zbraní, odpalovacích zařízení, munice, radiolokátorů atd.) v důsledku použití jaderných zbraní vycházíme z analýzy odolnosti jednotlivých druhů výzbroje vůči ničivým faktorům jaderných zbraní.

Na obr. 1 znázorňujeme závislost poloměru pásma vyřazení jednotlivých druhů výzbroje při pozemních jaderných výbuchu o mohutnosti od 1 do 300 kt.

Poloměry pásma vyřazení určují hrani-

ce pásma, ve kterém dojde k poškození (zničení) jednotlivých druhů výzbroje do takového stupně, že výzbroj ztrácí schopnost k použití z hlediska svého určení. K vyřazení výzbroje dochází především mechanickým působením ničivých účinků jaderného výbuchu (vzdušných tlakových vln, seizmických vln v půdě, gravitačních povrchových vln) a je určeno:

— u děl, odpalovacích zařízení, ručních zbraní a munice středními poškozeními,

Obr. 1

— u raket a radiolokátorů lehkými poškozeními.

Při rozmístění výzbroje v úkrytech a zákopech se poloměry pásme vyřazení výzbroje ve srovnání s nekrytým rozmístěním (viz. obr. 1) zmenšují:

— u děl pozemního dělostřelectva a odpalovacích zařízení raket 1,5 až 2krát (při rozmístění na palebných pláních jsou poloměry pásme vyřazení děl stejné jako při nekrytém rozmístění),

— u ručních zbraní 2—2,5krát a u munice 1,5krát.

Na obr. 1 je silnou čarou znázorněn také poloměr pásma smrtelného zasažení osob umístěných v uzavřených kabinách samohybných děl, odpalovacích zařízení, BVP a OT pro stejný druh a ráží jaderného výbuchu. Z obrázku vidíme, že výzbroj z hlediska její odolnosti vůči ničivým účinkům jaderných zbraní můžeme rozdělit do dvou základních skupin:

1. Výzbroj, jejíž odolnost je větší nežli je odolnost živé síly (poloměry pásme vyřazení jsou menší než poloměry pásma smrtelného zasažení osob). Do této skupiny patří děla pozemního dělostřelectva (tažená a samohybná), odpalovací zařízení raket, tankový kanón a kanón BVP, ruční zbraně a munice.

2. Výzbroj, jejíž odolnost je menší než odolnost živé síly. Do této skupiny patří nosiče taktických a protiletadlových raket, jaderné hlavice, radiolokátory, rádio-

vé stanice v objektech výzbroje a při vyšších rážích i děla protiletadlového dělostřelectva.

Analýza odolnosti výzbroje ukazuje, že nejvíce odolnými jsou tedy tankové jednotky, motostřelecké jednotky na BVP, jednotky samohybného dělostřelectva vybrojené 122 SHH 2S1, 152 KH vz. 79 a 122 RM vz. 70. Méně odolné jsou jednotky a útvary raketových vojsk, vojsk PVO a jednotky radiolokátorů.

Obrázek ukazuje, že odolnost munice je na stejné úrovni jako odolnost klasických palebných prostředků. Proto ztráta dělostřelecké zbraně představuje i ztrátu munice, která je u této zbraně. Obráceně je tomu u raketových zbraní, kde odolnost raket i jaderných hlavíc je několikrát menší než odolnost odpalovacích zařízení. Proto jaderný úder do prostoru raketových vojsk, i když nevyřadí odpalovací zařízení, vyřadí raketu buď úplně, nebo téměř vždy znamená její novou prověrku před odpálením.

Další závěr z analýzy odolnosti výzbroje spočívá v tom, že po jaderném napadení můžeme výzbroj rozdělit do tří základních skupin. První skupinu tvoří výzbroj vyřazená i s obsluhou. Druhou skupinu tvoří výzbroj nepoškozená, u které je ale vyřazená obsluha (výzbroj bez obsluhy). Třetí skupinu tvoří nepoškozená výzbroj i s obsluhou. Proto je vhodné i ztráty hlavních druhů výzbroje uvádět podle těchto skupin.

Ztráty hlavních druhů výzbroje po 1. jaderném úderu

Představu o struktuře a objemu ztrát po 1. jaderném úderu uvádíme v tabulce 1. Tabulka vychází z předpokladu, že při rozvíjení armádní útočné operace může nepřítelem v prvním jaderném úderu použít na divize na hlavním směru útoku 12 až 15 jaderných úderů a na divize na druhém směru 6 až 9 jaderných úderů.

Na základě údajů z tabulky můžeme stanovit novou závislost, charakteristickou jen pro podmínky jaderné války, výskyt značného množství výzbroje bez osádek a obsluh vyvolené neutronovým tokem. Živá síla je tedy mnohem méně odolná proti účinkům jaderných zbraní. Ztráty osob po jaderném napadení závisí na stupni ochrany. Proto u těch druhů výzbroje, kde obsluha (osádka) je chráněna proti účinkům jaderných zbraní (vše tanků, BVP, samohybných houfnic, kabiny odpalovacích zařízení raket), jsou ztráty osádek podstatně nižší než u klasických děl.

Např. u divize na hlavním směru mů-

žeme očekávat vyšší úroveň ztrát osádek a obsluh odpalovacích zařízení pozemních a protiletadlových raket proti ztrátám těchto zařízení o 25—27 % u osádek BVP a tanků o 32—39 % a u obsluh klasických děl a protitankových prostředků až o 51—56 % (viz 2. skupinu tabulky 1). Dále jsou možné i náhodné ztráty v důsledku toho, že část osádky bude v době výbuchu mimo ochranný prostor. Uvážíme-li psychické účinky jaderného výbuchu, můžeme počítat se zvýšením počtu výzbroje ve druhé skupině o 10 i více procent na úkor skupiny třetí.

Zvláštní pozornost při vyhodnocování ztrát výzbrojního materiálu vyžadují útvary technické přípravy raket (PRTZ, PL PRTZ). U těchto útvarů musíme přejít od kvantitativní analýzy zpráv (informací) ke kvalitativní. Vyřazením jednoho speciálního vozidla (kontrolní stanice) je úplně přerušena technologický postup přípravy raket a rovněž tak vyřazení několika málo jednotlivců (operátorů) zname-

Předpokládané ztráty hlavních druhů výzbroje po prvním jaderném úderu

Ztráty v %	1. SKUPINA výzbroj vyřazena i s obsluhou								2. SKUPINA bojeschopná výzbroj bez obsluhy								3. SKUPINA bojeschopná výzbroj s bojeschopnou obsluhou							
	odpalovací zařízení pozemních raket	odpalovací zařízení protiletadlových raket	děla, raketomety	PT prostředky	výzbroj tanků	výzbroj BVP	výzbroj BRDM	ruční zbraně	odpalovací zařízení pozemních raket	odpalovací zařízení protiletadlových raket	děla, raketomety	PT prostředky	výzbroj tanků	výzbroj BVP	výzbroj BRDM	ruční zbraně	odpalovací zařízení pozemních raket	odpalovací zařízení protiletadlových raket	děla, raketomety	PT prostředky	výzbroj tanků	výzbroj BVP	výzbroj BRDM	ruční zbraně
U divize na hlavním směru	50	50	26	22	30	40	43	51	25	27	51	56	39	32	24	22	25	23	23	22	31	28	33	27
U divize na druhém směru	25	16	20	8	6	15	5	13	13	2	8	1	12	12	4	6	62	82	72	91	82	73	91	81

ná úplné přerušení technické přípravy. Navíc mohou být větší ztráty v důsledku velkého množství hořavin (kapalných pchonných hmot) a tedy i velké pravděpodobnosti vzniku požáru, protože poloměry pásem vznícení materiálu uvnitř objektů (automobilů) mohou být až dvakrát větší než poloměry pásem vyřazení účinky tlakové vlny.

Při hodnocení skutečně zachovalé palebné síly divize musíme zvážit i další vyřazení v důsledku poškození prostředků spojení a navedení elektromagnetického impulsu. Na obr. 1 vidíme, že rádiové sta-

nice i radiolokátory mají podstatně menší odolnost vůči účinkům jaderných zbraní než samotná děla a odpalovací zařízení.

Poloměr ztrát prostředků spojení a navedení je více než dvakrát větší než hlavních druhů výzbroje, především u malých ráží jaderných úderů.

Zvětšení ztrát výzbroje po jaderném napadení je možné i v důsledku požáru a zaplavení hlavně tam, kde byly vyřazeny obsluhy. Celkově může být proto procento vyřazení výzbroje v první skupině o 5–10 % větší (na úkor především druhé, ale i třetí skupiny).

Obnova bojeschopnosti výzbroje a raketových technických útvarů po jaderném napadení

Obnovu bojeschopnosti z pohledu orgánů výzbrojní služby chápeme jako komplex opatření, který má za cíl uvést výzbroj a technologické linky pro přípravu raket do stavu, aby mohly plnit bojové úkoly.

Jak jsme si ukázali, výzbroj můžeme rozdělit na tři základní skupiny, které se zásadně odlišují svým kvalitativním stavem.

Práce na obnově poškozené techniky bude probíhat v pořadí od nejméně poškozené výzbroje a nejdůležitější výzbroje, která tvoří hlavní palebnou sílu. Proto provedou pozornost při obnově budeme věnovat výzbroji druhé skupiny (bez obsluh) a raketovým technickým útvarům z hlediska technické přípravy a přísunu raket k vojskům.

Nerovnoměrné napadení prvků bojové sestavy armády jadernými údery způsobí i nerovnoměrné rozložení ztrát výzbroje u jednotlivých útvarů a svazků armády. Proto obnova výzbroje druhé skupiny vyžaduje plnění především těchto opatření:

- určení místa a technického stavu výzbroje,
- odsun této výzbroje do sběrných míst (shromaždišť),
- dezaktivace, ošetření a běžné opravy výzbroje na shromaždišti,
- předání výzbroje novým osádkám a obsluhám, které do těchto míst přisuneme,
- doplnění nově vytvořených jednotek a útvarů raketami, municí a ostatním materiálem.

Tato činnost bude vyžadovat na stupni prapor (oddíl) 1–2 dny a u pluku 2–3 dny. Z toho vyplývá, že pro bezprostřední plnění dalších bojových úkolů nemůžeme s touto výzbrojí na stupni armády a divi-

ze počítat a budou jí vyzbrojovány především nově formované svazky a útvary.

Velmi důležitou otázkou pro plnění dalších bojových úkolů zůstává obsazení bojeschopné výzbroje osádkami, které si zachovaly bojeschopnost. Z hlediska malé odolnosti živé síly budeme moci snižovat počty osob v osádkách a obsluhách. Z hlediska požadavku obsluhy daného druhu zbraně (pro výstřel) je nutné, aby jednotlivé druhy výzbroje měly tyto minimální počty obsluh:

- 100 K, 122 K, 130 K, 122 H, 152 H dvě osoby na zbraň s podmínkou, že stav baterie bude z důvodů manipulace na hranici 25 % původního stavu,
- 122 mm SHH 2S1 dvě osoby (z toho jeden řidič),
- 152 KH vz. 79 dvě osoby (z toho 1 řidič),
- 122 RM vz. 70 dvě osoby (z toho jeden řidič)
- BVP dvě osoby (z toho jeden řidič),
- tank dvě osoby (z toho jeden řidič).

Musíme počítat však s tím, že takové jednotky mohou plnit úkoly jen dočasně, protože nároky na tuto osádku při sníženém počtu budou velmi vysoké.

Obnova maximálního množství výzbroje je požadavkem i pro opravný výzbroje všech stupňů. Proto přiblížení opraven, především frontových, k prostorům bojujících vojsk může několikrát snížit objem odsunových prací. Po jaderných úderech musí do sběrných míst a shromaždišť výzbroje směřovat opravárenské skupiny (brigády) z příslušných opravárenských zařízení.

Způsoby obnovení bojeschopnosti raketových technických útvarů určíme na základě výsledků účinků ZHN na jejich síly

a prostředky. Bojeschopnost útvarů PRTZ a PLRTZ můžeme obnovit v rámci původní organizační struktury jen v případě, jestliže jadernými údery nebyli vyřazeni specialisté a speciální vozidla. To znamená, že v podstatě zůstanou zachovány základní prvky technologického postupu přípravy raket.

S obnovou technické přípravy raket v tomto případě počítáme za 4–8 hodin. Mezi nejdůležitější opatření tohoto způsobu obnovení bojeschopnosti zahrnujeme:

- shromáždění informací o situaci zasažených útvarů,
- vyvedení bojeschopných útvarů, nebo jejich částí z ohrožených prostorů,

— dílčí doplnění ztrát obsluh technologických linek a míst velení (i v rámci zastupitelnosti),

— běžné opravy zařízení technologických linek pro přípravu raket,

— včasné zakončení záchranných a vyprošťovacích prací,

— obnovení morálního ducha a psychického stavu vojáků útvarů.

Velmi složité bude doplnění nepoškozených technologických linek novými obsluhami. K jeho realizaci je třeba přisunout záložní obsluhy, začlenit a stmelit je. Všechna tato opatření jsou velmi náročná na čas a prodlužují celkovou dobu potřebnou na obnovení technické přípravy raket.

Na **závěr** chceme uvést, že ztráty hlavních druhů výzbroje (viz **tabulku 1**) ukazují nejen na pokles palebné síly svazků po jaderném napadení, ale vzhledem k jejich rozsahu i na to, že obnovení bojeschopnosti a odstranění následků již překračuje rámec opatření ochrany proti ZHN a stává se součástí celého rozhodovacího procesu velitele armády a divize.

Nemůžeme počítat s tím, že by vševojskové svazky a útvary byly po hromadném použití jaderných zbraní v relativně krátké době, tj. za 24 hodin doplněné novou výzbrojí.

Z těchto důvodů budeme jistě otázkám obnovení bojeschopnosti vojsk věnovat jak v práci velitelů, tak i orgánů výzbrojní služby náležitou pozornost.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ ÚTVARŮ RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE

Radioelektronický boj je jedním z druhů zabezpečení operace. Je to souhrn opatření a činností vzájemně sladěných co do cíle, místa a času, zaměřených na zjištění, znemožnění nebo ztížení bojového použití nepřátelských radioelektronických prostředků různého určení a na současně zabezpečení spolehlivého provozu radioelektronických prostředků vlastních vojsk. Radioelektronický boj organizuje a vede ve všech druhých operací a bojové činnosti většina druhů vojsk a speciálních vojsk.

Základní cíl radioelektronického boje (dále REB) v armádní operaci spočívá v tom, aby se narušením provozu radioelektronických systémů nepřítele vyloučilo účinné použití jeho jaderných zbraní, snížila efektivnost použití vojsk a klasických prostředků ničení, narušila sladěnost v činnosti vojsk a v použití palebných prostředků a zároveň byl zabezpečen normální provoz radioelektronických systému vlastních vojsk.

Možný způsob použití ZHN nepřítelem proti prostředkům REB

ZHN v soudobé doktríně NATO jsou hlavním prostředkem vedení boje a operace. Značná různorodost těchto zbraní a prostředků jejich dopravy na cíl dovoluje nepříteli vést jaderné a chemické údery na celou sestavu našich prostředků REB v rámci armády. Kromě běžných prostředků jaderných a chemických zbraní plánují v armádách NATO použít proti našim radioelektronickým systémům rakety se samonaváděcími hlavicemi, které reagují na vyzařovanou elektromagnetickou energii. Patří k nim např. rakety typu „Vzduch-země Shrike“, „Standard Arm“ a další. Poznatky ze cvičení NATO ukazují, že můžeme na prvosledovou armádu počítat s použitím 150 i více jaderných úderů. Z toho v prvním hromadném úderu asi 35–75 i více a k zabezpečení vedení obrany asi 75–115 jaderných úderů. Z norem přidělování jaderných nábojů na operaci a

z důležitosti směru vyplývá, že rozsah napadení včetně prostředků REB může být velmi rozdílný.

Použití chemických zbraní s nejvyšší intenzitou můžeme očekávat v průběhu vedení operace a boje bez použití jaderných zbraní. Celkové možnosti nepřítele v použití chemických zbraní mohou v průměru představovat denně v pásmu armády napadení na ploše 180 i více km² (nepočítám pásma šíření par sarinu a VX).

Prostředky REB vzhledem k svému významu zpravidla budou přímým cílem pro jaderné údery, chemické napadení i pro údery letectva. Mimo to je velké nebezpečí zničení živé síly obsluh prostředků REB v důsledku druhotného účinku použití ZHN. Jde o ničení živé síly v důsledku radioaktivního zamoření po pozemních (podzemních) výbuších jaderných nábojů a v důsledku šíření zamořeného oblaku

otravných látek po úderech na jiné cíle operační sestavy armády.

Z toho plyne význam chemického zabezpečení jednotek a útvarů REB, jeho

trvalá organizace a upřesňování vzhledem k měnící se situaci v rozmístění prostředků REB a nepřetržité plnění jeho jednotlivých opatření jednotkami a útvary REB.

Zásady OPZHN a chemického zabezpečení prostředků REB

Cílem ochrany proti ZHN je zabránit zasažení útvarů REB nebo alespoň maximálně oslabit jejich účinek, zachovat bojeschopnost útvarů a jednotek REB a zabezpečit úspěšné splnění jim uložených úkolů.

Hlavní zásady ochrany proti ZHN prostředků REB vyplývají z cíle a realizují se v těchto opatřeních:

Vzhledem k tomu, že útvary REB nemají jednotky radiačního a chemického průzkumu, velitelé útvarů (jednotek) organizují nepřetržitý radiační a chemický průzkum svých prostorů a stanovišť a os přesunu s využitím pozorovatelů signalistů. Celkový přehled o skutečné radiační a chemické situaci v zájmových prostorech a na osách přesunů získávají tyto útvary od štábu armády. Tyto velitelé útvarů REB využívají k upřesnění svých rozhodnutí pro jednotky a též k organizaci opatření k ochraně svých jednotek před účinky radioaktivního a chemického zamoření.

Varování prostředků REB před radioaktivním a chemickým zamořením slouží jim k vykonání včasných preventivních i ochranných opatření. Pro varování jsou stanoveny jednotné a trvale platné signály, které jdou po linii přímé podřízenosti a po linii součinnosti.

V každém případě je prvořadou povinností náčelníka skupiny REB armády, aby nejen včas varoval podřízené útvary REB, ale učinil i všechna opatření k tomu, aby tyto útvary byly v co nejmenším rozsahu zamořeny. Centralizovaný sběr všech informací o radiační a chemické situaci v armádním radiačním středisku, odkud je přejímá i náčelník skupiny REB armády, vytváří předpoklady pro zabezpečení údajů nutných k účinnému varování útvarů REB.

V situaci, kdy jednotka REB působí v sestavě vševojskového svazku, velitel tohoto svazku je povinen včas varovat i tuto jednotku.

Rozptýlení sestavy, které vyplývá již ze způsobů plnění úkolů prostředky REB, je účinným opatřením ochrany zvláště proti jaderným zbraním. Současně však toto rozptýlení nese sebou některé problémy organizace chemického zabezpečení a OPZHN.

Periodická změna prostorů rozmístění prostředků REB, která je dána zásadami

jejich použití, plní současně i cíl z hlediska OPZHN, tj. zabránit nebo alespoň ztížit jejich zjištění a napadení nepřitelem ZHN.

K zabezpečení pravidelné změny prostorů rozmístění prostředků REB připravujeme záložní prostory a pochodové osy k nim. Radiační a chemický průzkum těchto prostorů a os přesunu organizují přímí velitelé s využitím vlastních prostředků. Někdy tento průzkum mohou vést prostředky chemického vojska armády na základě požadavků náčelníka skupiny REB.

Včasně použití prostředků protichemické ochrany jednotlivce zabezpečuje spolehlivou ochranu osob. Používají se po vyhlášení varovného signálu nebo samostatně a odkládají se na rozkaz velitelů jednotek až po kontrole zamoření.

Vzhledem k „samostatnosti“ plnění úkolů prostředky REB a trvalému nebezpečí radioaktivního a chemického zamoření, je vhodné u nich vytvářet zvýšené zásoby prostředků PCHO jednotlivce, včetně odmořovacích a dezaktivních náplní pro vojenské prostředky speciální očištění.

Využívání ochranných vlastností techniky je důležitým opatřením ochrany proti ZHN. Všechny druhy techniky do určité míry zabezpečují ochranu proti ničivým účinkům jaderných zbraní nebo jejich účinky podstatně snižují. Např. automobilní technika odolává tlaku v čele tlakové vlny rovnému 0,035 MPa. Radioaktivní ozáření v kabinách vozidel je dvakrát menší než při pobytu ve volném terénu. Všechny druhy techniky i dopravních prostředků chrání proti světelnému záření. Hermetizovaná technika bezpečně chrání proti otravným i radioaktivním látkám bez nutnosti použití prostředků protichemické ochrany jednotlivce.

Způsoby překonávání pásma zamoření útvarů REB závisí na druhu a stupni zamoření. V každém případě však musí zabezpečovat splnění uloženého úkolu a co nejnižší ozáření a zamoření. Jestliže to situace dovolí, budeme pásma zamoření obcházet nebo je překonávat na směrech s nejnižšími úrovněmi radiace. K optimální volbě způsobu překonání pásma zamoření musí velitel (štáb) útvaru znát radiační a chemickou situaci, ovládat použití předpisu Oper-51-5 a operativně organizovat radiační a chemický průzkum.

Činnost jednotek pro přípravu k překonání zamořených prostorů řídí velitelé rot a zahrnuje:

- běžnou kontrolu technického stavu vozidel a doplnění PHM;
- kontrolu úplnosti a pohotovosti prostředků pro speciální očistu, správnost uložení a ochrany materiálu na vozidlech;
- upevnění, popř. natažení plachet automobilů a speciální techniky;
- uzavření všech poklopů, oken a žaluzií a vypnutí ventilátorů (kromě techniky opatření filtrační jednotkou);
- kontrolu prostředků pro kontrolu ozáření a zamoření.

Po kontrole připravenosti určí velitel rot rozsah použití prostředků protichemické ochrany jednotlivce, vyhlásí signál „radioaktivní a chemické nebezpečí“ a vydá pokyn k přesunu. Na tento signál se všechny prostředky dávají do pohotovostní polohy.

Je-li prostor přípravy k překonávání zamořeného prostoru totožný s prostorem použití ochranných prostředků, vyhlásí velitel rot signál „Radioaktivní poplach“ nebo „Chemický poplach“.

Není-li tento prostor totožný, pokračují vojska v přesunu s prostředky PCHO v pohotovostní poloze. Při příjezdu na místo určené pro použití ochranných prostředků velitel přesun na krátkou dobu zastaví a vyhlásí „Radioaktivní (Chemický) poplach“. Jednotky nasadí prostředky PCHO do ochranné polohy a pokračují v přesunu zvýšenou rychlostí při současném zvětšení vzdálenosti mezi vozidly.

Činnost v přípravě osob a techniky k překonání zamořených prostorů není složitá, ale vyžaduje organizovanost a sladěnou činnost osádek, obsluh i celých jednotek. Čas k plnění těchto úkolů u rot byl neměl přesáhnout 10 minut.

Při překonávání zamořených prostorů je třeba dodržovat tato bezpečnostní opatření:

- nedotýkat se zamořené techniky a předmětů bez ochranných rukavic;
- při sesednutí z vozidel nedotýkat se zamořených částí (kol, pásů a bočnic);
- nejíst, nepít, nekouřit a nevykonávat tělesnou potřebu.

Zamořené prostory překonáváme zvýšenou rychlostí a se zvýšenými vzdálenostmi mezi vozidly. Ochranné pláště mají vojáci na technice a na vozidlech upraveny jako kombinézu.

Kromě těchto opatření musíme se v prostorech zamoření vyvarovat sestupování z vozidel. Jsme-li k tomu donuceni, pak

před nasednutím musíme vykonat speciální očistu ochranných prostředků.

Mimořádnou pozornost při překonávání zamořených prostorů věnujeme otázkám velení smluvenými signály. K tomu určujeme na jednotlivých vozidlech pozorovatele, vybavené potřebnými prostředky pro signalizaci a smluvené povely. Po překonání zamořeného prostoru organizují velitelé jednotek v určených prostorech částečnou speciální očistu osob, bojové techniky a materiálu předepsanými vojskovými prostředky nebo prostředky z místních zdrojů.

Velitelé jednotek rozdělí určený prostor na čistou a nečistou část (podle směru větru), vyčlení potřebný počet vojáků pro speciální očistu techniky, vozidel a materiálu, určí bojové zajištění a nařídí pořadí částečné speciální očisty.

Kontrolu odmoření zajišťují pozorovatelé rot.

Bylo-li částečnou speciální očístou sníženo radioaktivní zamoření na přípustnou normu, nařídí velitel sejmout ochranných masek. Jinak opakujeme očistu dokud se zamoření nesníží na přípustnou normu. Není-li čas na opakování speciální očisty, plní jednotky úkoly s nasazenými ochrannými maskami. Úplnou speciální očistu dokončují jednotky na místech speciální očisty, která rozvinují chemické jednotky v určených prostorech.

Při zamoření bojovými otravnými látkami se po částečné speciální očístě ochranné masky nesnímají.

Rozsáhlé zamoření terénu podstatně ovlivní činnost a život jednotek REB. Vzhledem k rozsáhlosti zamoření, celkové situaci, časové a prostorové nutnosti plnit stanovené úkoly, nebude vždy možné tento terén opustit. Proto hovoříme o režimu života jednotek v zamořených prostorech. Tento režim chápeme jako přesně určený řád života, práce, odpočinku a souhrn opatření nutný pro řízení.

Předpokladem organizované činnosti je včasná informace a varování o nebezpečí radioaktivního a chemického zamoření. Proto také kladu důraz v předchozí části článku na včasné zjištění a předání potřebných údajů od náčelníka skupiny REB armády velitelům podřízených útvarů REB.

Radioaktivní ozáření osob kontrolujeme proto, abychom zjistili bojeschopnost útvarů a jednotek REB, určili stupeň poškození ozářením a učinili profylaktická a odsunová opatření. K vyhodnocení dávky ozáření osob jsou všichni vojáci vybaveni krystalovými dozimetry. Jejich vyhodnocování organizuje náčelník štábu praporu, vzhledem k radioaktivní situaci a plnění od-

borných úkolů prostředky REB. Mimo to je třeba samostatně působící prvky prostředků REB vybavit dozimetry ze soupravy SKOJ-58. Přehled dávek ozáření za jednotky vedou štáby útvarů REB. Přehled dávek ozáření za jednotlivce vedou velitelé rot a samostatných čet.

Zamoření osob, techniky a materiálu kontrolujeme za účelem stanovení možnosti vedení bojové činnosti útvarů REB bez použití prostředků PCHO jednotlivce a k zjištění rozsahu prací pro speciální očistu.

Následky použití ZHN nepříteli odstraňujeme, abychom rychle obnovili bojeschopnost útvarů REB a vytvořili podmínky pro úspěšné plnění stanovených úkolů.

Velitelé útvarů a jednotek REB musí neprodleně zjistit situaci u napadených jednotek (prvků) sestavy prostředků REB, počet bojeschopných vojáků, nepoškozené techniky, určit nové velitele za vyřazené, obnovit spojení, organizovat využití bojeschopných osob, odstranění následků napadení a zabezpečit v nejkratším možném čase plnění původního nebo upřesněného bojového úkolu.

Kvalitativní a kvantitativní nárůst radioelektronických prostředků a jejich významný podíl na splnění cíle operace vyžaduje, abychom organizovali i opatření chemického zabezpečení prostředků vedení radioelektronického boje.

Chemické zabezpečení jednotek a útvarů REB plánuje NCHV armády na základě pokynů velitele (náčelníka štábu) armády, zámyslu použití prostředků REB a úkolů v plánu REB.

Hlavní pozornost věnujeme těmto opatřením:

- zpracování předpovědi vzniku prostorů radioaktivního nebo chemického zamoření;
- organizaci radiačního a chemického průzkumu;
- vyhodnocování radiačního a chemické situace;
- včasnému zjištění podkladů pro varování útvarů REB;
- řešení ochrany osob před radioaktivními a otravnými látkami při činnosti v zamořeném terénu;
- organizaci kontroly radioaktivního ozáření osob a kontroly zamoření osob, techniky, materiálu a vody;
- odstraňování následků radioaktivního a chemického zamoření;
- organizaci chemického materiálně technického zabezpečení.

Předpověď vzniku prostorů radioaktivního nebo chemického zamoření zpracu-

je armádní radiační středisko. Údaje v potřebném rozsahu využívá náčelník skupiny REB. Proto musí úzce spolupracovat s radiačním střediskem, klást mu potřebné úkoly a přebírat od něho informace, které mají vztah k plnění úkolů útvarů a jednotkami REB.

Rychlé a přesné zpracování předpovědi radiační a chemické situace a jejich znalost u útvarů REB má značný význam nejen pro přijetí včasných a účinných opatření k ochraně vojsk před radioaktivními a otravnými látkami, ale i k upřesnění nebo přijetí rozhodnutí k prostorovému a časovému použití útvarů a jednotek REB.

Radiační a chemický průzkum jsem objasnil v opatřeních ochrany proti ZHN.

Skutečnou radiační a chemickou situaci vyhodnocuje armádní radiační středisko které v potřebném rozsahu informuje všechny svazky a útvary armády. Údaje o skutečné radiační a chemické situaci si zakresluje: náčelník skupiny REB, velitelé a štáby útvarů REB do pracovních map. Na základě této situace upřeshňují rozmístění a činnost prostředků REB spolu s realizací opatření k ochraně živé síly i bojové techniky před zamořením radioaktivními nebo otravnými látkami. Včasná a přesná znalost radiační a chemické situace bude rozhodujícím faktorem nejen pro organizaci obnovy bojeschopnosti, ale také pro řízení další bojové činnosti prostředků REB.

Vliv včasného zjištění podkladů pro varování útvarů REB jsem již objasnil v opatřeních ochrany proti ZHN.

Řešení ochrany osob před radioaktivními a otravnými látkami při činnosti v zamořeném terénu spočívá v

- úplném vybavení prostředky PCHO a včasné a správné použití těchto prostředků,
- potřebném vybavení vojskovými odmořovacími prostředky,
- zabezpečení útvarů zásobou chemického materiálu,
- zabezpečení radioprotektivních látek a antidotů,
- spolehlivé hermetizaci techniky a bezvadném technickém stavu filtračně ventilačního zařízení,
- využívaní ochranných vlastností techniky,
- vycvičenosti jednotek pro pobyt v zamořeném prostoru a jeho překonávání s dodržováním bezpečnostních opatření a režimu života při činnosti v zamořeném prostoru.

Organizaci kontroly radioaktivního ozáření osob atd. jsem objasnil v opatřeních ochrany proti ZHN.

Odstaňování následků radioaktivního a chemického zamoření je součástí obnovení bojovosti jednotek a útvarů REB po použití ZHN nepřítelem a z hládky chemického vojska zahrnuje:

- radiační a chemický průzkum ohnisk napadení;
- speciální očistu vojsk a bojové techniky;
- dezaktivaci, dezinfekci a odmořování materiálu a výstroje;
- odmořování terénu;
- doplnění spotřebovaného chemického materiálu.

Částečnou speciální očistu organizují jednotky REB organickými prostředky podle nařízení velitele útvaru (jednotky) bez přerušování plnění bojového úkolu. Úpl-

nou speciální očistu organizují po splnění bojového úkolu, zpravidla při změně prostoru rozmístění prostředků REB. Ve prospěch zamořeného útvaru (jednotky) REB rozvíjí místo speciální čistý jednotka speciální čistý armády. Působí-li jednotka REB v pásmu (sestavě) svazku, je velitel svazku povinen zabezpečit úplnou speciální očistu u této jednotky. K tomu dohlíží velitel (CHN) příslušná nařízení.

K organizaci chemického materiálně technického zabezpečení vytváří polní armádní chemický sklad pro vojska armády zásobu chemického materiálu na 2 dny operace. Z této zásoby si vytvářejí samostatně působící jednotky REB zvýšené pohyblivé zásoby. Zásoby chemického materiálu u útvarů REB doplňujeme v průběhu operace podle „Plánu přisunu chemického materiálu“. Tento materiál si budou útvary REB odebírat zpravidla vlastními prostředky ve stanoveném čase v určeném výdešním místě.

Povinnosti velitelů a štábů útvarů REB při organizaci ochrany proti ZHN a chemického zabezpečení

Ochranu proti ZHN organizuje velitel a štáb útvaru REB na základě nařízení velitele armády (náčelníka skupiny REB) pro OPZHN. Chemické zabezpečení organizuje podle nařízení NCHV armády pro chemické zabezpečení. Velitel útvaru REB na základě těchto dokumentů a situace u jednotek stanoví nejdůležitější opatření k ochraně proti ZHN.

Vzhledem k plnění úkolu a podle situace vydává pokyny k prověření úplnosti a bojovosti prostředků PCHO, k organizaci radiačního a chemického pozorování, stanoví stupeň ukrytí živé síly a techniky, rozsah prací pro ženížní úpravu terénu a maskování, určí záložní prostory (stanoviště) pro manévry prostředků REB apod. s určením doby ukončení opatření.

Štáb útvaru REB rozpracuje na základě pokynů velitele útvaru opatření k ochraně proti ZHN, organizuje a kontroluje plnění uložených opatření.

Štáb útvaru je povinen organizovat:

- radiační a chemický průzkum a pozorování s využitím pozorovatelů rot;
- varování jednotek svého útvaru před radioaktivním a chemickým zamořením;
- překonávání zamořených prostorů při přesunu jednotek REB přes tyto prostory;
- činnost jednotek při pobytu v zamořeném prostoru;

— odstranění následků použití ZHN nepřítelem s důrazem na první pomoc, odsun raněných a vyprošťování poškozené techniky;

- zabezpečení jednotek prostředky PCHO jednotlivce speciální čistý a přístroji radiačního a chemického průzkumu;
- vést přehled o radioaktivním ozáření osob.

Každý štáb útvaru REB musí být schopen zabezpečit nepřetržitou ochranu proti ZHN za jakékoliv situace. Toho dosahuje:

— všestrannou přípravou příslušníků štábu k činnosti OPZHN;

— sladěnou práci jednotlivých funkcí štábu s přesným rozdělením povinností v ochraně proti ZHN mezi důstojníky štábu útvaru REB;

— získáním dovedností ve srozumitelném ukládání úkolů podřízeným velitelům při řešení ochrany proti ZHN;

— trvalou informovaností a znalostí radiační a chemické situace v zájmovém prostoru (na osách přesunu) útvarů a jednotek;

— znalostí dosavadního ozáření živé síly a povolené dávky ozáření stanovené velitelem (náčelníkem);

— znalostí povětrnostní situace;

— nepřetržitým zabezpečením jednotek prostředky protichemické ochrany a dalším chemickým materiálem a technikou;

— především informovaností nadřízené.

ho náčelníka o napadení ZHN, radiační a chemické situaci v prostoru plnění úkolu útvaru (jednotky).

Štáb útvaru musí být pro podřízené jednotky příkladem v náročnosti a přesnosti při plnění úkolů ochrany proti ZHN. Je povinen dát podřízeným jednotkám co

nejvíce času na přípravu ochrany proti ZHN a chemického zabezpečení. To ho dosahuje včasným úkolováním jednotek, informováním o situaci a co neefektivnějším využitím času pro přípravu a organizaci ochrany proti ZHN a chemického zabezpečení.

Chemické zabezpečení rádiových praporů REB

Rádiové prapory REB jsou prostředkem REB vševojskové armády. Jsou určeny k rušení KV a VKV rádiových spojů na taktickém stupni nepřítel a to raketových útvarů, prvosledových divizí a jejich útvarů.

Vzhledem k tomu, že rotý rušičů rádiového praporu REB se rozmísťují v sestavě divizí prvního sledu (rota rušičů KV 10—15 km a rotý rušičů VKV 3—5 km od předního okraje), budou ve většině opatření chemického zabezpečení v působnosti dané divize.

Ochranu osob před radioaktivními a otravnými látkami při činnosti v zamořeném prostoru organizují sami velitelé rot rušičů a velitel rádiového praporu REB.

Kontrolu ozáření a zamoření osob, techniky a materiálu organizuje velitel rádiového praporu REB. Ve výjimečných případech může tuto kontrolu ozáření nebo

zamoření ve prospěch jednotlivých rot rušičů organizovat chemická jednotka divize, v jejíž sestavě (pásmu) rotý rušičů působí. Konkrétní dohovor součinnosti pak zabezpečí náčelník štábu rádiového praporu REB s chemickým náčelníkem této divize.

Odstraňování následků radioaktivního a chemického zamoření, zejména úplnou speciální očištění jednotek praporu REB, budou zabezpečovat na základě nařízení NCHV armády chemičtí náčelníci divizí, v jejichž sestavě tyto jednotky působí. Předpokládáme, že zamoření postihne nejen jednotky rádiového praporu REB, ale i jednotky divize. Proto většinou půjde o dohovor, kdy z hlediska příjezdu na MSO bude úplná speciální očištění rot rušičů zahájena a kdy pravděpodobně ukončena. Přitom jednotky REB budou mít přednost před ostatními a jejich speciální očištění musí probíhat bez časových ztrát.

Chemické zabezpečení radiotechnického praporu REB

Většina opatření chemického zabezpečení radiotechnického praporu REB, kromě opatření přímé ochrany, bude v působnosti chemického vojska armády. K radiačnímu a chemickému pozorování se u armády většinou vyčleňují dvě čety radiačního a chemického průzkumu. Jedna z těchto čet ve většině případů bude působit i ve prospěch radiotechnického praporu REB. Obdobně je tomu v radiačním a chemickém průzkumu, zejména k zabezpečení přesunu a nových prostorů rozmístění praporu. Varování radiotechnického praporu REB před radioaktivním a chemickým zamořením bude organizovat štáb armády, zejména s využitím sítě velení (náčelník skupiny REB) a sítě radiační informace (RS armády).

Ochranu osob před účinky radioaktivních a otravných látek při činnosti v zamořených prostorech, kontrolu radioaktivního ozáření a kontrolu radioaktivního zamoření osob, techniky a materiálu musí si organizovat velitel a štáb radiotechnického praporu REB sám.

Odstraňování následků radioaktivního a chemického zamoření bude ve prospěch radiotechnického praporu REB (podle požadavku náčelníka skupiny REB a z rozhodnutí velitele armády) organizovat NCHV armády s využitím armádního praporu chemické ochrany. V Plánu chemického zabezpečení armády budou vždy plánované prostory rozvinutí MSO ve prospěch tohoto praporu. Součinnost pro úplnou speciální očištění v určeném prostoru pro rozvinutí MSO zabezpečí důstojník štábu praporu nebo velitel zamořené jednotky s velitelem rotý speciální očištění, která MSO bude rozvíjet. V některých případech zabezpečí úplnou speciální očištění praporu vševojskový svazek s použitím jeho praporu chemické ochrany a to za situace, kdy to bude z hlediska úkolu a času výhodné. K tomu dostává CHN svazku nařízení od NCHV armády.

K trvalému zabezpečení radiotechnického praporu REB chemickým materiálem organizuje NCHV armády doplňování podle „Plánu přísunu chemického materiálu“ z polního armádního chemického skladu.

Boj v systému operací

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora I. N. Vorobjeva, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 4/1979.

Objektivně zhodnotit úlohu a místo boje v soudobých operacích různého rozsahu znamená správně objasnit vztah a vzájemnou spojitost taktiky s ostatními součástmi vojenského umění — s operačním uměním a strategií.

Úloha a místo boje v ozbrojeném zápasu se měnily během celé doby vojenské historie.

To vyplývalo z mnoha objektivních příčin. Především prostředky ozbrojeného zápasu nebyly tak dokonalé a všechny byly soustředěny v taktické sféře. Kromě toho armády byly málo početné, materiální základna slabě rozvinutá. Válečná činnost v takových podmínkách probíhala obvykle jako krátkodobé střetnutí armád, jehož vrcholným momentem bylo generální sražení jako souhrn bojů svazků a útvarů.

Ovšem po zavedení masových armád, vybavených dokonalejší výzbrojí, s rozvojem železniční dopravy, s používáním rádia a telefonu ve velení vojskům došlo ke zkomplikování bojové činnosti. Začala ji vést velká množství vojsk na širších frontách a co do času a prostoru zahrnovala mnohá sražení a boje spojené jednotou cílů a činnosti. To mělo za následek vznik nové formy válečné činnosti — operace.

Úloha taktiky a boje, jako základu a

hlavního prostředku k dosažení cílů operace a války, se nezměnila až do té doby, kdy strategické a operační velení dostalo do své podřízenosti vlastní síly a prostředky, které nebyly součástí organizační struktury vševojskových svazků a útvarů. Tento proces začal v průběhu první světové války po zavedení letectva a pokračoval po jejím skončení. Nejintenzivněji však probíhal jeho vývoj ve druhé světové válce. Kromě dálkového (strategického) letectva, mělo strategické (operační) velení k dispozici vzdušná výsadková vojska, vojska PVO, silné a vysoce pohyblivé tankové a mechanizované svazy a dělostřelecké svazky ZHV. Tyto síly a prostředky byly používány v operacích buď k zesílení operačních a taktických uskupení, nebo k plnění samostatných úkolů. Každopádně měly podstatný vliv na charakter válečné činnosti.

K zásadní změně rozdělení „sfér vlivu“ součástí vojenského umění došlo v poválečném období. Bylo to způsobeno hlavně zavedením a bouřlivým rozvojem raketových jaderných zbraní a zdokonalováním klasických prostředků ničení. Poprvé ve vojenské historii vznikla taková situace, kdy každý velitelský stupeň — strategický, operační i taktický — měl ve své podřízenosti samostatné, na sobě poměrně nezávislé a velmi účinné síly

a prostředky boje. Přitom nejmohutnější prostředky ničení byly soustředěny ve sféře strategie.

Strategické jaderné zbraně v jaderné válce umožňují strategii plnit celou řadu důležitých strategických úkolů samostatně, jaderné prostředky operačně taktického určení mnohé operační úkoly. Boj v takových podmínkách ztrácí úlohu jediného prostředku ničení nepřítele. Bez boje však ani v jaderné válce není možné dosáhnout vítězství. Činnost strategických jaderných sil sama o sobě, z hlediska jejich přípravy a použití, ztělesňuje všechny tři součásti vojenského umění — strategii, operační umění i taktiku. Vzhledem k tomu samotná otázka o snížení úlohy taktiky v soudobých podmínkách není zdůvodněná. Bez boje neprobíhá ani jedno sražení nebo operace. Ve spojení s raketovými jadernými údery zesiluje jejich účinnost. Hlavním cílem činnosti taktických sil a prostředků v takových podmínkách je využívat jaderných úderů, které plánuje nadřízený velitel. Tím se však sféra činnosti taktiky neomezuje. Aby vojska mohla vyjít do prostorů raketových jaderných úderů, které vedou strategické a operační prostředky převážně na objekty v hloubce, svazky a útvary musí zničit protistojící uskupení nepřítele. To vyžaduje nemalé úsilí. Na řadě směrů budou muset prolamovat obranné čáry nepřítele, pronásledovat jeho vojska při odchodu, odrážet protizeteče, ničit prostředky jaderného napadení, obsazovat komunikační uzly, letiště, tylové základny atd.

Ještě širší pole působnosti taktiky je při vedení válečné činnosti s použitím klasických prostředků ničení. I když i v těchto podmínkách budou mít strategické a operační síly a prostředky velmi značný vliv, hlavní těžiště bojového úsilí se přeneslo hlavně do taktické sféry. Boj se stane jedním z nejdůležitějších prostředků operačního umění a strategie. Přitom ovšem taktická činnost nebude izolovaná, osamocená. Bude nerozlučně spojena s operační a strategickou činností a spolu vytváří jednotný komplex k zabezpečení vítězství ve válce.

Zvýraznění vzájemné spojitosti součástí vojenského umění je dvoustranný proces. Současně se zesílením působení vyšších kategorií na nižší probíhá i obrácený proces. Projevuje se zesilující vliv taktiky na operační umění a strategii. To způsobují hluboké kvalitativní změny, ke kterým došlo v posledních desetiletích v materiálně technické základně svazků a útvarů všech druhů ozbrojených sil. Na taktický stupeň byly zavedeny raketové jaderné zbraně, došlo k úplné motorizaci

vševojskových svazků, podstatně se zvýšil podíl tanků a další obrněné techniky v jejich složení ve srovnání s Velkou vlasteneckou válkou. Vojska mají ve výzbroji stále dokonalejší dělostřelecké a protitankové prostředky, síly a prostředky PVO. Značně se rozšiřuje oblast používání radioelektronické techniky, zdokonaluje se automatizovaný systém velení. Důsledkem toho všeho je zvětšení úderné a palebné síly svazků a jejich manévrovosti. To jim umožňuje plnit různorodější a složitější úkoly v boji a operaci.

Studium úlohy a místa boje v systému soudobých operací má praktický význam. Je důležité jak pro strategii a operační umění, tak i pro taktiku. Je to dáno tím, že nejvyšší velitelské stupně mohou správně plnit své úkoly při přípravě a vedení operací jen za předpokladu všestranného zhodnocení taktických možností vojsk. Taktika, která zaujímá nejnižší stupeň v rámci vojenského umění, v mnoha směrech závisí na strategii a operačním umění a řídí se jejich požadavky.

K tomu, abychom správně stanovili tendence rozvoje boje, způsoby zdokonalování taktických forem a způsobů činnosti, musíme na jedné straně analyzovat, k jakým změnám dochází v materiálně technickém vybavení vojsk na taktickém stupni, na druhé straně zjistit, jaké probíhají změny v operačním umění a strategii, i v podmínkách přípravy a vedení operací různého rozsahu, zjistit jejich vliv na rozvoj taktiky.

Zkušenosti z minulosti jsou toho příkladem. To, že sovětské vojenské umění ve třicátých letech správně zhodnotilo nové tendence ve vojenství v důsledku modernizace armády, jejího vybavení novou technikou a na základě toho rozvoje strategie, operačního umění a taktiky, umožnilo mu najít reálné východisko z tehdejší situace. Přehodnotilo pozici zásady vojenského umění z let první světové války a rozpracovalo teorii hluboké operace a boje.

Teorie hlubokého boje byla součástí teorie hluboké operace, vyplývala z ní. Taktika sama o sobě by nemohla dosáhnout vedení hlubokých úderů na nepřítele, kdyby činnost svazků prvního operačního sledu nezabezpečovaly síly a prostředky nadřízeného velení. Operační a strategické velení, tím že soustřeďovalo úsilí vojsk na zvolených úsecích průlomu, vytvářelo rozhodující převahu nad nepřítelem v dělostřelectvu, tancích, pěchotě a letectvu na hlavních směrech, organizova-

lo palebnou podporu vojsk, okamžitě rozvíjelo dosažený úspěch zasazením rychlých skupin armád a frontů do sražení. To zabezpečovalo vysokou účinnost operace a boje.

Z toho vidíme, že rozvoj taktiky probíhal nejen na její vlastní základně, ale i v těsném spojení s operačním uměním a strategií. Působení podmínek a charakteru operací na způsoby taktické činnosti v současném období se projevuje ještě silněji v důsledku toho, že operační a strategické velení má v podřízení mohutné a účinné prostředky boje. To má za následek intenzivnější a hlubší změny v oblasti taktiky, což zásadně ovlivňuje i operační umění.

Mnozí autoři v rámci analýzy charakteru soudobých operací docházejí k závěru, že se budou rozvíjet na základě návaznosti bohaté praxe přípravy a vedení operací, kterou získala vojska Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce, ovšem na vyšší materiálně technické základně. Někteří autoři mají za to, že jedním ze směrů rozvoje operační činnosti pozemních vojsk bude tzv. „třírozměrná operace“, která je pokračováním a rozvinutím hluboké operace. Tato koncepce v podstatě správně odráží tendence rozvoje operačního umění a taktiky.

Soudobý vševojskový boj, tak jako i operace, ve stále větší míře nabývá na pozemním a vzdušném charakteru. Již ve Velké vlastenecké válce byl čistě pozemní boj, tím méně operace, bez účasti letectva řídkým jevem. V průběhu válečné činnosti mělo letectvo stále silnější vliv na plnění bojových úkolů vojsk v útoku a obraně. Ve spojitosti se zdokonalováním leteckých prostředků, po zavedení vojského letectva, bojových vrtulníků a aeromobilních vojsk do armád mnoha států došlo k dalšímu rozvinutí této tendence.

Je charakteristické, že taktický stupeň je bezprostředním účastníkem pozemního a vzdušného boje. Kromě vedení pozemních ztečí nebo protiztečí za podpory letectva a bojových vrtulníků, mohou být jednotlivé vševojskové útvary a jednotky vysazovány do týlu nepřítelů a působit jako taktické vzdušné výsadky. V takovém případě vojska, přepravovaná vzduchem, a letectvo, které je podporuje, vytváří zvláštní vzdušný sled taktického uskupení.

Spojení vysoké palebné a úderné síly vševojskových svazků a útvarů, jejich manévrovosti s rostoucí vzdušnou mobilností dodává boji nové kvality: vysokou dynamičnost, rozhodnost, velký prostorový rozmach a hloubku činnosti. Těsnější a mnohostrannější je vzájemná spojitost je-

ho prvků — palby, ale i vzdušného manévru. Současně s vedením mohutných čelních úderů mohou vojska v útoku současně působit na nepřítel z týlu, a to vysazením taktických vzdušných výsadků do hloubky obrany a činností bojových vrtulníků. Vznikají předpoklady ke zvětšení pásma současného působení na obránci, rozdělení jeho uskupení nejen čelně, ale i do hloubky, maximálnímu zkrácení času mezi dobou vedení palebných úderů k umlčení objektů a vyjitím vojsk (v daném případě vysazením výsadků) do prostorů ničení.

Spojení činnosti na zemi a ve vzduchu v obraně bude napomáhat zvyšování její aktivity, omezování manévru útočníka, rychlému obnovování bojeschopnosti uskupení, napadených palebnými údery nepřítelů, a úspěšnému plnění řady dalších úkolů.

Úspěch pozemního a vzdušného boje bude však v mnoha směrech záviset na jeho zabezpečení z operačního hlediska. Vezměme např. úkol vysazení taktického vzdušného výsadku. K jeho uskutečnění je zapotřebí vybojovat nadvládu ve vzduchu v daném prostoru, zjistit a spolehlivě umlčet vojska nepřítelů, která brání činnosti výsadku, ochránit jeho systém PVO v pásmu průletu výsadku atd. Plnit tyto a jiné úkoly může jen operační velení. Z toho vyplývá zvláštní důležitost přesné sladěné součinnosti taktických a operačních sil a prostředků v operaci a boji. V tom tkví jeden z konkrétních projevů zvýraznění vzájemné spojitosti taktiky s operačním uměním.

Velký vliv na charakter vševojskového boje bude mít taková tendence rozvoje soudobých operací, jako je vznik tankových sražení. Již ve Velké vlastenecké válce byla vedena v některých operacích velká tanková sražení, která měla velký vliv na jejich výsledek. Např. kurské bitvy v tankovém sražení u Prochorovky se zúčastnilo 1 200 tanků a samohybných děl. Za den boje ztratili hitlerovci 400 tanků a 10 000 vojáků a důstojníků.

Můžeme očekávat, že v důsledku intenzivního vybavování útvarů a svazků tanky a další obrněnou technikou budou tanková sražení v soudobých operacích stále častějším jevem. Současně se zvyšuje i úloha tankových bojů v taktice. V důsledku toho dojde k dalšímu růstu tempa a zvětšení hloubky činnosti vojsk, ke zvětšení pravděpodobnosti vzniku střetných bojů, k rychlým přechodům od jedné k druhému způsobu vedení boje k druhým, k širšímu využívání předem připravených odřadů a samostatných svazků a útvarů v boji a operaci pro činnost v týlu nepřítelů.

V důsledku vlivu operačního umění dochází k dalšímu rozvoji i takového rysu boje, jako je různorodost způsobů jeho přípravy a vedení. Zkušenosti z válek svědčí o tom, že čím dynamičtější a manévrovější je válečná činnost, tím větší prostor vzniká pro rozvoj taktických zásad boje.

Rozhodný a intenzivní charakter operací druhé světové války v mnoha směrech napomáhal zdokonalování taktiky. V průběhu sražení vznikly některé nové formy boje a taktického použití druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, např. prudká zteč pěchoty a tanků do velké hloubky bez boje muže proti muži, boj vzdušných výsadek v týlu a na komunikacích nepřítele, častá činnost vojsk v rozčleněných tvarech (předbojových sestavách), dělostřelecký a letecký útok.

Současné tendence zvýšení rozhodnosti, manévrovosti a dynamičnosti soudobých operací bude mít bezesporu za následek další obohacení taktických zásad o celou řadu nových forem a způsobů bojové činnosti.

Např. jedním z nových prvků pozemního a vzdušného boje je obchvat ze vzduchu. Takový druh manévru bude účelné používat pro přepravu motorizované pěchoty vzduchem (převážně vrtulníky) k rychlému překonání obranných postavění nepřítele, přírodních překážek a rozsáhlých pásem radioaktivního zamoření, k vytvoření řady ohnisek boje v týlu nepřítele.

Hlavní přednost obchvatu ze vzduchu před jinými druhy manévru tkví v jeho překvapivosti a praktické nezávislosti na stavu pozemních komunikací, v získání času. Při přepravě útvarů a jednotek vzduchem z hloubky k frontě, podél fronty a do týlu nepřítele získává útočník možnost rychle přenášet bojové úsilí na nové směry, aktivněji vést boj ke zničení prostředků jaderného napadení, zabezpečovat nepřetržitost působení na obránce, vysoká tempa činnosti vojsk a násilné překonávání vodních překážek bez zastávky.

Obchvatu ze vzduchu mohou vojska použít i v obraně k přepravě samostatných jednotek vzduchem k zesílení vojsk na ohrožených úsecích fronty, vyvedení živé síly z prostorů radioaktivního zamoření, obnovení bojeschopnosti uskupení, která utrpěla značné ztráty po jaderných úderech a palbě nepřítele, dále i k boji s vysazenými vzdušnými výsadky a aeromobilními vojsky nepřítele do týlu útvarů v obraně.

V důsledku aerizace pozemních vojsk, rozvoje letectva a vzdušných výsadekových

vojsk bude mít obchvat ze vzduchu jako způsob plnění bojových úkolů stále větší význam. Možnost jeho přípravy a uskutečnění na taktickém stupni bude však v mnoha směrech záviset na podmínkách a charakteru vedení operace, na silách a prostředcích v operačním svazu.

Další zdokonalování taktiky hlubokého boje podmíní široké používání nejen boje na malé vzdálenosti vedeného v pásmu účinné palby pěchotních zbraní a dálky přímého výstřelu tanků a dělostřelectva, ale i palebného boje na velkých vzdálenostech s maximálním využitím dostřelů všech palebných prostředků a systémů (děl, minometů, tanků, PTRS, prostředků PVO apod.). Palebný boj na velkých vzdálenostech byl veden již ve Velké vlastenecké válce v podobě dalekých palebných přepadů dělostřelectva a úderů bombardovacího a bitevního letectva proti soustředování vojsk nepřítele v komunikačních uzlech, obydlích prostorech apod.

Vznik boje na velké vzdálenosti je podmíněn vysokou intenzitou boje a zdokonalováním palebných prostředků, snahou stran maximálně využít jejich dostřelu a vést předstihující palebné úderu na nepřítele. Oprávněně můžeme předpokládat, že nyní, kdy rozhodnost operace a boje je vyšší a do výstroje vojsk přicházejí raketové a dělostřelecké systémy, včetně salvové palby s dálkou střelby na několik desítek kilometrů, boj na velké vzdálenosti současně s bojem na malé vzdálenosti najde nejširší použití. Takovou předpověď potvrzuje praxe války na Blízkém východě v roce 1973, kde bojová činnost na taktickém stupni vyústila ve vzájemný boj dělostřelectva v rámci jeho dostřelu (do 8–10 km od čáry bojového dotyku), PTRS proti tankům (ve vzdálenosti do 3–4 km), bojových vrtulníků vybavených PTRS proti tankům (ve vzdálenosti 2 až 4 km) a nakonec tanků proti tankům (1 až 1,5 km). Pěchota v této válce prakticky nevedla boj na malé vzdálenosti a často neměla bezprostřední dotyk s nepřítelem, což bylo nejdůležitějším obsahem boje ve druhé světové válce. To svědčí o tom, že v soudobých podmínkách přesvědčivě vzniká nová tendence dalšího zvětšování podílu palebného boje na velké vzdálenosti v taktice. To vyplývá z rostoucích bojových možností všech druhů zbraní, především dělostřelectva a letectva, k ničení objektů v taktické a operační hloubce obrany nepřítele.

Rozvoj této tendence odpovídá požadavkům operačního umění, které požaduje od taktiky hledat způsoby dalšího zvětšování hloubky úderu v boji na základě zájmů hluboké operace. Zvětšení úlohy a

významu palebného boje na velké vzdálenosti není vlastně jen pozemnímu (vševoj-skovému), ale ve stejné míře i vzdušnému a protivzdušnému boji.

V podmínkách vysoce dynamické manévrové činnosti, která probíhá na jednotlivých směrech, při vzniku trhlin a mezer v bojové sestavě vojsk je jednou z rozšířených forem taktické činnosti prosakování. Jeho podstata tkví ve skrytém proniknutí jednotlivých útvarů a jednotek, obcházení odřadů a skupin k vyjití do boků a týlu nepřítele, k podlomení jeho bojové odolnosti, dezorganizaci palebného systému, obsazení klíčových objektů, zničení jeho prostředků jaderného napadení blízkého dosahu, přetrnutí komunikací a silničních uzlů.

Prosakování se může uskutečňovat jak v útoku, tak i v obraně, zvláště v činnosti v horském, zalesněném terénu a v noci. Takové formy činnosti budou používat obě strany. To bude mít za následek hluboké vzájemné vnikání vojsk. Mnohé útvary budou nuceny vést bojovou činnost s odkrytými boky a bojovat s nepřítelem na různých směrech.

V širším měřítku bude používána samostatná činnost svazků, útvarů a jednotek v týlu nepřítele. Bude představovat rozhodný průlom nejpohyblivějších útvarů a svazků do hlubokého týlu obránce k dezorganizaci velení vojskům, narušení provozu na komunikacích, zmaření manévru a přeskupení nepřítele, poskytnutí pomoci čelně útočícím vojskům a zesílení taktických a operačních vzdušných výsadek. Hlavními způsoby plnění bojových úkolů vojsky, která pronikla do týlu nepřítele, jsou překvapivé údery na štáby, týlové základny, obsazení komunikačních uzlů, boj s vojsky nepřítele v omezeném odloučeném prostoru, jejich obklíčení a zničení, blokování jeho záloh, rozhodná zteč objektu z několika směrů apod.

Takovou činnost mohou vést taktické síly a prostředky, ale jejím organizátorem musí být operační velení. Jen operační

stupeň má totiž k dispozici k tomu potřebné síly a prostředky. Na tomto příkladě znovu vidíme těsnou vzájemnou spojitost operační a taktické činnosti.

Obecnou tendenci rozvoje operačního umění a taktiky můžeme zkoumat i v takovém rysu, jako je zvětšení prostorového rozmachu operace a boje. Soudobý boj svými prostorovými parametry (šířkou pásma svazků v útoku a hloubkou jejich bojových úkolů) se přibližuje parametřům armádní operace v období Velké vlastenecké války.

V důsledku rozvoje bojových prostředků a na základě požadavků operačního umění dochází k hlubokým změnám v taktickém manévru. V soudobém boji má převážně komplexní charakter, tzn. uskutečňují jej různorodé síly a prostředky (motorizovaná pěchota, tanky, dělostřelectvo, protitankové prostředky, prostředky PVO atd.). V období minulé války to bylo charakteristické jen pro operační manévry. To ztěžuje organizaci a zabezpečení manévru, vyžaduje zvláště přesné sladění činnosti sil a prostředků, které se zúčastní manévru, podle cíle, místa a času.

Boj hraje nejdůležitější úlohu v systému soudobých operací, je hlavní formou taktické činnosti svazků, útvarů a jednotek. Taktika boje se zdokonaluje na základě rozvoje zbraní a bojové techniky v rámci jednotného celku vojenského umění, podle jeho obecných zákonů. Závěry operačního umění a strategie významně ovlivňují rozvoj taktiky. Operační a strategické velení při plánování operace vychází z taktických možností vojsk, opírá se o ně. Po teoretické stránce je pro strategii a operační umění důležité předvídat, jak a jakými směry se bude rozvíjet taktika v nejbližší a vzdálené perspektivě a jaký to může mít vliv na charakter přípravy a vedení soudobých operací.

Rozvoj zbraní, bojové techniky a způsobů bojové činnosti

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek maršála tankových vojsk O. A. Losika, hrdiny Sovětského svazu, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čis. 2/1979.

Zbraně a bojová technika se rozvíjejí hlavně cestou růstu jejich palebné síly, mobilnosti a odolnosti. Hlavními směry růstu palebné síly zbraní je zvětšení délky střelby, zvýšení její přesnosti a mohutnosti munice, značné rozšíření možností ničení pozemních cílů ze vzduchu.

Růst palebné síly tanků ve srovnání s koncem druhé světové války můžeme charakterizovat tak, že dělo středního tanku může probít pancéř téměř dvakrát silnější na vzdálenost čtyřikrát větší, s desetkrát větší pravděpodobností zničení.

Novým směrem při zvyšování síly protitankové obrany vojsk je zavedení protitankových řízených střel v polovině padesátých let a jejich další intenzivní rozvoj. Ty několikanásobně převyšují bojovou účinnost dřívějších speciálních prostředků. Přesnost zásahu a pravděpodobnost zničení cíle protitankovou řízenou střelou ve srovnání s protitankovým dělem je téměř třikrát vyšší, délka střelby dvakrát větší.

Současně se rozvíjelo i protitankové dělostřelectvo. Délka jeho účinné palby se zvětšila třikrát oproti konci druhé světové války.

Principiálně novým směrem rozvoje prostředků ničení bylo zavedení balistických taktických a operačně taktických raket. V posledních deseti letech se několikanásobně zvýšila délka a přesnost raket, zkrátila se doba přípravy k jejich odpálení. Dále se rozvíjejí systémy salvové palby, které našly své uplatnění již v letech druhé světové války. Jejich účinnost vzrostla více než dvakrát v důsledku

přesnosti střelby, zvýšení počtu odpalovacích zařízení (raketnic), zvětšení délky a použití kazetových bojových hlav. Reaktivní systémy salvové palby a letectvo mohou široce používat způsobu minování terénu na dálku, který umožňuje s překvapením, v nejkratší době vytvářet minová pole na cestách manévru a v prostorech rozmístění nepřítele ve značné vzdálenosti od čáry dotyku.

Dále se rozvíjí i hlavně dělostřelectvo. Délka střelby dělostřeleckých systémů vzrostla více než 1,5krát, možnosti střelby polního dělostřelectva k umlčování skupinových a jednotlivých cílů ve srovnání s obdobím konce druhé světové války se zvětšily asi 1,5 až dvakrát. Jedním z perspektivních směrů je rozpracování dělostřeleckého řízeného náboje s laserovým systémem nevedení, který zabezpečuje přímý zásah na tank v pohybu prvním výstřelem na maximální délku střelby.

V poválečném období se rychlými tempy rozvíjelo letectvo. Současně s mnohonásobným zvětšením doletu a rychlosti letu více než desetkrát vzrostla váha palebného průměru jeho palubní výzbroje. Např. americký letoun A-10 může nést více jak 7000 kg pum, raket a kanónových nábojů. Letoun stejného určení v období druhé světové války měl na palubě jen dvě 100kg pumy. Intenzivně se rozvíjejí letecké systémy k ničení pozemních, zvláště obrněných cílů. Letouny, vyzbrojené řízenými střelami s autonomními systémy navedení, jsou schopny ničit tanky aniž by vletly do pásma PVO nepřítele, nebo v něm působí velmi krátkou dobu.

V posledním období došlo k širokému rozvoji vrtulníků, jako vysoce mobilního dopravního a velmi účinného palebného prostředku. Ze zkušeností poslední arabsko-izraelské války vyplývá, že jeden vrtulník je schopen za jeden let zničit 2–3 tanky. Po zavedení vrtulníků nabývají pozemní vojska nové kvality — vzdušné mobilnosti. Jednotky pěchoty s využitím vrtulníků jsou schopny přemísťovat se na bojišti 20krát rychleji než v bojové sestavě na zemi a 8krát rychleji na obrněných transportérech.

V letech druhé světové války byly základem prostředků PVO protiletadlová děla malé a střední ráže, schopné vést boj s letouny ve výškách 3–10 km. Účinnost jejich palby byla zjevně nízká: na jeden sestřelený letoun spotřebovala až 1000 nábojů. V poválečném období, po zavedení protiletadlových raket, se rozšířil rozsah výšek ničení vzdušných cílů od 15 m do 30–50 km; pravděpodobnost zničení jednou raketou činí do 0,5–0,7. O vysoké účinnosti protiletadlových zbraní svědčí zkušenosti arabsko-izraelské války v roce 1973, kdy ze 100 i více bojových letounů, které Izrael ztratil za 18 dní války, 75 bylo sestřeleno raketami.

Rychlými tempy se rozvíjí i protipěchotní výzbroj, např. munice s připravenými ničivými prvky (střepiny, kuličky, střely), kazetové miny a náboje.

Podstatně vzrostly možnosti tanků na přesunu a jejich schopnost manévru na bojišti.

Masové vybavení pozemních vojsk obrněnými transportéry a zejména bojovými vozidly pěchoty mělo za následek podstatné zvětšení jejich palebné a úderné síly a pohyblivosti na bojišti.

Rozvíjejí se i prostředky průzkumu. Současně se zdokonalováním ve druhé světové válce používaných prostředků rádiového, radiotechnického a radiolokačního průzkumu objevily se i principiálně nové — např. laserové a televizní dále i průzkumové systémy, jejichž základem jsou automatické signální hlásiče. V důsledku toho se mnohonásobně zvýšily možnosti průzkumu z hlediska hloubky, přesnosti a rychlosti získávání zpráv.

K hlubokým změnám dochází i v prostředcích velení vojskům. Značně se zvětšil jejich počet, objevily se i nové spojovací prostředky. Jestliže v minulosti se používalo jen linkové a rádiové spojení, pak dnes se používají a dále se rozvíjejí nové druhy spojení, např. radioreléové, troposférické a družicové. Nepřetržitě probíhá proces automatizace velení vojskům. To všechno zvyšuje operativnost

velení, umožňuje neúčinněji využívat rostoucích bojových možností vojsk a vlastností zbraní a výzbroje.

Rozvoj zbraní a techniky nevyhnutelně vede k dalšímu růstu bojových možností vojsk. Tak např. účinnost palebného ničení dělostřelectva vševojskových svazků americké armády se zvětšila tři i více krát, dálka z 10–12 na 30–35 km. Čas na plnění palebných úkolů jsme dříve měřili minutami, dnes sekundami. Jestliže v minulosti byla třeba na způsobení požadovaných ztrát nepříteli v obraně 2–2,5 hodinová dělostřelecká příprava s hustotou 2000–250 děl a minometů na 1 km úseku průlomu, pak v soudobých podmínkách mohou být způsobeny mnohem větší ztráty v kratší době se značně menší hustotou dělostřelectva.

Růst palebné síly vojsk můžeme charakterizovat i zvýšením možností v boji s tanky. Ve srovnání s koncem druhé světové války vzrostl počet protitankových prostředků v divizích USA 3krát, v divizích NSR 5–10krát. Přitom soudobé PT prostředky mají poměrně větší bojovou účinnost než dřívější.

Úderná síla pozemních vojsk velmi vzrostla v důsledku jejich vybavení tanky, OT a BVP.

Úplná motorizace pozemních vojsk měla za následek značný růst jejich manévrových možností. Jestliže v minulosti se pěchota pohybovala na bojišti tempem 4–5 km/h, pak nyní 3–4krát vyšším.

V celkovém systému opatření k zabezpečení odolnosti vojsk má zvláštní význam ochrana živé síly a výzbroje pancéřem. Jejich ochrana ve srovnání s obdobím druhé světové války podstatně vzrostla.

K dosažení úspěchu v soudobém boji s minimálními ztrátami je nezbytné především úsilovně hledat účinnější způsoby jeho přípravy a vedení, k narůstání síly úderu, rozvíjení úspěchu a doplňování ztrát předvídat vyčlenění silnějších druhých sledů a záloh, rovněž i zásob zbraní a bojové techniky.

Charakter válečné činnosti vždy byl určen především úrovní rozvoje výzbroje a bojovými možnostmi vojsk. Hromadné používání účinných bojových prostředků na bojišti rozšiřovalo prostorový rozmach bojové činnosti, dodávalo jí velkou intenzitu, rychlý průběh, vysoce manévrový charakter, zabezpečovalo rychlý přechod od jednoho druhu činnosti ke druhému. Tendenci kvalitativního růstu sil a prostředků v boji a zvětšení rozmachu operací můžeme pozorovat již v letech druhé světové války. Jestliže obě strany

pružily v bitvě u Moskvy 21 600 děl a minometů, 2690 tanků a 2067 bojových letounů, potom v berlínské operaci 52 400 děl a minometů, 7750 tanků a SHD a 10 800 letounů. Přitom zvýšení počtu živé síly nebylo velké — ze 3,05 na 3,5 miliónu. Soudobé bojové činnosti se nepochybně zúčastní značně větší množství sil a prostředků. To potvrzují zkušenosti z lokálních válek poválečného období. Např. poslední arabsko-izraelské války se zúčastnilo přes 6000 tanků, což je srovnatelné jen s největšími operacemi druhé světové války.

V důsledku velkých palebných možností jsou dnes válčící strany schopny radikálně měnit poměr sil na nejdůležitějších směrech a plnit bojové úkoly v kratších lhůtách. To předurčuje výjimečnou intenzitu soudobé bojové činnosti. Bude vyjádřena především v úporném boji stran za předejití v ničení palbou, za získání a udržení iniciativy, za účinnou realizaci přijatých rozhodnutí. Ve spojitosti se zvětšením počtu tanků a protitankových prostředků, se zvýšením účinnosti letectva a prostředků PVO bude bojová činnost charakterizována urputným bojem tanků a PTO, letectva a PVO.

Velmi vzrostl význam ničení nepřítel dalekou palbou jako jednoho z rozhodujících faktorů k dosažení úspěchu v boji. V průběhu posledního arabsko-izraelského konfliktu obě strany vzájemně používaly prostředků ničení a zřídka kdy byly blíže než 3—5 km.

Významné místo v systému soudobého boje může mít „minová válka“. Zvláště účinné je minování na dálku, používané reaktivními systémy salvové palby, vrtulníky a letouny. Skýtá nové možnosti k zabránění manévru nepřítel a k ochraně boků.

Ve spojitosti se zvýšením množství a kvality prostředků průzkumu vzrostl význam maskování, využívání maskovacích materiálů a techniky nejen ke skrytí vojsk a uvedení nepřítel v omyl, ale i ke snížení účinnosti prostředků ničení. Např. při oslepení postavení PTRS dýmem se sníží ztráty tanku v útoku 3—4krát.

Stále se zvyšuje význam noční činnosti. Vysoká účinnost a spolehlivost techniky pro noční vidění, možnost využívat v noci takové množství sil a prostředků jako ve dne — to vše přibližuje noční bojovou činnost svým charakterem denní bojové činnosti.

Historické zkušenosti učí, že rozvoj způsobů bojové činnosti závisí na řadě faktorů, v první řadě na růstu účinnosti zbraní a bojové techniky a s ní i bojových možností vojsk.

Zkušenosti svědčí o tom, že zásadní změny ve způsobech vedení bojové činnosti probíhají tehdy, kdy nové zbraně a bojová technika v procesu svého rozvoje dosáhly značně větší účinnosti než dosavadní, kdy mohou být použity hromadně. Např. nevelký počet tanků a letounů na válčících první světové války neměl v té době za následek žádné principiální novoty v taktice, natož v operačním umění. Neovlivňoval charakter a způsoby vedení bojové činnosti. V podstatě jinak tomu bylo v letech druhé světové války, kdy hromadné použití dokonalejších tanků a letectva zásadně změnilo charakter boje a operace, mělo za následek vznik nových způsobů plnění operačně taktických a strategických úkolů.

Současně vliv nových zbraní na způsoby bojové činnosti nemůžeme hodnotit izolovaně od možností speciálně vyvinutých „protizbraní“ a nových prostředků ochrany, bez přihlídnutí k možnostem ostatních prostředků. Kromě toho musíme

pamatovat i na to, že na bojišti budou ve velkém množství působit i dříve používané vzory zbraní a bojové techniky.

Na základě toho můžeme ukázat hlavní tendence rozvoje způsobů bojové činnosti v hlavních formách vševojskového boje.

Útok na nepřítel v obraně, z hlediska postupného plnění bojových úkolů, můžeme rozdělit na tři hlavní období:

- přesun a rozvinování,
- průlom obrany,
- rozvíjení úspěchu.

Z analýzy možných podmínek přípravy a vedení soudobé bojové činnosti s použitím jen klasických zbraní vyplývá, že jedním ze základních způsobů bude útok z chodu. V minulosti používala tohoto způsobu tanková a mechanizovaná vojska. V současné době jsou k dispozici všechny možnosti k zabezpečení nezbytných podmínek takového útoku v širokém měřítku.

Útok z chodu může být úspěšný tehdy, vytvoříme-li pro něj potřebné předpoklady. Především musíme spolehlivě umístit palebné prostředky nepřítel velkého a středního dosahu. Bez toho mohou vojska utrpět značné ztráty již před přechodem do útoku. Neméně důležité je organizovat

spolehlivou protivzdušnou obranu vojsk a vybojovat nadvládu ve vzduchu především na hlavním směru. Musíme zabezpečit skrytý přesun a překvapivost úderu, ženijní vybudování výchozích prostorů, přesun vojsk na široké frontě, rozptýlení, v maximálních rychlostech. Dosažení překvapení bude napomáhat dovedná organizace REB, účinný boj s průzkumem nepřítele, taktické a operační maskování.

Podstatné změny budou mít operační a bojové sestavy vojsk. V řadě operací Velké vlastenecké války byly dostatečně hluboké. Zabezpečovaly nejen průlom nepřátelské obrany, ale i současné narůstání úsilí a rozvíjení úspěchu. Přitom fronty a vševojskové armády, kromě silných druhých sledů, měly rychlé skupiny (sledy rozvíjení úspěchu) vytvářené z tankových (mechanizovaných) sborů.

Hluboké operační a bojové sestavy vojsk, silné druhé sledy a zálohy různého určení v soudobých podmínkách budou mít naprosto stejný význam jako v operacích minulé války, ne-li větší. **Hromadné použití jak tradičních, tak i nových vysoce účinných pozemních a vzdušných bojových prostředků ve vševojskovém boji na obou stranách a nezbytnost jejich racionálního kombinování vyžadují vytvářet integrované bojové sestavy, které zabezpečí úspěšný boj s nepřítelem ve složitě a dynamické situaci.**

Integrovaná bojová sestava zároveň s tanky může zahrnovat pěchotu na BVP, samohybné dělostřelectvo, bojová vozidla s PTRS, prostředky PVO. Integrace bojové sestavy naprosto neznamená její přehusnění, které hrozí v soudobých podmínkách velkými ztrátami. V integrované bojové sestavě musí být takové rozmístění sil a prostředků, které zabezpečí maximální využití jejich vysokých bojových vlastností ve vzájemné součinnosti i odolnost bojové sestavy v celku. Toho můžeme dosáhnout rozčleněním sil a prostředků do hloubky a šířky, s využitím bojových vrtulníků i do výšky.

Součinnost, jako nejdůležitější podmínka dosažení úspěchu, nabývá dnes ještě na větším významu než dříve. Vyplývá to z toho, že intenzivní rozvoj zbraní a zdokonalování organizační struktury vojsk změnily složení sil a prostředků, které se zúčastňují operace a boje, mnohonásobně zvýšily jejich možnosti, měly za následek vznik nových prvků bojové a operační sestavy vojsk. Součinnost má nyní kvalitativně nové rysy, nový obsah, podstatně širší jsou její sféry, současně je složitější její organizace a udržování. To můžeme objasnit především tím, že v soudobé ope-

raci a boji můžeme plnit nejdůležitější bojové úkoly jen společným úsilím vojsk všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. **Jinak řečeno, boj a operace mají jasně vyjádřený společný (integrovaný) charakter; to je jejich hlavní zvláštnost.**

Při udržování nepřetržité součinnosti ve všech obdobích boje (operace) musí mít velitelé a štáby hluboké znalosti bojových možností nejen vlastních, ale i všech součinnostních vojsk, zásad jejich bojového použití, musí pečlivě organizovat bojovcu činnost v terénu.

Na úsecích průlomu, tak jako dříve, budeme muset dovedně soustřeďovat síly a prostředky k dosažení převahy, ovšem s přihlédnutím k větším možnostem zbraní a techniky.

Úspěch a vysoká tempa průlomu připravené obrany budou v mnoha směrech záviset na stupni zničení nepřítel palbou. Přitom musíme vzít v úvahu nově kvalitu soudobé obrany: vysokou odolnost a aktivnost palebného systému, zejména protitankového; hluboké členění palebných prostředků, jejich rozptýlení po frontě, větší délka střelby, mobilnost a rychlá činnost; nasycení obrany velkým množstvím tanky a jiných obrněných vozidel a objektů.

V soudobých podmínkách můžeme dosáhnout spolehlivého zničení nepřítel:

- soustředěním dělostřelectva na směru hlavního úderu,
- nepřetržitou podporou vojsk palbou v útoku,
- včasným manévrem palbou a přeskupením dělostřelectva,
- racionálním rozdělením palebných úkolů,
- komplexním použitím všech prostředků ničení palbou (dělostřelectva, tanků, BVP, PTRS, bojových vrtulníků),
- optimálním spojováním centralizovaného a decentralizovaného velení palebných prostředků.

V současné době, na rozdíl od Velké vlastenecké války, narůstá hloubka současného umlčování nepřátelské obrany v průběhu palebné přípravy. Zvyšují se požadavky na rychlé zahájení, přesnost a účinnost palby, zejména ke zničení prostředků jaderného napadení, obrněných cílů o malých rozměrech a početných protitankových prostředků.

K rozvíjení taktického úspěchu v letech minulé války používala vojska druhé sledy a zálohy svazků prvního sledu, v širším měřítku i předsunuté odřady. Jestliže v minulosti byly předsunuté odřady vytvářeny z tankových a mechanizovaných

vojsk, nyní jsou schopny vyčleňovat je i motostřelecké svazky. Proto použití před-sunutých odřadů může mít masový cha-rakter a bude napomáhat urychlení pře-růstání taktického úspěchu v operační.

Jediným prostředkem rychlého přene-sení úsilí do operační hloubky a rozvíjení úspěchu v minulosti byly rychlé skupiny armád a frontů. Nyní jsou všechna vojska vysoce pohyblivá a mají značně větší údernou sílu než tanková a mechanizova-ná vojska minulé války. Kromě toho exis-tují široké možnosti vzdušného obchvatu nepřítelů s využitím vzdušných výsadků a aeromobilních vojsk.

Při rozvíjení úspěchu útoku v operační hloubce v soudobých podmínkách budou častější nájezdy (výpady) útvarů a svaz-ků k rychlému a hlubokému proniknutí do týlu nepřítelů.

K podstatným změnám dochází v sou-dobých podmínkách i v **obraně**. Zvýšení účinnosti zbraní a bojových možností vojsk dodává jí kvalitativně nové rysy a umo-žňuje určovat jí rozhodnější cíl než jenom odrazit a zmařit připravený nepřátelských sil v převaze a potom přejít do protoúto-ku. Narůstá aktivnost obrany, která se může projevovat nejen v protiztečích a protiúderch, ale i v rychlém manévru vojsk podél fronty a z hloubky. V součas-né době se stále více stírá pronikavý roz-díl mezi předem a spěšně zaujatou obra-nou. Soudobé svazky, vybavené tanky, BVP, PTRS, samohybným dělostřelectvem a dalšími účinnými bojovými prostředky, jsou schopny ve velmi krátké době vybu-dovat odolnou obranu. Protože vojska ma-jí dnes možnost urychlitžení její vybudová-ní terénu a zřítit zátarasy, můžeme vyvodit závěr, že současná obrana na všech hlavních směrech bude hluboce členěná a v podstatě připravená.

Např. soudobá obrana USA a ostatních států NATO má velmi jasně vyjádřený protitankový charakter jak na taktickém, tak i na operačním stupni. Charakterizuje ji vysoký stupeň nasycení protitankový-mi prostředky; např. v obraně mpd (NSR)

může dosahovat jejich hustota 30 jedno-tek na 1 km fronty a na směru soustředě-ní hlavního úsilí ještě více. Bylo-li v mi-nulosti hlavním prostředkem boje s tanky v obraně dělostřelectvo, potom nyní zá-klad obrany vytvářejí speciální protitan-kové prostředky členěné do hloubky, dále tanky ve spojení s dělostřelectvem, bojové vrtulníky a různé zátarasy. Použí-tí bojových vrtulníků v obraně podstatně zvyšuje její možnosti bojovat s tanky a dodává jí vysoce mobilní a aktivní cha-rakter. Na základě vrtulníků mohou vzni-kat kvalitativně nové protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací, kromě toho i speciální vrtulníkové útvary (jed-notky), které zvyšují možnosti obrany.

Intenzivní rozvoj zbraní a bojové tech-niky a vybavení vojsk novými druhy vý-zbroje mají za následek zvýšení požadav-ků na **velení vojskům**, které je nejdůle-žitějším faktorem dosažení úspěchu ve vševojskovém boji a operaci.

V podmínkách, kdy vojska mají velké palebné a manévrové možnosti a jsou schopna v krátké době přenést úsilí z jednoho směru na druhý, podstatně se zvýšila úloha rychlé reakce na změny si-tuace, včasného přijetí rozhodnutí a do-ručení úkolů vojskům. Faktor času ve velení vojskům nabývá nyní na nejdůle-žitějším významu. Vysoká operativnost práce a velmi krátké časové limity nesmí mít negativní vliv na kvalitu přijímaných rozhodnutí a plánování. Požadavkem doby je všestranné zdůvodnění rozhodnutí a plánů operačně taktickými propočty. To-mu napomáhá rozpracování a zavedení do praxe komplexů matematických modelů operace a boje, jejichž využívání zabezpe-čuje volbu optimálních rozhodnutí, zvyšuje jejich opodstatněnost, objektivnost předvídání a přesnost plánování.

Základním způsobem dalšího zdokona-lování velení vojskům je stále širší pou-žívání systémů a prostředků automatizace a mechanizace velení. Jejich zavedení a komplexní používání značně zvýší opera-tivnost a spolehlivost velení a řízení vojsk v celku.

Současnou etapu rozvoje zbraní a bojové techniky můžeme charakterizovat pod-statným zvýšením jejich bojové účinnosti, které je základem růstu bojových možností vojsk, zvláště jejich palebné a úderné síly a pohyblivosti. To vše zákonitě vede k hlubokým kvalitativním změnám v charakteru bojové činnosti a způsobech jejího vedení. V souvislosti s tím vyplývá požadavek hluboce studovat nové jevy v rozvoji vojenství, stále hledat nejučinnější způsoby plnění operačně taktických úkolů.

různé

ÚLOHA VĚDY VE VÝŽIVĚ VOJSK

Plukovník

doc. MVDr. Jozef Hrušovský, DrSc.

Význam vědy v socialistické společnosti a tudíž i v armádě, jako její součásti, vyplývá především z toho, že vznik a výstavba socialistické společnosti spočívají přímo na poznání vědecké pravdy a dále z toho, že struktura této společnosti umožňuje bez omezení využívat poznatků vědy jako jedné z hlavních hybných sil vývoje. Z tohoto hlediska pohlížíme i na rozvoj vědecké a vědeckovýzkumné práce v naší armádě.

Soudobost armády v celém komplexu chápeme jako výslednici řady ukazatelů zaměřených k tomu, aby armáda jako nástroj socialistického státu byla v souhlasu s objektivními zákony vedení války všestranně připravena v soudobých podmínkách k boji s nepřítelem. Znamená to tedy také, aby byl zajištěn potřebný předstih ve vojenskovědecké, výzkumné a vývojové činnosti, a aby obsah a cíl vědeckovýzkumné práce v armádě byl zaměřen především na potřeby dalšího zvýšení obranyschopnosti našeho státu a dosažení bojové pohotovosti a připravenosti našich sil.

Je nesporným faktem, že mimořádnou úlohu v soudobém ozbrojeném konfliktu sehraje účinné, pohotové a nerušené zásobování vojsk potravinami, a to nejen při zajišťování fyzické zdatnosti vojáků. Tento faktor se promítá významně i do politického a morálního profilu vojáka. Základním úkolem výživy je dodávat organismu v potravě v náležitém množství a poměru všechny látky potřebné k zachování látkové výměny, ve fyziologických hranicích, k doplňování fyziologických rezervních látek v organismu a k náhradě tepelných ztrát k dosažení udržování látkové a energické rovnováhy a nerušené činnosti organismu vcelku a v jeho složkách. Množství nebo jakostně nedostatečná strava nebo nesprávná výživa způsobuje snížení tělesné i duševní výkonnosti, oslabení odolnosti organismu v ochraně proti nemocem a zpravidla vede ke vzniku mnohých chorob.

K zajištění zdravotně a nutričně plně vyhovující výživy nutí v současné době řada okolností — celkový způsob vedení boje s hromadným použitím složité bojové techniky, který má vliv na somatický a psychický stav vojáka, vysoké manévro-

vací schopnosti, nebývalý rozmach útočných operací, zkracování doby potřebné pro přípravu a vedení operace. Vedení boje svazků na samostatných směrech, často ve značných vzdálenostech od hlavních sil a při nesouvislých frontách vyžaduje odpovídající zásobování vojsk vševojskové armády.

Všechny tyto faktory si vynucují přípravu bohatších, pestřejších a kompletnějších jídel, vyhledávání nových zdrojů surovin (hlavně bílkovin živočišného původu), volbu nových, výhodnějších zdo-konalených technologických postupů a pracovních procesů, které by zajistily opravdové zprůmyslnění výroby potravin za současného správného prosazování hygienických zásad do všech úseků tak, aby došlo nejen k lepší ochraně zdraví člověka a zvířat, ale i ke zvýšení hygienické úrovně a ke zvýšení trvanlivosti potravin.

Skutečnost neustálého zvyšování spotřeby potravin, zvláště pak potravin živočišného původu, která je v souladu se základními směrnicemi rozvoje národního hospodářství a je ekonomickou nutností, se bezprostředně odrazí i při úpravě a modifikaci výživového režimu vojsk. Podobně jako u civilního obyvatelstva je nutné i u vojsk věnovat soustředěnou pozornost problému kalorických dávek a vhodné dávce bílkovin. Je nutné moderními metodami studovat zejména vztahy mezi potřebou a aktivní tělesnou hmotou a velikostí těla; revidovat tzv. bazální potřebu z hlediska fyziologického rozptylu a dějů adaptace. Při sledování v oblasti spotřeby bílkovin se tento bod objevuje v jistém kontaktu s určováním tzv. životní nutriční úrovně, kde je nezbytné určovat nejen kalorie, ale též poměr k bílkovinám, množství bílkovin živočišného původu a najít vhodné koeficienty s poměrem uhlovodanů. Celý tento problém ovšem souvisí se studiem a určením vztahů mezi výživovou hodnotou různých produktů, jejich ztrátami v produkci a výrobě, které nakonec určují i jejich ekonomické parametry. Právě v otázce výživy bílkovinami bude nutné definovat optima a minima, jakož i kvalitu za různých vnějších podmínek. Zvláštní pozornost v tomto směru je nutné věnovat studiu exploatace bílkovin organismem (a to v různých stavech organismu vojáka — dlouhodobé bdění, různé stupně zasažení organismu ionizujícím zářením, rozvoj změn při poškození ožehem apod.), jakož i specificko-dynamickému efektu po příjmu různých druhů živin. Po rozsáhlých poraněních, po otevřených zlomeninách s destrukcí tkání, po rozsáhlých popáleninách jsou ztráty tělesných tekutin tak

vysoké, že pozitivní dusíkové bilance by se docílilo přívodem až 300 g bílkovin denně (obecně minimální potřeba bílkovin činí 1 g/kg váhy člověka). Vylučovaný dusík z těla je výsledkem katabolických pochodů, které jsou reakcí organismu na změnu regulace ve spojení s traumatem. V těchto případech není možné omezovat léčebné úsilí pouze na technický nebo operační výkon. Je nutné léčit celý organismus, na jehož stavu především závisí výsledek léčení. Vznikající deficit dusíku v organismu je proto nutné nahrazovat intenzivní realimentací, výživou s vysokým obsahem bílkovin. Náročnost na zajištění ochranné a podpůrné výživy a realimentace u vojáků na předpokládaných etapách zdravotnického odsunu vysvitne z odhadu zdravotnických ztrát.

Dále je nutné intenzivně studovat vliv nutričního faktoru, např. u infekčních onemocnění, která ve vojenských kolektivech, zvláště pak za mimořádných okolností, hrají závažnou úlohu. Někteří autoři v experimentálních pracích uvádějí, že za nepříznivých podmínek proteinové výživy dochází snadno k infekcím dýchacích cest, celkovým sepsím nebo infekcím zažívacího traktu. Význačnou úlohu přitom hraje úbytek plazmatických globulínů, který se u denutrických stavů přidružuje k počátečnímu poklesu albumínů. Je známo, že tvorba protilátek je úzce spjata s globulínovým podílem plazmatických bílkovin, hlavně frakcí gama. V zahraničí existují rovněž práce o spoluúčasti bílkovinné karence na nejrůznějších otravách. Tato otázka souvisí však mnohem více s kvalitou proteinů.

Tyto skutečnosti potvrzují, že bílkoviny, glycidy a tuky nemůžeme již dále chápat jako jednotlivé živiny, ale jako konstelaci živin. Vedle těchto skutečností pak vyniká mimořádný význam bílkovin, zvláště živočišného původu, a základní poslání hygieny potravin ve smyslu prevence ztrát důležitých živin.

S ohledem na odlišný způsob vedení ozbrojeného střetnutí v novodobém válečném konfliktu, za předpokladu nesouvislých front je nutné intenzivně rozvíjet na široké základně výzkum nových koncepcí zásobování vojsk, výhledově podporovat výzkum nových konzervačních postupů při kompletaci hotových jídel pro početné ohraničené skupiny vojáků na určitou dobu. V tomto směru je nutné dále věnovat pozornost otázkám dehydratace potravin. Lyofilizovaná kompletní jídla mají v současných podmínkách vedení boje nespornou důležitost jak pro pozemní vojska, tak i pro letectvo. Ve všech těchto případech klademe velký důraz na malý

objem a nízkou váhu při vysoké kalorické a biologické hodnotě jednotlivých složek dávky, na dostatečnou trvanlivost, lehkou konzumovatelnost a účelné balení.

Vedle samostatně aplikované dehydratace lyofilizací musíme respektovat a svědomitě studovat kombinace dehydratace a konzervace (event. pasterizace) ionizujícím zářením, ošetřování potravin pomocí antibiotik, event. aplikací zdravotně nezávadných antiautolytických a inhibičních látek a směsí.

K zajištění nepřetržitého zásobování vojsk potravinami za útočných operací musíme klást těžiště výzkumu a vývoje i na nové postupy přípravy různým způsobem konzervovaných potravin. Správná volba kombinací technologických postupů umožní zdravotní nezávadnost, rozmanitost a nutriční vyváženost připravované stravy i v extrémních podmínkách (individuální příprava stravy v těsném dotyku s nepřítelem). Jednou z důležitých otázek v tomto směru zůstane posouzení a ekonomické zhodnocení nebezpečí ztrát odmítáním konzervované stravy u jednotek a volba takových technologických po-

stupů, které zabezpečí oblibu a přijatelnost konzervovaných potravin a tím zachování bojové a morální zdatnosti vojsk. Z hlediska vědecky řízené výživy je nutné zabezpečit konzum konzervovaných jídel jen v období a u jednotek, kde není možné vyrábět a dodávat čerstvé potraviny.

Závažnost úkolu vědecky řídit výživu v armádě vyplývá především ze zásadních změn, které proběhly v posledních letech ve vědě a technice, a které od základu mění názory na vedení soudobého ozbrojeného zápasu.

Naznačil jsem úmyslně pouze některé otázky, které souvisí se zabezpečením vědecky řízené výživy vojsk. Domnívám se, že dostatečně poukazují na nutnost věnovat otázkám výživy vojsk i nadále velkou pozornost, zejména z hlediska činnosti vojsk, a přitom vždy využívat nejnovějších vědeckých poznatků výživy člověka.

K tomu, aby věda splnila svou úlohu ve zvyšování úrovně výživy vojsk a všech dalších úkolů s tím spojené, musí přispět nejen vědečtí pracovníci, ale také všichni, kteří jejich výsledky přejímají v praxi.

ORGANIZAČNÍ VÝSTAVBA ČSLA V OBDOBÍ IX. SJEZDU KSČ

PhDr. Jiří Bílek

Únorové vítězství československého pracujícího lidu představuje nejvýznamnější novodobý mezník v historii našeho státu. Komunistické strany Československa i Československé lidové armády. Výsledek mocenského střetu mezi pracujícím lidem a buržoazií jednoznačně určil další směr vývoje Československa, které vykročilo cestou výstavby nové, socialistické společnosti.

Mladý stát diktatury proletariátu stál před celou řadou složitých a neodkladných úkolů v oblasti politiky, ekonomiky, kultury, společenského života a dalších. V duchu Leninovy téze o jednotě budování a obrany socialistické vlasti nemohla výstavba nové společnosti probíhat bez jejího zabezpečení proti vnějšímu i vnitřnímu nepříteli. Proto bezprostředně po Únoru přistupuje KSČ také ke komplexnímu řešení otázek obrany Československa a výstavby jeho ozbrojených sil, především československé armády.

Únor vyřešil všechny základní politické a mocenské otázky v Československu jednoznačně ve prospěch dělnické třídy. Mezinárodní postavení státu se podstatně zlepšilo. Po zařazení Československa do rodícího se světového socialistického společenství zmizely všechny kalkulace o možnostech návratu k orientaci předmnichovské republiky. V třídně rozděleném světě se Československo více než jasně přihlásilo k politice pokroku a míru, k pevnému nerozbořnému přátelství se Sovětským svazem a lidově demokratickými zeměmi.

KSČ při formulování své nové vojenské politiky v rámci vypracování nové generální linie vycházela proto z pevné konstanty, že československá armáda bude budována podle vzoru Sovětské armády a v úzké součinnosti s ní jako jeden z oddílů ozbrojených sil vznikajícího socialistického společenství. Splnit tento úkol — vybudovat novou socialistickou armádu — vyžadovalo uplatnit v celém procesu její výstavby leninské principy výstavby a řízení socialistických ozbrojených sil.

Mezi organizačními principy výstavby socialistických ozbrojených sil mají významnou úlohu princip závislosti struktury a forem organizace ozbrojených sil na úrovni vývoje prostředků ozbrojeného zápasu a způsobu jeho vedení a princip souladu ve vývoji všech druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk. Uskutečnění těchto principů v praxi znamenalo budovat československou armádu jako plně soudobou, vybavenou moderní výzbrojí a technikou a neustále připravenou odrazit úder agresora.

Druhá světová válka ukázala obrovské přednosti sovětského vojenského umění. Silně ovlivnila také československé vojensství, které již po roce 1945 a zejména pak po únoru přijalo řadu jeho základních principů. Především to bylo naprosté zavržení předmnichovské doktríny pasivní obrany a přijetí útoku za hlavní formu ozbrojené činnosti k dosažení cílů války. Tím došlo k zásadní změně v pojetí základního smyslu útočného manévru. Smyslem obranného manévru se stalo znemožnění útočné činnosti nepříteli a vytvoření takových podmínek, které umožní přejít vlastním silám k protiútku.

V třídně rozděleném světě nikdo nepochyboval o tom, že příští válečný konflikt by měl ostře třídní charakter a byl by celosvětový. Vojenská rodící se socialistického společenství vycházela z pevného předpokladu, že Sovětský svaz novou válku nezačne, ale sám se spolu se socialistickými státy může stát obětí imperialistického útoku. Proto předpokládalo, že v počáteční fázi války bude nutné nejprve odrazit nepřátelský útok a poté přejít k protiútku, v němž hlavní úlohu sehrájí průlomové operace pozici obrany protivníka. Rozvíjelo operační obranu především ve směru zvýšení její odolnosti a aktivnosti. Velkou pozornost věnovalo zdokonalování protitankové a protiletecké obrany a organizaci a vedení protitankových a protileteckých operací. I nadále vycházelo z předpokladu, že vítězství dosáhnou pozemní síly a že jaderné zbraně na evropském válečném rozhodující úlohu nesehrávají.

Významnou roli při přípravě socialistických států na příští možný celosvětový konflikt sehrála také vojenská doktrína USA a Severoatlantického paktu. V amerických vojenských kruzích zvítězil na přelomu 40. a 50. let názor, že v nejbližších 10 až 15 letech bude každá nová světová válka stejná jako druhá světová válka. Jaderné zbraně měly pouze znásobit arzenál strategických prostředků amerických ozbrojených sil. Po řadě diskusí přijaly USA názor, že příští světová válka bude totální a globální, to znamená, že bude probíhat ve všech dimenzích a zahrne celý svět.

První severoatlantický plán Short-Term-Defence-Plan, vypracovaný v letech 1949 až 1950, odrážel jak společné znaky se severoamerickou vojenskou doktrínou, tak i rozpory mezi vládnoucími kruhy Spojených států a států západní Evropy. Stal se základem vojenského systému NATO a zároveň i pozdější strategie „štitu a meče“, která nabyla vyhraněné podoby na 9. zasedání rady NATO v Lisabonu v únoru 1952.

Rada přijala zásadní rozhodnutí o rozvoji ozbrojených sil a podle schváleného tříletého plánu vyzbrojování měly ozbrojené síly Severoatlantického paktu v krátké době dosáhnout počtu 96 divízi. Evropské členské státy paktu se měly zaměřit na rychlý rozvoj pozemních vojsk, vyzbrojených konvenčními zbraněmi a USA na rozvoj strategického bombardovacího letectva a vojenského námořnictva vyzbrojeného jadernými zbraněmi.

V těchto více než složitých podmínkách stálo Československo před obtížným a naléhavým úkolem vybudovat plně soudobou konvenční armádu, schopnou zajistit obranu výstavby socialismu na úrovni prostředků možného ozbrojeného zápasu a způsobu jeho vedení.

Významným mezníkem v budování armády nového typu se stal IX. sjezd KSČ v květnu 1949, který dal základní východisko ke všem stěžejním úkolům doby, tedy: k otázkám obranyschopnosti státu a budování Československé armády. Jako organickou součást generální linie výstavby socialismu na něm strana přijala také svou novou vojenskou politiku pro období socialistické výstavby v Československu. Za základní úkol stanovila výstavbu nové armády socialistického typu na leninských principech a s maximálním využitím zkušeností z budování Sovětské armády. Tento požadavek sjezdové linie v sobě zahrnoval řadu vzájemně úzce souvisejících a podmiňujících se faktorů — prohloubení vedoucí úlohy KSČ v armádě, třídní princip při výstavbě jejího velitelského sboru, sepectví armády s lidem, otázky materiálně technického zabezpečení apod. V nich významnou úlohu měla také organizační výstavba a organizace armády vůbec.

Organizace československé armády v únoru 1948 zdaleka neodpovídala novým požadavkům. S některými částečnými změnami a doplňky zůstalo v platnosti organizační složení z října 1947, v němž došlo oproti předcházejícím organizacím ke snížení počtu vyšších jednotek (při zachování počtu vojenských oblastí), k zavedení samostatných brigád s obvodovou působností a leteckých sborů a okruhů. Území státu bylo rozděleno na 4 vojenské oblasti, kterým podléhala velitelství 5 armádních sborů. Celkem měla československá armáda v říjnu 1947 8 pěších divízi a 2 pěší brigády, 4 rychlé divize, 8 dělostřeleckých divízi a 3 dělostřelecké brigády, 1 tankový a 4 letecké sbory.

U pěchoty, hlavního druhu pozemních vojsk, bylo celkem 9 typů útvarů na stupni pluk a samostatný prapor, které se vzájemně často i značně lišily organizací,

počty i výzbrojí. Daleko složitější byla situace u dělostřelectva, kde bylo 15 typů útvarů. Většina pěších pluků, samostatných pěších praporů, dělostřeleckých pluků a oddílů byla motorizována. Organizačně jednotné byly tankové vojsko a letectvo, menší organizační rozříštění existovala u ženijního a spojovacího vojska. Zatím nebylo vytvořeno protiletadlové vojsko (v rámci jednotek dělostřelectva bylo 12 protiletadlových dělostřeleckých pluků a oddílů 3 typů), výsadkové vojsko a základ budoucího chemického vojska představoval pouze jediný výcvikový prapor zvláštních bojových prostředků. (VHA — MNO, č. 4 500, Taj., hl. št., 4. odd., 1947.)

Proto již 15. dubna 1948 přijal Armádní poradní sbor usnesení o nutnosti změn organizace československé armády, pokud možno již k 1. říjnu 1949. Zostření mezinárodní situace po Únoru si však vynutilo, aby k 15. květnu 1948 byla uskutečněna částečná reorganizace československé armády. Především bylo do jihozápadních Čech přesunuta jedna vyšší jednotka ze Slovenska a jednotky v západním pohraničí byly dále posíleny z počtů a výzbroje rámcových jednotek ve vnitrozemí a na Slovensku. Celkem bylo u pěchoty rámcováno 11 pěších pluků a samostatných praporů, 10 dělostřeleckých útvarů a 3 útvary ženijního vojska. Rámcování představovalo snížení početního stavu až o 75 %. U dvou tankových brigád byly postaveny kombinované oddíly lehkých obrněných vozidel určené pro rychlé divize. Významným činem bylo vytvoření samohybného protitankového dělostřeleckého pluku, který měl oproti dělostřeleckému protitankovému pluku snížené počty a zvýšený počet hlavních. Konečně došlo také k prvnímu organickému začlenění ženijních, spojovacích a automobilních jednotek do pěších divizí a brigád v západním pohraničí. Velkou reorganizací prošlo v téže době i ministerstvo národní obrany a hlavní štáb (VHA — MNO, č. 900, Taj., hl. št., 4. odd., 1948).

Třebaže tyto změny znamenaly krok vpřed v organizační výstavbě československé armády, vlastní problém ještě zdaleka nevyřešily. I nadále se organizační struktura vyznačovala silnou nejednotností a hlavní úkoly — motorizace a mechanizace vojsk, zvýšení jejich palebné síly a manévrovosti, úzká součinnost — až na některé náznaky neřešily. Chyběly dva druhy vojsk, kterým patřila budoucnost — protiletadlové a chemické vojsko.

Radu nedostatků ve výstavbě a výcviku československé armády ukázala závěrečná cvičení v září 1948. Zpráva o průběhu cvi-

čení prozrazuje, že velení naší armády si bylo dobře vědomo požadavků moderního boje, především vysokých nároků na velení, součinnost jednotek a druhů vojsk, udržení vysokého tempa boje v celém průběhu operace, využití momentu překvapení, růstu významu štábů apod. Předmětem cvičení, které poprvé probíhalo na základě zkušeností Sovětské armády, byl útok divize s průlomem taktické hloubky nepřátelské obrany. Velké a zásadní nedostatky se ukázaly přímo ve velitelském sboru, který na řadu úkolů teoreticky ani prakticky nestačil. Velmi vážné problémy se objevily v součinnosti jednotek a druhů vojsk, která „prakticky neexistovala“. (VHA — MNO, č. 5 100, Taj., hl. št., 1. odd., 1948.)

Výraznější změny nepřinesla ani reorganizace armády ke 4. říjnu 1948. Bylo zrušeno velitelství 2. vojenské oblasti, vytvořeno velitelství VI. armádního sboru a uskutečněny některé dislokační změny. Organizace jednotek však zůstala beze změn. Pouze u pěchoty byly začleněny jako organické součásti pluků a samostatných praporů průzkumné roty a čtyři. 11. srpna bylo u hlavního štábu zřízeno velitelství výsadkového vojska a k 1. říjnu byla vytvořena „výcviková rota protiletadlové obrany“ — zatím v rámci ženijního vojska — jako základ budoucího protiletadlového vojska.

Při hodnocení organizačních a především dislokačních změn v československé armádě od Únoru do konce roku 1948 musíme vycházet z prvé řadě z toho, jaký cíl sledovaly. Bylo to především zdokonalení a posílení obrany západních hranic republiky. Velení armády uskutečňovalo tento nesnadný úkol po dvou základních kvantitativních liniích. Redislokací jednotek a naplněním jednotek v západním pohraničí na plné mírové počty a doplňováním jejich výzbroje na úkor jednotek ve vnitrozemí a na Slovensku. Koncepční otázky výstavby armády byly v té době stále ještě v období zrodu a právě organizace a jí podmiňující materiální technické zabezpečení vojsk úzce souvisely s řešením otázek unifikace výzbroje (a také organizace) se Sovětskou armádou.

Přesto, že zásada unifikace byla jasná již v Košickém vládním programu a po Únoru se vytvořily všechny předpoklady pro její praktickou realizaci, až do podzimu 1949 byla většinou pouze předmětem úvah a jednání. Ani po Únoru nechyběly hlasy, které pokládaly unifikaci za zbytečnou či ji chtěly omezit pouze na výrobu výzbroje stejné ráže. Své potom jistě sehrálo i značné procento bojeschopné tro-

fejní a západní výzbroje a techniky. Za této situace bylo velmi obtížné koncepčně řešit otázky organizační výstavby armády. Teprve na podzim 1949 a zejména pak od jara 1950, kdy se unifikace výzbroje naší a sovětské armády začala prakticky řešit a kdy k nám také přišly první sovětské licence, bylo možné i v této oblasti učinit krok vpřed.

První konkrétní projevy realizace organizačních principů výstavby armády socialistického typu nalezneme již v reorganizaci československé armády k 1. říjnu 1949. Jejím hlavním cílem bylo přizpůsobit organizaci armády dočasněmu nedostatku vojáků z povolání, vytvořit všechny základní předpoklady pro výstavbu moderní armády podle vzoru Sovětské armády a zajistit rychlou bojeschopnost a pohotovost útvarů v západním pohraničí. Tohoto cíle bylo dosaženo především vytvořením plných útvarů na úkor jiných, u nichž byly sníženy počty či byly rámcovány.

K reorganizaci armády došlo také s ohledem na nově krajské zřízení státu. Zcela novými orgány vojenské správy se stala krajská vojenská velitelství, která převzala nejen doplňovací a mobilizační agendu, ale stala se také významným činitelem při prohlubování styků s orgány lidosprávy a společenstvími organizacemi v rámci celého kraje.

Pokud se týče organizace armády, vystupuje jasně do popředí několik momentů. Především je to převedení dělostřeleckých, ženijních a spojovacích útvarů z přímé podřízenosti ministerstva národní obrany do přímé podřízenosti velitelství vojenských oblastí. Počet armádních sborů je snížen na čtyři a z pěších brigád jsou vytvořeny pěší divize. Řada samostatných pěších praporů je reorganizována na pěší pluky a je zrušena jezdecká brigáda. Dnem 1. října 1949 vzniká jako samostatný druh vojska vojsko zvláštních bojových prostředků.

Nejvýznamnější organizační změnou při reorganizaci armády v říjnu 1949 bylo však to, že zmizela organizační roztržičnost útvarů a jednotek jednotlivých druhů vojsk. Na stupni pluk, samostatný prapor a oddíl vznikají u všech druhů vojsk 4 typy útvarů: plné, normální se sníženými počty a rámcové, které se navzájem liší organizací, počty i výzbrojí, ale jsou pro daný typ a stupeň jednotné pro celou armádu. (VHA — MNO, č. 6 000, Taj., hl. št., 4. odd. 1949.)

Organizace a dislokace československé armády k 1. říjnu 1949 zcela jednoznačně klade důraz na plné zabezpečení obrany

naší západní hranice. 1. vojenská oblast má v podřízenosti velitelství 3 armádních sborů, 4 dělostřelecké brigády, 2 tankové pluky, 5 pěších a 2 rychlé divize, většinou s plnými typy útvarů a jednotek. 3. vojenská oblast má v podřízenosti velitelství 1 armádního sboru, 1 dělostřeleckou brigádu, tankový sbor, 3 pěší a 1 rychlou divizi. Konečně velitelství 4. vojenské oblasti podléhají pouze 2 pěší divize se sníženými nebo rámcovými typy útvarů a jednotek.

Cílem závěrečných cvičení v roce 1949 bylo zvládnutí přechodu vyšší jednotky z útoku do obrany a naopak a boje v obklíčení. Opět se však ukázaly vážné nedostatky velitelského sboru, práce štábů i týlových složek, nedostatek součinnosti a znalostí boje jiných druhů vojsk a jak konstatuje závěrečná zpráva, „v organizaci součinnosti vojsk v boji, v plánování bojové činnosti, v zásobování vojsk a ve vedení bojové dokumentace bylo oproti závěrečnému cvičení 1948 dosaženo jen nepatrného pokroku.“ (VHA — MNO, č. 13 825, Taj., hl. št., 1. odd., 1949.)

Další změny v organizaci československé armády přinesl počátek roku 1950. K 1. lednu bylo zřízeno u hlavního štábu jako samostatná složka velitelství protiletadlové obrany a vojsko zvláštních bojových prostředků bylo ke stejnému dni přejmenováno na chemické vojsko.

Významným mezníkem v budování československé armády se stalo jednání a závěry plenárního zasedání ÚV KSČ v únoru 1950, které orientovalo celou společnost na urychlení tempa socialistické výstavby. Na rostoucí mezinárodní napětí, vyvolané imperialistickými zeměmi, reagovaly socialistické státy urychlením tempa budování nové společnosti, ještě pevnějším semknutím kolem Sovětského svazu a v neposlední řadě také urychlením výstavby svých ozbrojených sil.

Únorové plénum ÚV KSČ stanovilo československé armádě nové velké a náležité úkoly především v oblasti její organizační výstavby, materiálně technického zabezpečení a zajištění plné bojeschopnosti a bojové pohotovosti. Základní otázkou armády již nebyl boj o její nový, socialistický charakter, ale snaha o maximálně rychlou výstavbu socialistických ozbrojených sil. Proto krátce po únorovém plénu dochází v armádě k daleko důslednějším využíváním sovětských zkušeností, veškerým organizačním a dislokačním změnám, mohutnému rozvoji všech druhů vojsk, zejména tankového, protiletadlového a che-

mického vojska a letectva i náročnému přezbrojení. Začíná nová etapa ve výstavbě Československé lidové armády, která je charakterizována velkou dynamikou změn a maximální snahou o urychlené vy-

budování po všech stránkách moderní a plně bojeschopné konvenční armády, schopné v úzké součinnosti se Sovětskou armádou zabezpečit mírovou výstavbu socialistické společnosti v naší vlasti.

V prvních dvou letech po Únoru k zásadním organizačním změnám v československé armádě nedochází. Doslovný přelom v organizační výstavbě armády přichází až po únorovém plénu ÚV KSČ v roce 1950. Od února 1948 do února 1950 se straně i vedení armády zdařilo uskutečnit zásadní a základní přeměnu československé armády v socialistický typ ozbrojených sil řízených komunistickou stranou. Při zabezpečování obrany západních hranic republiky splnila nová armáda nejen své vlastenecké, ale také internacionální poslání.

V prvních dvou letech po Únoru prošla československá armáda složitým vývojem. Orientace na výstavbu armády socialistického typu vyžadovala prosadit při jejím budování co nejdříve základní leninské principy, především princip vedoucí úlohy strany a třídní princip při výstavbě velitelského sboru. To rozhodovalo o charakteru nové armády.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Йосеф Микулец К дальнейшему развитию в обучении военных кадров	3
Автор объясняет необходимость перспективной подготовки военных кадров. При этом он исходит из необходимости подготовки курсантов и слушателей во всех типах военных учебных заведений и из разработки перспективного обучения офицеров и прапорщиков в течение всей военной службы.	
Полковник Владимир Полцар, кандидат военных наук Значение обучения дисциплины «оперативное искусство» в Военной академии им. А. Запотоцкого	6
Автор показывает долю дисциплины оперативного искусства в развитии коммунистического воспитания слушателей при формировании их военно-теоретической мысли.	
Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент Война и социалистический гуманизм	9
Автор объясняет марксистско-ленинское отношение гуманизма к войне и одновременно раскрывает антинаучность тех понятий, которые с точки зрения абстрактного гуманизма приступают к войне с антиклассовых и антиисторических позиций как к неосновательному насилию. Он показывает возможности использования марксистско-ленинской методологии, особенно конкретный исторический подход к рассмотрению места и задач войны в современном мире. (Окончание).	
Подполковник Антонин Выорал Дальнейшее повышение роли ЧНА в развитии международного научного сотрудничества и использование итогов Советской военной науки	14
Автор разбирает возможности дальнейшего углубления коалиционного сотрудничества с точки зрения целесообразного и реального содержания, форм и способов, изучения и применения Советской военной науки, а также с точки зрения роли ЧНА в развитии единой марксистско-ленинской военной науки.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Подполковник Йиндржих Буреш Создание условий для развития наступательной операции после отражения контрудара противника	19
Автор разбирает некоторые вопросы создания условий для развития наступательной операции общевойсковой армии после отражения контрудара противника с применением ядерного оружия. Автор рассматривает возможности противника в создании контрударной группировки и разбирает возможности общевойсковой армии в развитии наступательной операции ограниченными силами армии.	
Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук Преодоление районов радиоактивного заражения, разрушения, затопления и пожаров	24
Автор, на основе возможного применения ядерного оружия противником, разбирает сложности и возможности маневра войск после нанесения ядерных ударов, при преодолении районов радиоактивного заражения, лесных завалов и пожаров, завалов в больших населенных пунктах, а также районов затопленной местности.	
Подполковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук К организации обороны общевойсковой армии	29
Автор разбирает некоторые проблемы и особенности подготовки оборонительной операции общевойсковой армии, связанные со созданием оборонительных полос в обороне вне непосредственного соприкосновения с противником. Далее автор разбирает вопросы управления и планирования в оборонительной операции общевойсковой армии.	

Полковник Франтишек Сечек, кандидат военных наук, доцент	
Уничтожение противотанковых средств противника артиллерией	37
Автор, на основе общих требований для уничтожения противотанковых средств противника, разбирает основные задачи артиллерии, при решении этой проблематики, особенно в артиллерийской подготовке и поддержке наступления, а также в огневом сопровождении наступления.	

Подполковник Ян Блуменштайн	
К действиям фронтовой авиации в проведении массированных ударов	42
Автор рассматривает особенности действий авиации в проведении массированных ударов, которые исходят из объективных условий. Далее он разбирает управление фронтовой авиации в массированных ударах (планирование и управление фронтовой авиации в ходе ведения массированных ударов).	

Подполковник Тэодор Крупичка	
Вопросы планирования противовоздушной обороны страны	50
Автор рассматривает особенности планирования вариантов боевых действий средств противовоздушной обороны страны. Кроме этого он подчеркивает вопросы взаимодействия войск ПВО страны со средствами ПВО наземных войск, с фронтовой авиацией, а также со средствами соседних соединений (частей).	

Полковник Ладислав Яреш	
майор Йосеф Майтаник, кандидат военных наук	
Прогноз потерь основных видов вооружения после нанесения ядерных ударов противника	55
Авторы разбирают прогноз потерь вооружения после нанесения ядерных ударов противником. Они показывают устойчивость отдельных видов вооружения против ядерным ударам, потери основных видов вооружения после проведения 1-го ядерного удара противника и восстановление боеспособности вооружения и ракетно-технических частей после ядерного нападения.	

Полковник Мирослав Лакомы	
Химическое обеспечение частей радиоэлектронного боя	61
Автор, исходя из возможного применения ОПМ противника против средств радиоэлектронного боя, разбирает основные принципы и задачи защиты и химического обеспечения указанных средств, а также обязанности командиров и штабов частей при организации защиты от ОМП и организации химического обеспечения.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Бой в системе операций	67
Развитие оружия, боевой техники и способов боевых действий	72

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Йозеф Грушовски, доктор-кандидат наук, доцент	
Роль науки в обеспечении питания войск	77
Автор рассматривает проблематику связанную с обеспечением войск доброкачественным питанием согласно с научноподтвержденными требованиями необходимыми для обмена веществ при ведении высокотребовательной боевой деятельности войск в современных операциях.	
Йиржи Билек	
Организационное строительство ЧНА в период IX-го съезда КПЧ	80
Автор, исходя из архивных материалов и других источников, рассматривает значение IX-го съезда КПЧ в одной из основных областей развития армии – организационного строительства.	